

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

On dördüncü Birleşim

8 . XII . 1952 Pazartesi

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	124:125	kanunun 5815 sayılı Kanunla değiştirilen bazı maddelerinde değişiklikler yapılması na ve bu kanunlara bazı madde ve fıkralar eklenmesine dair kanun tasarıları ile Kars Milletvekili Hüsamettin Tugay'ın, Gelir Vergisi Kanununun 10 ncu ve 11 nci maddelerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin Geçici bir komisyonda görüşülmesine dair Ticaret Komisyonu Başkanlığı tezkeresi (1/414, 415, 457, 2/366, 3/404)	126:127
2. — Havale edilen kâğıtlar	125	5. — Kocaeli Milletvekili Ekrem Alican'ın, Gelir Vergisi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine ve Vergi Usul Kanununun bazı maddeleriyle kanuna bağlı cetvelde değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı fıkralar eklenmesine dair olan 5815 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tekliflerinin kurulması kabul olunan Geçici Komisyonunda görüşülmesine dair önergesi (4/296), (2/162), (2/319)	127:128
3. — Yoklama	126,144	5. — Gensoru	128
4. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	126	1. — Mardin Milletvekili Kemal Türkoglu'nun, İkinci Menderes Kabinesine dâhil bakanlardan yarısından fazlasının değişmiş olması dolayısıyla Anayasaya	
1. — İzinli bulunan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ'a İçişleri Bakanı Etem Menderes'in vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/327)	126		
2. — Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair önergesi (2/389, 4/293)	126		
3. — Konya Milletvekili Tarık Kozbek'in, Devlete ve il hususi idareleriyle belediyelere ait hastanelerde çalışacak müte-hassis doktorların mesailerinin tamamen hastanelere hasrına ve buna mukabil tazminat verilmesine dair kanun teklifinin geri verilmesi hakkında önergesi (2/326, 4/294)	126		
4. — Gelir ve Kurumlar Vergileri kanunlarıyla Vergi Usul Kanununda ve bu			

uygun bir Kabinenin teşekkülüne imkân hazırlamak maksadiyle Başbakanın istifa etmemesi veya hiç olmazsa şeklen istifa ederek aynı şahsiyetlerle ve yeni bir programla Meclisten güven oyu istememesi sebeplerini açıklamak üzere Başbakandan gensoru açılmasına dair önergesinin geri verilmesi hakkındaki önergesi (6/838) 128:129

6. — Görüşülen işler 129

1. — İstanbul Milletvekili Fuad Köprülü ve 203 arkadaşının, Anayasa teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/349) 129:144,144:164

7. — Sorular ve cevaplar 165

A — Yazılı sorular 165

1. — Trabzon Milletvekili Cahid Zamanlıgil'in, Haziran - Ekim 1952 ayları sonunda % 95 karşılık fonu hesabının hareketleri ve aynı aylar sonunda Merkez

Bankası aktifindeki altınlardan ne miktarının hangi yabancı memleketlerde merhûn bulunduğu hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın yazılı cevabı (6/834) 165

2. — Çorum Milletvekili Ahmet Başbüyük'ün, çiftçinin, mübrem ihtiyacı olan ve ormandan istihsal edilen ziraat alet ve vasıtalarıyla muhtaç olduğu keresteyi kolaylıkla temin edebilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair sorusuna Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/778) 166:167

3. — Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu'nun, Yunanistan'dan Ayvalık'a iltica etmiş olan ırktaşlarımız hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/848) 167:168

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Konya Milletvekili Abdürrahman Fahri Ağaoğlu'nun, Konya Asliye Hukuk Yargıcı hakkındaki Bakanlığa vâkı şikâyetin sebep ve mahiyetine ve bu hususta yapılan muamele ve verilen karara dair olan yazılı soru önergesi, talebi üzerine geri verildi.

Sorulardan önce kanun teklif ve tasarılarının görüşülmesi hakkındaki önerge, kabul edildi.

Af Kanununun 7 nci maddesindeki (Vergi cezaları) tâbirinin muhtevasına Gümrük Kanununda yazılı bulunan (Para cezaları) nın da dâhil olup olmayacağının yorumlanmasına mahal olmadığına dair Adalet Komisyonu raporunun tashihli şekli yeni dağıtılmış bulunduğundan, görüşülmesi geri bırakıldı.

Erzurum Milletvekili Enver Karan'ın, Erzurum deprem felâketzedeleri yararına bir keşide tertibi için Millî Piyango İdaresine yetki verilmesi hakkındaki kanun teklifinin reddine dair

olan Bütçe Komisyonu raporu, kabul edildi.

Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren'in, Erzurum'un Mehtiefendi Mahallesinden İbrahim-oğlu Rifat Topal'a vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmasına dair kanun teklifinin reddi hakkındaki Bütçe Komisyonu raporu reddolundu ve kanun teklifi redaksiyonu yapılmak üzere komisyona geri verildi.

Tokad Milletvekili Ahmet Gürkan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Eemekli Sandığı Kanununa ek kanun teklifinin reddi hakkındaki Bütçe Komisyonu raporu kabul edildi.

Yargıtay Üyesi Hüseyin Kâzım Suda'nın doğum tarihine mütaallik 1 . VI . 1950 tarih ve 11 sayılı selef Dilekçe Komisyonu kararının kaldırılmasına dair olan Dilekçe Komisyonu raporu, kabul edildi.

Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun, kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve bu-

na teşebbüs cürümleri failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 3236 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifi üzerinde de bir müddet görüşüldükten sonra,

8 . XII . 1952 Pazartesi günü saat 15 te top-

lanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili

Kayseri Milletvekili

Fikri Apaydın

Kâtip

Kayseri Milletvekili

İbrahim Kirazoğlu

Kâtip

Rize Milletvekili

Ahmet Morgil

Sorular

Sözlü sorular

1. — Erzincan Milletvekili Sabit Sağiroğlu'nun, Tercan'daki Yetiştirme Mektebi Müdürü Hilmi Erbuğ'un ne sebeple vazifesinden uzaklaştırıldığına dair sözlü soru önergesi Millî Eğitim Bakanlığına gönderilmiştir. (6/864)

2. — Erzincan Milletvekili Sabit Sağiroğlu'nun Keşan Hukuk Mahkemesinin ne için lâğve edildiğine ve mezkûr mahkeme yargıcı Arif Kart'ın bu suretle açıkta bırakıldıktan sonra aynı mahkemenin tekrar ne için açıldığına dair sözlü soru önergesi; Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. (6/865)

3. — Van Milletvekili Ferid Melen'in Van'ın Ereş İlcesinin Zeylân mıntakasında bulunan Altındere Harası için istimlak edilmiş ve edilmekte olan emlak ve arazi bedellerinin mülk sahiplerine ödenmemesi için bir emir verilip verilmeyeceğine, verilmişse sebeplerine dair sözlü soru önergesi; Maliye ve Tarım Bakanlıklarına gönderilmiştir. (6/869)

Yazılı sorular

1. — Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun Akçaabat'ta bir milyon kilo tütünün işlenmesine ne için müsaade edilmediğine ve 600 tütün ve 150 deniz işçisinin işsiz kalmamaları için ne gibi tedbirler alındığına dair yazılı soru önergesi Çalışma, Devlet ve Gümrük ve Tekel bakanlıklarına gönderilmiştir. (6/866)

2. — Sinob Milletvekili Muhit Tümerkan'ın Denizcilik Bankası çalışmalarıyla ilgili teşebbüsler, tedbirler ve bazı masraflara dair yazılı soru önergesi, Başbakanlığa gönderilmiştir. (6/867)

3. — Sinob Milletvekili Muhit Tümerkan'ın Denizcilik Bankası, ekspres ve posta vapurlarının 1950 ve 1952 yıllarında muhtelif iskelelere yaptığı seferlere, istiap hadlerine, fırtınalı havalarda aksıyan seferler dolayısıyla vapur bekliyen yolcu ve yükler hakkında ne gibi tedbirler alındığına ve bankanın kuruluşundan itibaren inşaat ve diğer hususlar için ne kadar para sarfedildiğine dair yazılı soru önergesi; Başbakanlığa gönderilmiştir. (6/868)

2. — HAVALE EDİLEN KAĞITLAR

Teklif

1. — Gaziantep Milletvekili Süleyman Kuran ve Niğde Milletvekili Asım Doğanay'ın, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununa ek 5127 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi (2/449) (Bayındırlık, Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

Raporlar

2. — Bina ve Arazi vergilerinden istisna edilmiş olan mukataalı gayrimenkullere kıymet takdiri hakkındaki 3950 sayılı Kanunun 1 nci mad-

desinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve İçişleri ve Bütçe komisyonları raporları (1/49) (Gündeme)

3. — Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1947 Bütçe yılı Kesinhesabına ait Uygunluk Bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi ile Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1947 yılı Kesinhesabı hakkında kanun tasarısı ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/345, 1/331) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,10

BAŞKAN — Başkanvekili Celâl Yardımcı

KÂTİPLER : Fûruzan Tekil (İstanbul), Ali Ocak (Gazianteb)

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapacağız.
(Denizli'ye kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, birleşimi açıyorum.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — *İzinli bulunan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ'a İçişleri Bakanı Etem Menderes'in vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/327)*

BAŞKAN — Efendim, gündem dışı Cumhurbaşkanlığı tezkeresi vardır okuyoruz.

5 Aralık 1952

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ'ın izinli bulunmasına binaen kendisine İçişleri Bakanı Etem Menderes'in vekillik etmesinin, Başbakanın teklifi üzerine muvafık görülmüş olduğunu saygı ile arz ederim.

Cumhurbaşkanı

C. Bayar

BAŞKAN — Bilginize arz olunmuştur.

2. — *Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair önergesi (2/389, 4/293)*

Yüksek Başkanlığa

5 . XII . 1952

Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilât ve Vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifimin, aynı mahiyetteki Bakanlığın teklifi yüksek Meclisçe kabul edildiğinden,

geri verilmesini rica ederim.

Burdur Milletvekili
Mehmet Özbey

BAŞKAN — Geri verilmiştir.

3. — *Konya Milletvekili Tarık Kozbek'in, Devlete ve il hususi idareleriyle belediyelere ait hastanelerde çalışacak mütehassıs doktorların mesailerinin tamamen hastanelere hasrına ve buna mukabil tazminat verilmesine dair kanun teklifinin geri verilmesi hakkında önergesi (2/326, 4/294)*

Yüksek Başkanlığa

4 . XII . 1952

Devlete ve il hususi idareleri ile belediyelere ait hastanelerde çalışacak mütehassıs doktorlarının mesailerinin tamamen hastanelere hasrına ve buna mukabil tazminat verilmesine dair kanun teklifimi geri alıyorum.

Gereken muamelenin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Konya Milletvekili
Tarık Kozbek

BAŞKAN — Geri verilmiştir, efendim.

4. — *Gelir ve Kurumlar vergileri kanunlarıyla Vergi Usul Kanununda ve bu Kanunun 5815 sayılı Kanunla değiştirilen bazı maddelerinde değişiklikler yapılmasına ve bu kanunlara bazı madde ve fıkralar eklenmesine dair kanun tasarıları ile Kars Milletvekili Hüsamettin Tugaç'ın, Gelir Vergisi Kanununun 10 ncu ve 11 nci maddelerinde değişiklik yapılması*

hakkındaki kanun teklifinin Geçici bir komisyonda görüşülmesine dair Ticaret Komisyonu Başkanlığı tezkeresi (1/414, 415, 457, 2/366, 3/404)

Yüksek Başkanlığa

Gelir Vergisi Kanununda değişiklikler yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun tasarısı komisyonumuzla Maliye ve Bütçe komisyonlarına havale buyurulmuş olmakla 3. XII. 1952 Çarşamba günü Maliye Bakanlığı temsileilerinin huzuriyle müzakereye başlandı.

Yapılan görüşmelerde bu kanunun gerek memleketimizin malî gelir kaynakları ve gerekse iktisadi ve ticari hayatta yapacağı ehemmiyetli tesirler dolayısıyla; tasarıda bir görüş birliğini sağlamak maksadı ve daha derin ve itinalı bir tetkika imkân vermek gayesiyle, esasen Gelir Vergisi Kanununun aslının da bir geçici komisyonda tetkik edilmiş olduğunu göz önünde tutarak yukarıda sözü geçen kanun tasarısının komisyonumuzla, Adalet, Ekonomi, Maliye ve Bütçe komisyonlarından seçilecek beşer üyeden müteşekkil bir geçici komisyonda tetkikının Yüksek Kamutaya arz ve teklif edilmesine karar verilmiştir.

Aynı suretle komisyonumuza havale edilmiş olan Kurumlar Vergisi Kanununda değişiklikler yapılmasına ve bu kanunun bazı maddelerine fıkralar eklenmesine dair kanun tasarısı ve Vergi Usul Kanunu ile bu kanunun 5815 sayılı Kanunla değiştirilen bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ve kanuna bazı madde ve fıkralar eklenmesine dair kanun tasarısı ile Kars Milletvekili Hüsamettin Tuğaç'm, Gelir Vergisi Kanununun 10 nu ve 11 nci maddelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun teklifinin Gelir Vergisi mevzuatı ile bir bütün teşkil etmesi ve bu kanunların Gelir Vergisi Kanunu ile ahenktar bulunması lüzum ve zarureti karşısında bu tasarıların ve teklifin de aynı komisyonda tetkikının Kamutayın yüksek tasvibine sunulması kararına varılmıştır.

Saygılarımla arz ederim.

Ticaret Ko. Başkanı Y.

Sözcü

Bursa

Halûk Şaman

BAŞKAN — Efendim, mavzuubahis tasarıların tezkerede adı geçen Adalet, Ticaret, Ekonomi, Maliye ve Bütçe komisyonlarından beşer kişi tefriki suretiyle geçici bir komisyonda tetkikını oyunuzda arzedeceğim.

EKREM ALİCAN (Kocaeli) — Takririm var.

BAŞKAN — Ekrem Beyefendi, eğer Heyeti Celile Geçici Komisyonun teşkiline karar itti-haz buyurursa o zaman zatı âlinizin takririni okuyacağız.

Efendim, biraz evvel arzettiğim komisyonlardan beşer kişi tefrik etmek suretiyle geçici bir komisyonun teşkilini oyunuzda arz ediyorum. (Ret ret sesleri).

MALİYE BAKANI HASAN POLATKAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar, bu kanun tasarıları mükellef lehine birçok hükümleri ihtiva etmektedir. Onun için bir an önce kanunlaşmasında Hükümet de fayda görmektedir. Komisyonun kararını kabul buyurmanızı Hükümet de rica etmektedir.

BAŞKAN — Teklifi oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

5. — Kocaeli Milletvekili Ekrem Alican'ın, Gelir Vergisi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine ve Vergi Usulü Kanununun bazı maddeleriyle kanuna bağlı cetvalde değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı fıkra eklenmesine dair olan 5815 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tekliflerinin kurulması talep olunan Geçici Komisyonda görüşülmesine dair önergesi (4/296), (2/162), (2/319)

BAŞKAN — İttihaz buyurulan karardan sonra Ekrem Alican Bey arkadaşımızın bir önergesi vardır. Onu okuyacağız.

Yüksek Başkanlığa

1. Gelir Vergisi Kanununun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmasına dair bir kanun teklifim, Tarım Komisyonunun 2. XII. 1952 gün ve 5 karar sayılı yazısı ile ve Maliye Komisyonuna havalesi talebiyle Yüksek Başkanlığa gönderilmiştir. Halen bu kanun teklifimin Maliye Komisyonunda bulunması icabettmektedir.

2. Vergi Usul Kanununa ek 5815 sayılı Ka-

nunun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmasına dair ikinci bir kanun teklifi de halen Maliye Komisyonunda bulunmaktadır.

Bugünkü gündemin «Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları» kısmının 3 ncü maddesinde bahsi geçen Hükümet tasarıları ile birlikte müzakere edilmek üzere; aynı kanunlarda değişiklikler yapılmasını istihdaf eden tekliflerimin, kurulması talep olunan Geçici Komisyona havalesine tavassutlarımı saygılarımla arz ve teklif ederim.

Kocaeli Milletvekili
Ekrem Alican

BÂŞKAN — Ekrem Alican arkadaşımızın önergesinde yazılı tekliflerinin, biraz evvel itihaz buyurulan karar dairesinde teşekkül eden Geçici Komisyona tevdiini oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gündemle ilgili bir önerge vardır.

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemde bulunan kanun tasarı ve tekliflerinin sorulardan önce görüşülmesine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar
Kemal Özçoban

BÂŞKAN — Önerge aleyhinde Abdürrahman Boyacıgiller'e söz veriyorum.

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, yalnız benim birkaç sorum var ki, aylardan beri sıra beklemektedir. Biz, muhalefet vazifesini yapacak durumda olan insanlar, bulunduğumuza göre, Yüksek Meclis tarafından konuşma imkânlarının verilmesi lâzımdır. Aksi takdirde bizim burada yapacak bir vazifemiz kalmaz.

Arkadaşlar, Hükümeti nasıl murakabe edeceğiz? Hükümeti murakabenin yegâne yolu, soru ve gensorudur. Gensoru imkânı olmadığına göre, (soldan gürültüler) geriye bir soru kalıyor. Bunu da bizden nezederseniz vazifemizi yapacak durumda olamayız. (Soldan, kanun yapmak birinci vazifemizdir, sesleri)

BÂŞKAN — Gündemde bulunan kanun teklifi ve tasarılarının sözlü sorulardan önce konuşulması hakkındaki Kemal Özçoban'ın önergesini oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Ekseriyetle kabul edilmiştir. (Sağdan gülüşmeler)

Efendim, Heyeti Celilenin kararı, sorulara aittir. Bir Gensoru önergesi vardır, okutuyorum.

5. — GENSORU

1. — *Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun, İkinci Menderes Kabinesine dâhil bakanlardan yarısından fazlasının değişmiş olması dolayısıyla Anayasaya uygun bir kabinenin teşekkülüne imkân hazırlamak maksadiyle Başbakanın istifa ememesi veya hiç olmazsa şeklen istifa ederek aynı şahsiyetlerle ve yeni bir programla Meclisten güven oyu istememesi sebeplerini açıklamak üzere Başbakanın Gensoru açılmasına dair önergesi ile geri verilmesi hakkındaki önergesi (6/838)*

6/838

18. XII. 1952

Başbakanın Gensoru açılması
H.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

İkinci Menderes kabinesinin Yüksek Mecliste programını okuyup itimat oyu aldığı 2 Nisan 1951 tarihinden bugüne kadar, mevcut 16 Bakan-

lıktan onunda değişiklik olmuş ve birçok Bakanlıklar aylarca vekâletle idare edilmiş ve hattâ bazıları açık dahi tutulmuştur. Halen vazife gören kabine için Başbakanın başka sadece 6 Bakan, işgal etmekte oldukları makamda Meclisten itimat oyu almış durumdadırlar.

Meclisin güvenini kazanmış bir Bakanlar Kuruluna dâhil Bakanların teker teker değiştirilmesi suretiyle itimadın devam ettirilemeyeceği kanaatindeyim. Kabinesinin yarısından fazlası değişmiş bir Başbakanın istifa ederek, icabında yine bizzat kendisinin yeni bir kabine kurması ve yeni bir programla Meclisten güven oyu istemesi lâzımgelir.

Bu itibarla :

Anayasaya uygun bir kabinenin teşekkülüne imkân hazırlamak maksadiyle istifa etmemesi veya hiç olmazsa şeklen istifa ederek aynı şahsiyetlerle ve yeni bir programla Meclisten güven oyu istememesi sebeplerini açıklamak üzere Başbakanın gensoru açılmasına delâletinizi saygılarımla

la arz ve rica ederim.

Mardin Milletvekili
Dr. Kemal Türkoğlu

BAŞKAN — Efendim, önergenin huzurunuzda okunmasına başlandığı sırada takrir sahibi, gensoru önergesini geri almaya mâtuf bir önerge verdi, okuyacağız. (Soldan, «olmaz, usule aykırıdır» sesleri)

5. XI. 1952

Yüksek Başkanlığa

D.P. Grubunun; Anayasa veya İçtüzüğe aykırı olduğu iddiasıyla Gensorunun reddi hususunda prensip kararına vardığını, matbuata akseden haberlerden öğrenmiş bulunuyoruz (Soldan, okunmaz usule aykırıdır, sesleri)

BAŞKAN — Gensoru önergesini geri almaya mâtuftur, okuyoruz.

Anayasanın Gensoruya temas eden 22 nci maddesinde Gensorunun şekli hakkında hüküm yoktur. İçtüzüğün Gensoru mevzuu ile ilgili 157 nci maddesi ise, Gensorunun tek bir mesele hakkında olmasını ve Gensoruyu gerektiren işin önergede açıkça gösterilmesini âmirdir ki, önergem her iki şarta da uygundur. Bu sebeple şekil noksanlığından ötürü bir ret vârit olamaz. Yalnız sayı üstünlüğüne dayanan retlerse bir kıymet taşımaz.

Gensoru önergemizin ihtiva ettiği iş, memle-

kette yerleşmesine çalıştığımız ve bugünkü iktidar partisinin de 1950 yılına kadar uğrunda savastığı demokratik rejimin temellerinden birine taallûk eylemektedir. Bu konunun B. M. Meclisinde alenen konuşulmasından kaçınmak, peşinen haksızlığı kabul etmek demektir. Bugünkü Türkiye'mizi hukuki olmıyan ve Meclisin itimadına mazhar bulunduğu hukukan henüz bilinmiyen fiilî bir Hükümetin idare etmekte olduğuna kaniim. Bana iddiamı isbat imkânını ve yüksek heyetinize müzakere ve münakaşa fırsatını vermekten ısrarla çekinmesinden dolayı ret kararının alınmasında âmil olan Başbakanın bu elim vaziyete düşmesi teessürümü mucip olmaktadır.

Meclis murakabeinin en müessir vasıtası ve siyasi mesuliyet araştırmanın yegâne yolu olan Gensoru müessesesini felce uğratmak isteyen eksi-riyet grubunun, bu kararını Meclise mal etmesine imkân vermemek ve icabında aynı konuyu sözlü soruya çevirmek maksadiyle, İçtüzüğün 158 nci maddesine dayanarak Gensoru önerge-mi geri aldığını saygılarımla arz ederim.

Mardin Milletvekili
Kemal Türkoğlu

BAŞKAN — Efendim, Gensoru önergesinin geri alınmasına mâtuf dileğine binaen, önerge sahibinin önergesi geri verilmiştir.

6. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *İstanbul Milletvekili Fuad Köprülü ve 203 arkadaşının, Anayasa teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/349) [1]*

BAŞKAN — Gündemle ilgili, bir önerge vardır, okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Gündemde İçtüzük gereğince iki defa görüşülecek işlerin 10 neu sıra numarasında bulunan (Anayasa teklifi)nin, öncelik ve ivedilikle görüşülmesinin Yüksek Meclise arzına müsaade buyrulması, Anayasa Komisyonunca 3 . XII . 1952 tarihinde karar verilmiştir.

Kabul ve tasvibini arz ederim.

Anayasa Komisyonu Sözcüsü
Diyarbakır
Ferit Alpiskender

BAŞKAN — Aynı zamanda Hâmid Şevket arkadaşımızın da bir önergesi vardır. Halen komisyon öncelik istemiş bulunmaktadır. Milletvekillerinin öncelik teklifi vermeye salâhiyetleri olmadığı için onu okumuyoruz.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FERİT ALPİSKENDER (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar; gündemin ikinci defa görüşülecek işleri arasında ve 10 neu maddede İstanbul Milletvekili Prof. Fuad Köprülü ve arkadaşlarının Anayasanın tadili teklifi ve bu husustaki komisyon raporu vardır. Bu, günlerden

[1] 232 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

beri gündemde olduğu halde müzakeresine geçilememiştir. Adalet Komisyonu ve diğer komisyonlar bu Anayasa teklifinin bir an evvel çıkarılmasında ısrar etmektedirler. Çünkü hazırlamakta oldukları birtakım esaslı kanunlar vardır ve bunların birtakım uydurma kelimeleri ihtiva etmesini arzu etmemektedirler. Fakat Anayasanın bugün dil hürriyetini tahdit eden malûm maddesi tadil edilmedikçe kanunların istenilen şekilde yazılması da mümkün değildir. Bu bakımlardan Adalet Komisyonunun da bize vâkı mücaatları üzerine bu tasarrufların öncelik ve ivedilikle görüşülmesini komisyon adına rica ediyoruz.

BAŞKAN — Cezmi Türk.

CEZMÎ TÜRK (Seyhan) — Derin bir eza duyarak Sayın Başkanlık Divanını dikkate davet ederim.

Arkadaşımız Ferit Alpiskender, burada, bir kanunun ivedilikle görüşülmesi hakkında esbabı mucibe beyan ederken, hâlen elimizde mamul ve muteber olan Anayasamız hakkında «uydurma dil» ve bir maddesi hakkında, «mahut madde» tâbirini kullanmak saygısızlığında bulundular. Bir milletvekili olarak bu sözlere tahammül edemediğim gibi, Başkanlık Divanının, bilhassa bu «mahut madde» kelimesini zabıttan çıkarmasını teklif ederim. Aksi halde, Anayasamıza saygısızlığa artık bir son verilmediği takdirde bizim de söyleyeceklerimiz vardır. (Sağdan, bravo sesleri).

BAŞKAN — Alpiskender.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FERİT ALPİSKENDER (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar, Cezmi Türk, benim söylediğim sözlerin mahiyetini tamamen değiştirecek bazı kelimeler söyledi. Anayasa içersinde uydurma kelimeler vardır, kanunlarda bu gibi kelimelerin bulunması arzu edilmemektedir. Nitekim geçenlerde Trafik Kanunu, burada görüşülürken Yüksek Meclisin anlamadığı ve hiçbir kimsenin asla anılamıyacağı bazı kelimeler yüzünden komisyona iade edildi. Mahut kelimesini 104 ncü madde hakkında kullandım. Eğer hakaret mânasına alınıyorsa ben bunun bir sürçü lisan olduğunu söyleyebilirim.

UMRAN NAFİZ YİĞİTER (Konya) — Muhterem arkadaşlar, umumi ıstırapı mucip olan ve üzerinde esaslı incelemelere muhtaç bulunan Anayasa lisanı mevzuunu bu derece çabuk ve ace-

le bir şekilde görüşmenin tehlikeli bir nokta olduğunu arz etmek isterim. Komisyondan bize verilen kanun teklifini ve esbabı mucibeleri tetkik ederken bu mevzuda matbuatta intişar eden yazılardan maada alâkalı müesseseler tarafından da milletvekili arkadaşlarımıza antitezi müdafaa eden birçok vesikalar ve yazılar gönderilegelmektedir. Bunların tetkik ve etüdüne imkân bulabilmek hakka ve doğruya vâsıl olabilmek için, zamana ihtiyacımız vardır. Bugün biraz evvel kabul edilen bir önerge ile soruları kanunlardan sonraya bırakmış bulunuyoruz. Bu kanunun mevzuunun önemine binaen sırasında konuşulmasını rica eder Ferit Alpikender arkadaşımızın tekliflerinin reddini teklif ederim.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Sayın Arkadaşlarım, bunun tercihan ve müteakdimen görüşülmesinde büyük fayda vardır. Biz Adalet Encümeninde tetkik etmekte olduğumuz birçok kanunlar dolayısıyla müşkülâta uğramaktayız. (Savcı), (Müddeiumumi), (Hâkim), (Yargıç), mahkeme şu veya bu elfaz muvacehesinde perişan ve nâlân kaldık. Önümüzde Hukuk Usulü Muhakemeleri, Ceza Usulü Muhakemeleri kanunları var. Bilhassa Anayasadan terim almak itibarıyla en büyük ilgili müessese Adalet Encümenidir. Bu teklifin müzakeresine şiddetle ve şiddetle ihtiyaç vardır. Bugün mahkemelerin Teşkilât Kanunu bitmek üzeredir. Fakat baştan başa savcı, savcı diye gitmektedir. Anayasa, terimleri katî olarak vaz'ederse, bütün tadilatımız ve yürüteceğimiz ıstılahlar tabii ona göre istikamet alacaktır.

Bu itibarla geçen sene verilen ve hemen hemen sekiz, dokuz ay Anayasa Encümeninde, Encümen haricinde kalan ve istiyen arkadaşlar tarafından tetkik ve takip edilen ve esas itibarıyla 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununun, hemen hemen aynen ve harfiyen, ıstılahlarını, mahiyet ve hüviyetini taşıyan bu kanun üzerinde daha ziyade geacikmeye imkân yoktur.

Hattâ Anayasa Encümeni şunu da diyebilirdi: 4395 numaralı kanun kaldırılmış, yerine 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu kaim olmuştur. Komisyon esbabı mucibelerinde izah ettikleri gibi hakikaten bugün namenüs birtakım vasfı terkipler, gayrimenüs izafi terkipler vardır, bunlar üzerinde tasarruf yapılmıştır.

Arkadaşlar, bu Anayasanın itiyadımıza mülâyim gelmiyen kelimeleri dillerde çok dolaştı, bun-

ların sureti katiyede bir karara bağlanması lâzımdır. Bunun içindir ki, Umran Nazif arkadaşımızın teklifi gayrivârittir, hemen işin müzakeresine geçelim.

BAŞKAN — Cezmi Türk.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Sayın Ferit Alpkender arkadaşımız bu kanun mevzuunda Anayasa Komisyonunun sözcüsüdür, elimize verilen metinde böyle yazılıdır.

Kendilerinin sarahaten (uydurma) ve (Mahut) kelimelerini geri almalarında ısrar ediyorum efendim. (Soldan «lüzum yok» sesleri, gürültüler).

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sirer.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, ben size bir haber vereyim; ondan sonra yine karar yüksek heyetinizin olacaktır. İş o kadar aceleye gelmiştir ki, gerekcede cümle hatası vardır, gramer hatası vardır. (Onları düzeltiniz sesleri) İş o kadar aceleye gelmiştir ki, Anayasa Komisyonundan çıkan hükümlerde değişiklik vardır. Sırası gelince gösteririm.

BAŞKAN — Efendim, Anayasa teklifinin öncelikle görüşülmesi hakkında komisyon sözcüsü tarafından verilen önergeyi oyunza arz ediyorum. Öncelikle görüşülmesini kabul edenler... Etmiyenler... Ekseriyetle kabul edilmiştir.

Efendim, şimdi mevzu bahis teklifin görüşülmesine geçeceğiz. Binaenaleyh nizamnamede ve Anayasada yazılı üçte iki ekseriyetin mevcut olup olmadığını tesbit etmek mecburiyetindeyiz.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Bu hususta usule mütaallik bir şey arzedeceğim.

BAŞKAN — Üçte iki ekseriyetin olup olmadığını tesbit etmeliyim ki, müzakereyi açayım.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Bu hususa ait.

BAŞKAN — Buyurun.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Arkadaşlar; ancak Anayasanın tadiline, Anayasanın tefsirine mütaallik mevzu karşısında kaldığımız zaman, sülûsanı ekseriyeti âra aranır, ama bu kanun o vasfı taşıyan bir kanun değildir. Üzerinde bir tasarruf yapılmamıştır. Mefhumlar aynen mahfuz kalmak şartıyla hareket olunmuş, mâna taşıyan bir virgüline dahi dokunulmamıştır. Tadil ve teklif mevzu bahis olmadığına göre, sülûsanı ekseriyeti âra aranmaksızın, müzakereye devam etmek lâzımdır.

BAŞKAN — Başkanlık Divanınız üçte iki çoğunluğun lüzumlu olduğu kanaatindedir. Ve yapılan sayılma neticesinde üçte iki çoğunluk mevcut olduğu anlaşılmıştır.

Tümü üzerinde söz isteyenlerin isimlerini kaydediyorum.

Sadri Maksudi Arsal,

Halide Edib Adıvar,

Yusuf Karşıoğlu,

Necip Bilge,

Vasfi Mahir Kocatürk,

Ali Canib Yöntem,

Reşat Şemsettin Sirer.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Muhterem milletvekilleri; ben, kürsüden söyleme meselesinde sizin müsamahanızı suistimal etmiş adam değilim. Ama bugün konuşacağım ve çok konuşacağım. Çok konuşacağım için müsamahanızı istirham ediyorum. Böyle mühim bir meseleyi alelacele, ivedilikle geçirmek doğru olmadığı için müsamaha ile dinliyeceğinizden eminim.

Arkadaşlar; mesele şudur : Memleketimizde gayet mühim... Muammer Bey, vekillik makamından böyle konuşmama mâni olmak doğru değildir.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Size hitap etmiyorum.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmalıyım.

Devam buyurun beyefendi.

MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Hatibe bir şey söylemedim Reis Bey.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Devamla) — Memleketimizde halledilmemiş, halli için hiç düşünen bir müessese olmıyan mühim bir mesele vardır : Dil meselesi, dil problemi. Bunu yok farzetmek doğru değildir. Gayet mühim bir dil meselesi vardır. Mesele de şudur :

Memleketimizde ilim dilimiz hususunda, dilimiz hakkında iki tez vardır. Bunları ben tamamiyle bitaraf olarak, objektif olarak hülâsa etmek istiyorum.

Birinci tez şudur : Bir kısım müenverler diyorlar ki; «ilim dilimizi, yazı dilimizi Arapça kelimeler istilâ etmiştir, dilimizi bu yabancı kelmelerden kurtarmak lâzımdır. İlim dilimizden Arapça kelimeleri atmalıyız» diyorlar.

İkinci tez de şudur : Diyorlar ki; «lisan şuurla yaratılmaz, lisan değiştirilemez. Lisan

kendi kendine yaratılır, kendi kendine inkişaf ve tekâmül eder.»

Arkadaşlar, bu iki tezin hiçbirisi mutlak surette doğru değildir. Katiyen dilimizden cef-kalemler bütün Arapça kelimeleri 1 - 2 sene zarfında atmak, onların yerine alalecele Türkçe kelimeler ikame etmek kolay değildir. Fakat diğer taraftan « katiyen lisan yaratılmaz, lisan kendi kendine inkişaf eder » nazariyesi de ilmi esastan mahrum bir fikirdir.

Müsaadenizle arzedeceğim : Her medeni dilde iki unsur vardır: Biri halk lisanı. Bu halk lisanı her millette ekseriya kablettarih devirlerde yaratılıyor. Bilâhara bu halk lisanı milletin hazinesi oluyor. Hiç bir münevverin bu halk lisanı olan halis öz millî kelimeleri değiştirmek aklından geçmez. Şu halde dil yaratmak, kelime yaratmaktan murat nedir?

Arkadaşlar, her milletin medeniyet seviyesinde bir zaman geliyor, halk lisanında mevcut kelimeler ilmi mefhumları ifade etmek için kâfi gelmiyor. O vakit ilmi mefhumlar için, yeni icat edilmiş âletler için yeni kelimeler icat etmek zarureti hâsıl oluyor. İşte o zaman takip edilecek iki yol vardır.

Bâzı milletler diğer milletlerin lisanından olduğu gibi kelimeleri alıyorlar. Ecnebi lisanını ilim lisanı olarak kullanıyorlar.

Bâzıları bunu kabul etmiyorlar. Kendi lisanlarında mevcut kelime hazinelerinden terkip suretiyle, istikak suretiyle yepyeni istilahlar yaratıyorlar.

Medeni lisanların tarihlerini biliyorsunuz Yunanlılar kelimeleri yaratmışlardır. Romalılar Yunanca kelimelerin yerlerine Lâtincelerini ikame etmişlerdir. Bunu şuurlu olarak yapmışlardır. Araplar keza..

İslâmiyetten önce Arap halk lisanı gayet zengindi. Fakat yüksek medeniyetten mahrum, bir milletin lisanı idi, bedevi bir milletin lisanı idi. Halk dilinde felsefe, hendese ve sair ilimler için kelimeler elbette yoktu. İşte Araplar, bilhassa Bağdat'ta toplanmış Hristiyan Araplar, Bizanslı olan Suriye'li Araplar şuurla, itina ile yeni kelimeler, yeni ilmi istilahalar yarattılar. Bunun tarihini biliyoruz, hangi kelimeler hangi müellifler tarafından yaratılmıştır biliyoruz : Kosta Bini Luka, Yohonna Bini Batrik, Hüseyin Bini İshak, İshak Bini Hüseyin, ve saire gibi Hristiyan Arap âlimleri Yunan ilmi eserlerini

tercüme ederken her kelime mukabilinde Arapça bir kelime yarattılar ve muvaffakiyetle yarattılar. Şu halde arkadaşlar, «Kelimeler şuurla yaratılmaz» fikri, ilmi esaslardan mahrum bir fikirdir. Araplar bunu Abbasî Halifelerinden Memun devrinde yaratmışlardır. Biliyorsunuz bu devirde bir akademi tesis etmişlerdi : Beytül-hikmet. İşte bu devirde Yunanca bilen Hristiyan Araplar, İslâm Araplarla birlikte çalışarak Arapça bir ilim lisanı yarattılar. Bizim memlekette ilim lisanı ne zaman yaratılmalı idi? İstanbul'un fethinden sonra, bu devirde ilim sahasında pek çok işler görüldü, İstanbul'da bir Üniversite mahiyetinde medreseler tesis edildi. İlim tahsilinin safhaları tesbit edildi. Her safhada okunacak ilimler tâyin edildi, profesörlerin, talebelerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını temin için tedbirler alındı; fakat bir mesele ihmal edildi : Bu medreselerde hangi dildeki ilmi istilâhlar kullanılacaktı, bu, cevapsız kaldı. Bağdat'ta veya Mısır'da ve Anadolu'da medreselerde; tahsil gören profesörler, Arapça ve Farsça kelimelerle şiirler yazmaya başladılar. Müverrihlerimiz hem Arapçadan hem de Farsçadan kelimeler alarak tarihler yazdılar. Bu suretle Osmanlı lisanı denilen bir lisan hâsıl oldu. Bu, olabilir, fakat bu lisan Türkçe değildir, Osmanlı lisanıdır. Bu Osmanlı lisanı yalnız dilde kalsaydı belki o kadar mahzur görmezdik. Fakat lisaniyatla uğraşanlar ve lisaniyatın psikolojisini bilenler pekâlâ bilirler ki, kullanılan lisan ile bunu kullanan insanların mantalitesi, zihniyeti arasında sıkı bir irtibat vardır. İlim lisanının Osmanlı olması lisanı kullananların mantalitesi üzerinde tesir icra etti. Bir Osmanlı zihniyeti, Türkleri istihfaf eden, istihkar eden, Türk unsurunu küçük gören bir zihniyet husule geldi. Bunu ben söylemiyorum, meşhur Âşık Paşa söylüyor :

«Türk diline kimesne bakmaz idi,

Türklerle her giz gönül akmaz idi,

Türk dahi bilmez idi o dilleri,

İnce yolu o ulu menzilleri.»

İşte o devirde yazdığı bir şiir, Âşık Paşa bu suretle şikâyet ediyor. Türklerle iltifat yoktu, diyor. Tarihleri okuyoruz, Osmanlılar ve Türkler için tarihçiler (Etraki bi idrak) tâbirini kullanırlardı. Türkler için kendi lisanında bir ilim dili yaratmak zaruri idi. Bu gayet mühimdi. Bu mühim meseleyi dehasıyla Atatürk kavradı,

dilimizi Türkçeleştirmek, zenginleştirmek için bir Dil Kurumu kurdu. Bu Dil Kurumu on beş sene kadar çalıştı, binlerce, binlerce kelime yarattı. Dil Kurumu sadece kendisi çalışmadı, bütün fakülteler, bütün profesörler hepsi, kendi fakülteleri içinde kelime yaratmak için Dil Kurumu ile teşriki mesai ettiler. Bütün buna uydurma dil diyenler içinde kelime yaratanlar vardır. Felsefe lûgatini yapanlar arasında, meselâ Şekip Bey meslektaşımız birinci plândadır.

Arkadaşlar, bu yapılan yeni kelimeler ancak bir heyetin eseri değildir, bütün milletin ulemasının iştirakiyle yapılmış bir mahsuldür. Haddim olmaksızın geceyi gündüze katarak bu yapılan malzemeyi gözden geçirdim. Çünkü bunu yapmadan burada konuşmaya hakkım olmazdı. Bu yapılan binlerce kelime bugün tedavüldedir. İlk ve orta mekteplerde, fakültelerde, bilhassa teknik mekteplerde bu kelimeler kullanılmaktadır. Bu kelimelerle bütün bir nesil yetişmektedir. Şu halde bu kelimelerin hepsi bu neslin ilim lisanı olmuştur. Bunları bir hamlede atmanın imkânı yoktur. Uzun sürecek bir tasfiyeye muhtaçtır. Ben bu yapılan kelimelerin hepsi iyidir, muvaffakiyetlidir, demiyorum. İyileri de var, fenaları da. Size bir misal arz edeyim: Tıp ıstılahlarının yüzde 40 ı muvaffakiyetlidir ve yerleşmiştir; bunları artık çıkaramazsınız. Nebatatta da % 60 muvaffak olunmuştur, bu kelimeler de tutunmuştur, % 40 ı ise isabetli değildir. Hendesede, felsefede hemen hemen hiçbir muvaffakiyetli ıstılah yoktur. Onları büsbütün çıkarmalıdır.

İlim lisanına yerleşmiş olanları, güzel öz Türkçe ıstılahları çıkarıp yerine % 80 veya % 90 Arapça kelimeleri koymak, eski Osmanlıca'ya rücu etmek demek olur. İlim dilimizde bugün kullanılan öz Türkçe kelimeler böyle ceffelkalem teşrii yolla atılamaz. Bir akademi kurulur, tasfiye işini o yapar. Bir akademinin, bir ilmî heyetin kurulması zaruridir. Bu suretle diğer memleketlerin geçtiği yoldan geçmiş oluruz. Yoksa bir iki arkadaşın ifadesine bağlanıp hemen dil meselesini teşrii yolla halletmek doğru olmaz. Ben Aleksandır arkadaşımızı tebrik ederim. (Gülüşmeler) Alpiskender arkadaşımızı tebrik ederim. İki senedir çalışıyor. Fakat bu meselenin neticesi lüzumsuzdur, mevsimsizdir.

Teklifim şudur: Dil meselesini teşrii yolla halletmiyelim. Biz bugün bunu yaparsak 11 nei Mec-

liste yeni neslin bugün bizim Anayasadan çıkardığımız öz Türkçe kelimelerin çoğunu tekrar Anayasaya koyacağı muhakkaktır.

İki üç sene evvel tek parti devrinde Meclisin eski Anayasayı teşrii yolla değiştirmesi büyük hata idi. Şimdi biz bu hataya karşı bir protesto bir nümayiş olarak (Hayır sesleri) yine teşrii yolla Anayasayı kelime bakımından değiştirirsek, bu hataya yeni bir hata ile mukabeleden ibaret olur.

Arkadaşlar, bu teklifi reddedelim, dil işini Akademiye bırakalım. Ancak bir akademi peyderpey bu tasfiye işini yapsın. Aksi takdirde bir sene, iki, üç sene evvel yapılan hataya karşı şimdi ikinci bir hata yaparsak bu, ciddiyetten mahrum bir iş olur.

Bendeniz şimdi bir önerge veriyorum, bu teklifin tamamen reddedilmesini istiyorum.

Arkadaşlar, sözümü bitirirken Alpiskender arkadaşımız iki sene mesai sarfetmiştir, neticede iki yüzden fazla imza toplamıştır, kendilerini tebrik ediyorum, çünkü bu ağır bir iştir. Fakat burada anlıyamadığım bir mesele var, imza atanlar arasında, Osmanlı edebiyatı sahasında yedîulâ sahibi olduğuna inandığımız Fuad Köprülü'nün imzasının da bulunması doğrusu hayretimi mucip olmuştur.

CEZMÎ TÜRK (Seyhan) — Acı duyuyoruz, acı!

SADRI MAKSUDİ (Devamla) — Arkadaşlar, evvelâ temamiyle formül, şekil bakımından bu doğru değil, hiçbir zaman bir vekil hususi teşebbüs mahiyetindeki tekliflere imza etmez. Vekil olduğu için onun lâyiha şeklinde teklif etmesi daima mümkündür. Çünkü kendisi Hükümetin bir âzasıdır. Ben Fuad Beyin buraya imzasını düşünmeksizin atmış olduğunu söyleyemeyeceğim. Düşünmeye vakit bulamamıştır diyacağım. Belki imzasını Alpiskender'in ısrarı üzerine vermiştir. Bu şekilde imza atması bir vekil için hiçbir zaman doğru değildir. Teklifin mahiyeti bakımından da Fuad Beyin bu teklifi imza etmesini doğru bulmuyorum. Çünkü ilim adamı olan Fuad Beyin dil meselesini teşrii yolla halletmeye teşebbüsün doğru olmadığını bilmesi tabii olmalı idi.

Dil ıslahı Atatürk'ün teşebbüsü ile başlamıştır. Ben ancak bir Türk sıfat ve şerefiyle değil aynı zamanda Profesör sıfatıyla Ata'nın eserle-

rini objektif olarak tetkik etmiş bulunuyorum ve onun için bu eserler üzerinde düşünmüşüm. Atatürk'ün her yaptığı teşebbüs bir deha eseridir. Onun büyük eserlerini şu veya bu adamlar anlamıyabilirler. Atatürk İnkilâbı bir kültür ve bir kül olarak yaşmalıdır. Bugün Anayasa hakkındaki teklifi kabul ederek Atatürk İnkilâplarına bir darbe indirmiş oluruz. (Gürültüler).

ŞEMSETTİN GÜNALTAI (Erzincan) — Bravo! bravo!

SANİ YAVER (İstanbul) — Asıl darbeyi sen yedin...

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Devamla) — Bırak canım, biliyorum, Atatürk'ün en mühim inkilâbı lisanımızda yaptığı inkilâptır, inkilâpların en mühimi şapka inkilâbı değildir. Atatürk'ün en mühim inkilâbı kültürümüz bakımından zaruri olan lisan inkilâbıdır.

Lisan sahasında da inkilâpçı Atatürk ne diyor; Atatürk diyor ki: «Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.» Atatürk'ün sözü budur. Millet olmak ancak ülke sahibi olmakla kabil değildir, bunun yanında müstakil bir ilim lisanı kurmak, kültür lisanına sahip olmak da lâzım. Bunun yolu yavaş, yavaş lisanı Türkçeleştirmekle gerçekleşecektir. Biz bu kanunu kabul edersek Atatürk'ün lisan inkilâbı hakkındaki teşebbüsünü baltalamış olacağız. Atatürk inkilâbına karşı hareket etmiş olacağız. (Sağdan alkışlar).

Ben ne alkışa muhtacım, ne tatyibe... Ben burada muayyen bir dâvanın tarihinin mümessili olarak konuşuyorum. Yani tarihin mümessili olarak. («Yâ» sesleri). Tarihin söyleyeceği sözleri söylüyorum.

BAŞKAN — Mevzua devam edin.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Devamla) — Arkadaşlar, ben bu teklifi kanuni Anayasa Encümeninde müzakere edilirken komisyonda birkaç defa bulundum. Anayasa Komisyonu benim öteden beri çok takdir ettiğim memleketin iftihar ettiği hukukçulardan terekkep ediyordu. Onların zekâlarını, hukuk mantıklarını daima takdir etmiş bir adamım. Diğer taraftan samimin sıfatıyla bâzı edip ve roman yazmış arkadaşlar da bulunuyorlardı. Ben onların konuşmalarını dinledim. Hayretle müşahade ettim ki, hukuk sahasında yeditulâ sahibi olmak, derin

hukukçu olmak, lisaniyat sahasında vukuf bahsetmiyormuş. Ben orada hiçbir lisaniyata, lisaniyatın elifbasına vâkıf olan bir adamın bile söylemeyeceği şeyleri bizim hukukçuların ağzından dinledim. Keza anladım ki, edip olmak, romanlar yazmak, lisaniyat sahasında hiçbir vukuf bahsetmiyormuş. Muhteva bakımından değil, lisan bakımından ne Anayasa Komisyonunu ve ne de Meclisi ben salâhiyettar bulmuyorum. (Soldan, «Oooo» sesleri). Muhtevası bakımından diyorum, hukuk bakımından elbette salâhiyettedir. Fakat bu teklif bize lisan bakımından işlenmiş bir halde gelmelidir. Nasıl kimyadan haberimiz olmayınca, oksijen ve hidrojenin nelerle birleşince neler husule geleceğine dair söz ve salâhiyet sahibi değilsek, aynı şekilde lisaniyat hakkında da karar vermeye katiyen salâhiyetimiz yoktur. Bu işi akademiye bırakalım. Bu teklifi tereddütsüz reddedelim.

BAŞKAN — Halide Edib Adıvar. (Yok sesleri).

Yusuf Karşıoğlu. (Yok sesleri).

Necip Bilge.

NECİP BİLGE (Niğde) — Muhterem arkadaşlar, başka memleketlerin siyasi tarihinde, Parlâmento hayatında eşine rastlanmayan bir mevzu karşısında bulunuyoruz. Bu mevzu, içtimai hayatı tanzim eden bir kanunu, hem de Devletin siyasi yapısını, siyasi uzuvların karşılıklı münasebetlerini düzenliyen bir ana kanunu, düzme, uydurma olduğu pek de haksız olmıyarak iddia edilen bir dilden, yaşıyan dile daha doğrusu yaşıyan dil olduğu söylenen bir şekle çevirmek meselesidir.

Gerek teklif sahiplerinin, gerekse, Anayasa Komisyonunun gerekçelerinde bildirildiği üzere bu teşebbüs, Esas Teşkilât Kanunumuzda, bugünkü ifadesiyle Anayasada esas bakımından hiçbir değişikliği istihdaf etmemekte, mevcut hükümlerin mâna ve mefhumları da her hangi ufak bir değişiklik dahi yapmaksızın, sadece Anayasa dilinin bugün yaşadığı söylenen dile çevrilmesi gayesini gütmektedir. Bu teşebbüs ve teklifin mucip sebebinin de; 1945 te Halk Partisi iktidarı tarafından dil işlerine kadar sokulan Devlet otoritesinin ve siyasetin bu sahadan uzaklaştırılması ve böylece dil hürriyeti üzerindeki siyasi baskının kaldırılması fikri teşkil eylemektedir. Bu fikir esasında takdire şayandır.

Dil işlerinin Devlet ve siyaset işleri olmaktan çıkarılmasının doğru olduğu, çünkü, umumi mânada hürriyete olduğu kadar onun bir cüz'ü olan dil hürriyetine de baskı yapmanın demokrasiye ve Anayasaya uygun düşmeyeceği hususundaki görüşe tamamen iştirak etmekle beraber, 1945 te yapıldığı gibi bugün de Anayasada sadece dil bakımından yapılmak istenen bir değiştirme teşebbüsünün bizleri, fena olduğunu ileri sürerek kaçınmak istediğimiz bir yola götüreceğini belirtmek isterim.

Eğer hakikaten mâna ve mefhumda en ufak bir değişiklik dahi yapılmak arzu edilmiyor ve bu düşüncenin de yüzde yüz tahakkuku isteniyorsa, bunun çaresi şimdi yapıldığı şekilde 1945 yılından evvelki ve sonraki metinlerin kelime ve istilahlardan bir halita yaparak yeni bir metin ortaya çıkarmak değil, fakat doğrudan doğruya ve sadece 491 sayılı Kanun ve tadillerinin lâfzıyla ve ruhiyle yürürlüğe konmasını sağlayacak bir tek kanun maddesi sevk etmekten ibarettir. Aksi takdirde başkaları için hatalı diye tavsif ettiğimiz bir yola kendimiz de girmek gibi bir duruma düşmüş oluruz.

Teklif sahiplerinin getirdikleri ve komisyonca da ufak tefek değişikliklerle kabul edilen metin bugünkü şekli ile bizi böyle hatalı bir yola götürmek istidadındadır. Filhakika Devletin dil işine karışmasının doğru olmadığı iddia ediliyor, hem de mâna ve mefhumda dokunmamak şartıyla sadece ifade değişikliği yapılmak isteniyor ve bu değişiklik yapılırken 1945 ten evvelki metne dönülmüyor da, o metnin kelime ve istilahlarında eskimiş olanlar mevcuttur mülâhazasıyla bunların yaşıyan dile intibak ettirilmesi fikri ortaya atılıyor. (Teklif sahiplerinin tezkeresi, komisyon raporu). Bundan başka, yaşıyan dile çevirme işi yapılırken de, 1945 te Anayasaya girmiş olan kelime ve istilahlardan 35 - 40 kadarı yeni metinde de muhafaza ediliyor. Bu kelimelerin muhafazası lâzım değildir gibi bir iddiada bulunacak değilim. Fakat teklif sahiplerinin ve komisyonun hareket mebdeli ile takip ettikleri yolun ve vardıkları neticenin birbirine uymadığını belirtmek istiyorum. Çünkü, bu hareketimizle âdetâ, Anayasa diline vaktiyle sokulmuş olan kelimeler arasında tutulan, tutulmayan, Türkçe olan olmıyan gibi bir tefrik yapmış olduğumuzun farkına varmalıyız. Böyle bir ayırma yapmaya kalkarsak, işin için-

den çıkamayız. Meselâ niçin eski metinde olmıyan bölge kelimesi muhafaza olunmuştur da herkesin bildiği ve anladığı (güven) kelimesi yerine itimat tâbiri alınmıştır. Bunun gibi. Meselâ : (Bakanlar Kurulu) kelimelerini niçin kabul etmiyoruz?. Bunu kestirmek imkânı yoktur.

Arzetmek istediğim şudur ki, bizde Halk Partisinin takip ettiği yoldan yürümiyelim.

Bu sözlerimize karşı, mevcut Anayasanın 104 ncü maddesini ileri sürerek bu maddede ki «Türkçeleştirilmiş» tâbirinin dile hakiki ve mutlak bir baskı yaptığını ve Anayasa diline girmiş kelimelerden başkasının Türkçe olmadığı gibi bir mâna ifade ettiğini, halbuki yeni metinde böyle bir madde bulunmadığını hatırlatacaklar bulunabilir. 104 ncü maddeyi bu kadar şekilperest ve inhisarcı bir zihniyetle tefsir etmek doğru olmamakla beraber, bir an için bunun doğru olduğunu kabul ettiğimiz takdirde, bugünkü teklifi de aynı kusurla mâlûl olmaksızın kurtaramayız. Zira, yaşıyan dilin bugün müzakere etmekte olduğumuz metnindeki kelimeleri kabul etmiş olduğu ve eski istilahların tutunmuş yeni kelimelerle değiştirildiği gerekçe açıkça ifade olunmaktadır. Demek ki, yaşıyan dilin, hakiki Türkçenin 1945 metnindeki değil, yeni metindeki kelimeler olduğu dolayısıyla yine ifade olunmak istenmekte ve bu da 1945 ten evvelki metnin bâzı kelimeleri değiştirilmek suretiyle açığa vurulmaktadır.

Bu kadar şekilperest olmalıyız arkadaşlar. Gerçi hukuk, esasında, içtimai münasebetleri tanzim eden kaideler mecmuası olmak itibarıyla bir şekil külliyatı olarak vasıflandırılabilir; fakat her hangi bir kaideyi koyarken veya onu tefsir ederken, o kaidenin düzenlemek istediği hâdiseden tamamen bihaber görünerek sadece şekle saplanmak doğru olmaz. Bu mevzu hakkında diyebiliriz ki, Türkçeyi Anayasanın dili içerisinde dondurmamak kadar hatalı bir telâkki olamaz.

Cemiyetimizin bugün esas bakımdan ele alınacak birçok meseleleri dururken, tek partili bir devrin zihniyetine göre ayarlanmış olan Anayasamızın çok partili devre intibak ettirilmesi için emek harcanması gerekirken, bunları, kısa zaman için dahi olsa, bir tarafa bırakarak bir kanunun sadece şeklinin değiştirilmesi üzerinde ısrar etmek ve emek harcamak beyhude değilse bile verimsiz bir çalışma olacaktır.

Hatırlanacağı üzere sırf ifade şekline taallük eden bu değişme teşebbüsü bugünkü neticeye ulaşmak için bir seneden fazla bir zaman sarfını mucip olmuştur. Esasa ait bir değiştirme teşebbüsünün bundan daha az bir zaman alacağı düşünülemez, düşünülmemelidir.

Anayasanın esasından değiştirilecek noktaları bulunduğu meselesinde de hemen hemen ittifak halindeyiz. Sayın Başbakan da bu mevzuun 1953 yılında ele alınacağını ifade ettiler. o halde şekil ve üslûba ait düşüncelerimizi de esasla birlikte ortaya koyarsak daha rasyonel bir iş yapmış oluruz. Bugün şekil üzerinde duralım, sonra da esası düşünelim şeklindeki bir noktai nazar hem mükerrer bir emek sarfı bakımından, hem de Anayasada istikrar temini bakımından hatalı sayılmak gerekir. Fîlhakika, Anayasa'da böyle sık sık değişiklik yapma teşebbüsleri, genç demokrasimizi zedeliyebilir. Bu itibarla, esasla hiç ilgisi bulunmayan bir şekil ve üslûp değişikliğini tasavvur etmemek, böyle bir tasavvur akla gelse bile bunu esasa tercih ederek öne almamak gerekir. Kabul edildiği takdirde böyle bir şekil değişikliğinin esasa ait tadilleri belki de uzun bir müddet için geciktireceğini hatırdan çıkarmamalıyız.

Umumi mahiyette arzettiğim bu mülâhazaları burada keserek şimdi tasarımı daha yakından tetkika girişebiliriz.

Deniyor ki, « 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve tadilleri baki kalmak üzere, mânâ ve mefhumunda bir değişiklik yapmaksızın ilişik metin kabul olunmuştur ».

Teklif sahipleri ve komisyon, metinde yapılan ifade değişikliklerinin mânâ ve mefhumuna tesir etmeyeceğini ne kadar iddia ederlerse etsinler, kelime ve tâbirlerin değişmesi ilk metnin mânâ ve ruhuna da ister istemez tesir edecektir. Halk Partisi tarafından yapılan değişiklik sırasında bu iddia ortaya atılmıştı. Meclis faaliyetlerimizde bu iddianın doğru çıkmadığını, küçük de olsa bâzı farkların husule gelmiş olduğunu yakından görmüşüzdür. Onlar için vârit olan bu hatanın bizim için vârit olamayacağını önceden iddia edemeyiz. Hata ve nisyan insanlar için mukadderdir. Zaman içinde kelimelerin mânâlarında da farklar husule gelebileceğini unutmamak gerekir.

Şimdi vereceğim misaller, yeni hazırlanan metinde de bâzı mânâ farkları vukua gelmiş ol-

duğunu gösterecektir. Yapacağımız müzakerelerde mevcut farklardan bâzılarının giderilmesi belki mümkün olur. Fakat daima bir fire payı bırakmak ve yine mânâ farkları meydana getirebileceğini göz önünde tutmak lâzımdır.

Müsaadenizle, en hafiften başlayarak elimizdeki metinde mevcut ayrılıklar üzerinde bir nebze duralım :

A) Bâzı maddelerin fıkra adedi değişmiştir. 13 ncü madde 491 sayılı Kanunda 5 fıkra olduğu halde yeni metinde iki fıkradır. 7, 34, 35, 44, 68, 102 nci maddelerde de durum buna benzemektedir. Buna mukabil aslındaki fıkra adedi fazlalaştırılmış maddeler de vardır. (17 nci madde). Bir fikrin kanun maddesi içerisinde cümle veya fıkra olarak yazılmasının mânâda fark husule getirmeyeceğini iddia edenler belki bulunabilir. Fakat kanunun tatbikatında bulunmuş olanlar pekâlâ bilirler ki, bir fikrin müstakil bir fıkra da veya diğer cümleler arasında izah edilmesi mânâya çok zaman tesir eder.

B) Bir hüküm içerisinde (veya) üzerine (ve) kullanılması da mânâyı değiştirebilir. Meselâ 49 ncü maddede (izinli veya özürlü) vekile demek gerekirken (izinli ve özürlü) vekile denmiştir.

C) Bâzı maddelerin ifade tarzı, tetkik sırasında 1945 ten evvelki metnin değil de, kusurlu görülen 1945 metninin esas tutulduğu intibamı uyandırmaktadır.

Meselâ, 491 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin son cümlesi (makarrı Ankara şehridir) diyerek, şehir kelimesini de ihtiva ettiği halde yeni metin sadece «Merkezi Ankara'dır» demektedir. 1945 metninde de «Başkent Ankara'dır» denmiştir. Mânâ ve mefsumda bir değişiklik yapılmaması iddia olunduğuna göre (şehri) kelimesini kaldırmaya hakkımız yoktur.

Bundan başka dördüncü maddenin eski metninde (0) kelimesi bulunmadığı halde, 1945 te konulmuş olan bu zamir yeni teklifte muhafaza edilmiştir.

D) Yeni metnin ifade ve istilahlarında bir ittirat yoktur.

1. 16 ncı maddede «yemin ederim» denildiği halde 38 nci maddede «söz veririm» denmiştir.

2. 19 ncü maddede (Tatil) kelimesi kullanılmış, 14 ncü maddede ise tatil yerine araverme denmiştir.

3. 29 ncu maddede (Ölüm) kelimesi, 33 ncü maddede (Vefat) kelimesi kullanılmıştır.

4. Birçok yerlerde başkan kelimesi kullanıldığı halde, 61 ve 62 nci maddelerde (Reis) tâbiri geçmektedir.

5. Eskiden (Dahili Nizamname) ve 1945 metninde (İçtüzük) denilen şey yeni metinde «İç Nizamname» midir, Meclis Nizamnamesi midir, yoksa sadece nizamname midir? 21 nci madde sadece nizamname, 22 nci madde ise Meclis Nizamnamesi demektir.

BAŞKAN — İki dakikanız kalmıştır.

NECİP BİLGE (Devamla) — Sadece okumuyorum, izah ediyorum, ve notlarıma bakıyorum.

6. 31 nci maddedeki (Vazifei riyaset) sadece (vazife), olarak yeni metne geçmiştir.

E) Mânaya zmnî bir şekilde tesir edecek bu gibi kelime farklarından başka, ilk okunuşunda sarahaten başka mânaya gelecek kelime değişiklikleri de olmuştur.

1. Yedinci madde Meclisin murakabesi bahsinde, Hükümeti gerek murakabe, gerekse düşürme bakımından ihtiyar ifade eden (edebilir) kelimesini kullandığı halde, yeni metin murakabede lüzumu ve düşürmede ihtiyar mâansını verecek şekilde kaleme alınmıştır.

2. 12 nci madde aslında, (eenebi hizmeti resmiyesinde) bulunanlar tâbirini kullandığı ve (Devlet) kelimesini ihtiva etmediği halde yeni metin Devlet tâbirini de ilâve etmiştir. Bu ilâve de ihtilâflara yol açabilir : Meselâ Papalık bir Devlet midir, onun hizmetine giren bir Türk, milletvekili seçilebilir mi, seçilemez mi? Papalığın Devlet olup olmaması meselesi devletler hukukunda ihtilâflıdır.

3. Milletvekilliği dokunulmazlığını ilgilendiren 17 nci maddenin aslında mevcut «izhar» kelimesi, yeni metne «izah» şeklinde geçmiştir. Milletvekilleri Meclisin içindeki beyan ve mütalâalarından ve reylerinden ve bunların dışarda izharından sorumlu olmadığı hakkındaki madde yeni metne izahından şeklinde geçmiştir. Bunun da mânaya büyük tesir yapacağı meydandadır.

4. 62 nci maddede ledeliktiza tâbiri vardır. Onun yerine maddenin yeni metni sonunda «gerektiğinde» denmiştir. Yani iki tâbir hem değişmiş, hem yer değiştirmiştir. Aslında ledeliktiza tâbiri (reyi hafi); tâbirinin yanı-

na konmuştur. Halbuki yeni metinde (kurulması gerektiğinde bu Divan) demek suretiyle (kurulması gerektiğinde) ifadesi Divanla alâkalandırılmıştır. Yüce Divan yahut Divanı Âli meselesi. O halde gerektiğinde tâbiri divan kelimesinin yanbaşında geçtiğine göre acaba divana mı mâtuftur, yoksa reyi hafiye mi mâtuftur bu anlaşılamamaktadır.

Bu hususu maddelerin müzakeresine geçtiğimiz takdirde tekrar ele alabiliriz.

5. 64 ncü maddenin eski metni Yüce Divandaki savecilik vazifesini savcıya değil, savcılığa verdiği halde yeni metinde bu vazife başmüddeiumumiliğe değil, başmüddeiumumiye tanınmıştır. İki tâbirin mânaları arasında ayrılık vardır. Vazife başmüddeiumumiye ait olursa muavinler onun yerini tutamazlar. Fakat vazifenin müddeiumumiliğe verilmiş olması halinde ve bir engel çıktığı takdirde muavinler onun yerini tutabilirler.

6. 82 nci maddenin son fıkrasının aslında mevcut olan (şahsa ait olarak) tâbiri yeni metne konmamıştır.

f) Yeni metinde bâzı üslûp hataları da vardır.

* Meselâ 51 nci maddede idari dâva ve ihtilâflara bakmak ve halletmek tâbiri geçmektedir. İdari dâvalara ve ihtilâflara bakmak tâbiri doğrudur ama «Dâva ve ihtilâflara halletmek» tâbiri doğru değildir, yanlıştır.

60 nci maddede «dâvaları görmek» tâbiri kullanıldığına göre burada da «İdari dâva ihtilâfları görmek ve halletmek» denebilir.

Bundan başka 103 ncü maddede «ihmal ve tatbik» kelimeleri için «alıkonamaz» şeklinde bir tek fiil kullanılmıştır. Halbuki ihmal için alıkonamaz fiili uymuyor. «ihmal edilemez ve tatbikten alıkonamaz» demek gerekiyor.

Hulâsa olarak arz edeyim ki, tuttuğumuz yol hatalıdır. Türk diline Anayasa yolu ile sokulmuş olan baskıyı kaldırmak için 4695 sayılı Kanunu kaldırmak kâfidir. Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki dilin ağıdalı ve eski olduğu düşünülüyorsa ki, bendeniz bu kanaattem, esasa ait değişikliklerle birlikte ifade ve üslûp meselesinin de ele alınması uygun olur. Tekrar edeyim, muhakkak 1945 yılında konmuş olan kanunla Türk diline kadar sokulmuş bulunan siyasi baskıyı kaldırmak istiyorsak bunun yolu,

her iki metinden bir halita yaparak yeni bir metin çıkarmak değil, 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununu değiştiren 4695 sayılı Kanunu bir tek madde ile ortadan kaldırmaktan ibarettir. (Alkışlar) Bu yol, belki Anayasanın esas bakımından ele alınmasını da çabuklaştırır.

VASFİ MAHİR KOCATÜRK (Gümüşane)

— Muhterem arkadaşlar, Büyük Millet Meclisi bir teklif karşısındadır. Anayasanın içinde uydurma kelimelerin bulunduğu söylenerek bunun kaldırılması istenmektedir. Bu hususta söz söyleyen arkadaşlar sadece hukuki sahada kalmayıp bunun biraz akademik taraflarına da taşmaktadırlar. Ve meselenin izahı için bu hususu biraz da zaruri görmekteyiz. Bendeniz böyle bir sahaya taşmaktan korkuyorum. Bununla beraber izahlarımızın mesnedi olmak üzere bu hususta kısaca bir iki söz söylemek için müsaade etmenizi istirham ederim. Evvelâ şunu arz edeyim ki, Türk milletinin canlı ve klâsik bir dili mevcuttur ve bu bin yıldan beri mevcuttur. Bu dille Türk halkı arasında 500 yıl okunan şaheserler yazılmıştır. Bir Türk dili vardır, bunun dışında bir dil aramıza ihtiyaç var mı, yok mu? Yalnız şu noktayı belirtmek lâzımdır ki, tarihimizin bâzı devirlerinde milletçe kullanan canlı Türk dilinden başka bir okumuşlar yazı dili teşekkül etmiştir. Tanzimat-
tan sonra, hattâ Meşrutiyetten sonra devlet müesseseleri Osmanlı İmparatorluğunun okumuşlar sınıfı tarafından icat edilen bu yazı dilini az çok tevarüs etmiştir. Buna reaksiyonlar da gösterilmekle beraber, canlı halk dilinden birçok kelimeler alınıp zaman zaman dilimize normal bir seyir takip ederek yerleşmekle beraber, milletin dili olmıyan yazı diline Cumhuriyet devrinde bulunan hükümetler dahi az, çok tevarüs etmişlerdi. Cumhuriyeti ilân ettiğimiz zamanlarda memleketimizde bir dil meselesi mevcuttu. Cumhuriyet inkılâbı sadece bir siyasi inkılâp olmayıp milletin birçok içtimai sahalarını da içine alan bir hareket olduğu için, dil de bundan dışarı çıkamadı. Ve gayet tabii olarak bir dil meselesiyle karşılaştık. Gergi milletin çok tabiileşmiş, eski Osmanlıcaya nazaran sadeleşmiş, canlı ve mükemmel bir dili vardı. Fakat bu daha çok konuşma ve edebî eser dili idi. İlim sahasında kullanılan birçok yabancı kelimeler vardı. Meselâ ilkokullarda dahi Türk çocuğu birtakım fennî dersleri okurken hiç anlamadığı ve, anlıya-

mıyacağı kelimelerle karşılaşılıyordu. Meselâ: Zuvücuühülkesîre, zuerbaatüladla, rüsgulyed müştülyed, esabiulyed. Bunları ilkokul ve ortaokul talebeleri okurdu. Dilimizde buna benzer birçok tâbirler vardı. Bunların zaten halk dilinde yeri yoktu. Osmanlıcaya, okumuşlar sınıfı tarafından zorla getirilmişlerdi. Bunların karşılığı halk dilinde mevcuttu. Binaenaleyh bize bir iş düşüyordu. Meclis sıfatıyla değil, Devletin bir müessesesi sıfatıyla ilgili kültür makamları tarafından yapılması gereken bir iş düşüyordu. Bu gayet tabiidir. Yani milletin dilini kullanmak. Millet tarafından bilinmiyen, öğrenilmesi kolay olmıyan, milletin malı olmıyan kelimeleri çıkarıp yerine millet tarafından kullanılmakta bulunan canlı kelimeleri koymak. Bu öyle bir realitedir ki, bunu dünyada hiç kimse itirazla karşılamadı, karşılamasına da imkân yoktu. Bu hareketler yapılmakta iken kendiliğinden, dil sahasında birtakım siyasi hareketler görülmeye başladı. Bu değiştirmelerin hududu genişletildi. Meselâ «esabiulyed» el parmakları yerine idi. Buna kimse bir şey demedi. «Zuvücuühülkesîre» kelimesi kaldırıldı, yerine ne konsa ondan iyidir. Türk dilinden gelme birçok kelimeler kullanılabilir. Dilde millete malolmıyan kelimelere tasarruf mümkündür. İlmî bir realitedir. Millete malolmıyan birtakım ilmî kelimeler vardır. Bunlara tasarruf edebilir. Milletin geniş kitlesi bunu kullanmaz. İlmî mefhumdur. Eğer o mefhum bizde doğdu ise kelime bizimdir. Bizden bütün dünyaya yayılmış ve kullanılmakta olan kelimeler vardır, bunları kullanmak icâbedir. Bazen bütün dünya dillerinde yeni kelime aynı şey için kullanılmaktadır, bize de gelmiştir. Artık bizim kelimemiz olarak kullanılabilir. Buna denilecek bir şey yoktur. Buna mukabil «âkilüllühüm, zuvücuühülkesîre» gibi kelimeleri değiştirmek zaruri olmuştur.

Sonra yalnız bu kelimeler değil, bütün kelimeler üzerinde de o zaman üç grup ayrı fikirde idiler; kelimeleri asıllarından alalım diyenler, kökü yabancı olan bütün kelimeleri Türk Dili Gramerinden çıkaralım diyenler, bir de bu işi hemen yapalım diyenlerin karşısında, zamana bırakalım diyenler mevcuttu. Zamanla dile mal olan kelimeler belli olur. Zaman dilde yaşayan, ölen kelimeleri tesbit eder. Fakat gramer kitabı yazmaz, sözlük yapmaz. Zuvücuühülkesîre, rüsgul-

yet, müstülyet kolay kolay kaldırılamaz. Kaldırılma da geç kaldırılır. Bir inkılâp memleketi, müspet realitelere dayanarak küçük rötüşler yapmak durumundadır.

Ancak bizim memleketimizde bu iş; arzettiğim gibi, gayet müfrit, dilimizde yaşıyan bütün yabancı kelimeleri, bize tamamen mal olan, köylü tarafından da bilinen kelimeleri kaldırmak iddiasıyla ortaya atıldı. Bütün bu mücadeleler Meclis dışında ve yıllardan beri yapılyordu. Meclis, gruplardan birisinin fikrini benimsedi, bütün kelimeleri ana dil köklerinden getirmek iddiasında bulunan grubun fikrini benimsedi. Bu grubun fikri, ilmen ne dereceye kadar isabetli idi, memleket hayatına ne dereceye kadar mutabık idi, memlekette ne dereceye kadar taraftarı vardı? Bunlar düşünülmezsizin bir grubun fikri benimsendi ve ona göre bir anayasa yazıldı. Anayasa milletin malı olmıyan, millet tarafından kullanılmıyan birtakım kelimeler de girdi.

Yapılan iş isabetli mi idi, değil miydi? Hayat, ilim ve realite bakımından ya isabetli idi, ya isabetsiz idi. İsaletli olsa dahi hukukan yanlıştı. Çünkü B. M. Meclisi dil yaratmaz, hiçbir demokrasi memleketinde Millet Meclisi bir dil kabul edip o dille kanun yazmaz. Dışarıda iddiası hali münakaşada olan ve muhakkak ki, çok ekalliyette kalan bir grubun dilini Millet Meclisi benimseyip ona göre hareket etmez, dil yapmaz, kelime koymaz. Binaenaleyh Büyük Millet Meclisi şu hareketinde en isabetli grubun fikrini dahi kabul ederek ona göre hareket etseydi hukuki hatası yine hukuki hata idi. Bu itibarla tarihen vâzıh, itirazsız açık, sarıh bir hukuki hata karşısındayız. Bu hukuki hata, diğer bakımlardan ne dereceye kadar isabetlidir, bunu da tahlil etmezsek zannedirim ki, hukuki izahımız da noksan kalır. Onun için yüksek müsaadenizle bu hususa dair de bir iki fikir ilâve edeceğim:

İsaletsizdi; birkaç bakımdan isabetsizdi: Evvelâ ilim bakımından isabetsizdi. Bu yakınlarda da şahit olduğunuz ve olacağınız gibi bu hareket ilim iddiasıyla ortaya çıkmıştır.

Şimdi de müdafaa edilirken, ilme dayanılarak âdetâ karşımıza büyük bir kuvvetle çıkanlar müşahede olunabilir. Halbuki hareket, ilim bakımından yanlıştı. Zira ilim nedir? Hayatın dışında birşey midir?

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) —
Cehil aksı.

VASFİ MAHİR KOCATÜRK (Devamla) —
İlmin ve cehlin ne olduğuna, muhterem üstadımızın müsaadeleriyle şimdi temas etmek arzundayım. Hiç şüphe yoktur ki, ilim, cehlin aksidir. İlim hayatın neticei tabiiyesi olarak hayata hizmet edicidir, hem de realitelerin tescili ve kanunlarının bulunmasıdır. İlim icat etmez, tescil eder. (Bravo sesleri) İlim hiçbir zaman hakikatı icat etmiş değildir; hakikatlar ezeli ve ebedi tabiatın bünyesinde mevcuttur. İlim bunları ifşa eder ve tescil eder. (Bravo sesleri)

Türk dili üzerinde ilmin yapacağı da şudur: Bir millet var, canlı bir millet! Bu canlı milletin canlı bir dili var. Kütüphaneler dolusu, yanmasına, yıkılmasına, mahvolmasına rağmen, umman gibi kitap var memleketimizde. (Soldan bravo sesleri) Bu kitaplar ne ile yazılmış zannederler? Osmanlı'ca mı? Asla. Osmanlıca bu ummanın içerisinde küçük bir koldur. Türk Milletinin bin yıllık canlı bir dili vardır. İlim iddiasında bulunan muhterem zevatın ilk işi bu realiteyi tesbit ve tescil etmektir. Halbuki, bizim ilim iddiası ile ortaya atılan dilei arkadaşlarımız bu milletin dilini bulmaktan bir hayli uzaktırlar. (Soldan alkışlar, bravo sesleri) içlerinde - muhterem üstadımızı kasdetmiyorum - Türkçe'yi konuşamıyan, bilmiyen kimseler çoktu. «Kelâmından olur malûm kişinin kendi miktarı.»

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Şiveden de bahset, şiveden.

VASFİ MAHİR KOCATÜRK (Devamla) — Şiveden de, emirleri mucibince bahsederiz.

Aziz arkadaşlar, bu şekilde dilelerimiz büyük realiteyi; büyük Türk milletinin Türk dili realitesinin canlı bünyesini müşahade edip tesbit edeceklerine yanlış yola gittiler, uydurdular. Bu uydurdular sözünü birkaç dakika sonra senetleriyle, vesikalarıyla huzurunuzda ispat edeceğim. (Soldan bravo sesleri).

Demin «gidilen yol yanlıştır, efendim, ilim telâkkilerine o kadar saplanmıyalım, şudur budur, aksi de vardır, olabilir, saplanmak doğru değildir.» denildi. Fakat realite her zaman realitedir, aklı selim her zaman aklı selimdir, ilim de bir miktar akılselimdir. İlimin verdiği şeylerden birisi dil hususunda şudur ki dil teşekkül eder, teşkil edilmez. Üstadımızın bütün ilmi iddialarına rağmen dil teşkil edilmez. Dünyada dil teşkil edildiğine dair bir misal yoktur. Eğer teşkil

edilen dil yaşıyaydı Osmanlıca yaşardı. Son kemalinden sonra, Türk dili daha eskidir, bin yıllık Türkçe içinde bir küçük Osmanlıca Devletin bütün iltizamlarına rağmen mahdud bir zümre içinde yaşamış ve bugün ölmüştür. Eğer uydurma dil yaşıyaydı Osmanlıca yaşardı, çünkü üzerinde bugünkü dilelerden çok daha büyük mütehasşislar çalışmışlardı. İlimin kabul ettiği şey, dil bir hayatıyettir, bir ırmaştır, o kendi yatağını akışına göre kendi tanzim eder. Hiç kimse bu ırmağı ben buradan çevirip, şuradan akıtacağım, diyemez, dese de boşunadır. İctimti kanunlar da tabii kanunlar gibidir. Nasıl yağmuru tersine yağdırmak, taşları yerden göğe doğru uçurmak imkânı yoksa, bir dili de o mecradan bu mecraya çevirmek, sen benim keyfime göre yol takip edeceksin demek mümkün değildir. Denemez mi? Denir ama, Sultan İbrahim'ce, Neron'ca bir hüküm olur. Ve zulüm olur!

Aziz arkadaşlar, ilim bakımından uydurma dilin kabili müdafaa tarafı yoktur. Almanlar, Macarlar dil yapmıştır. Almanlar millî kökleri üzerine, Macarlar da bu esaslara göre dil yapmışlardır. Fakat Fransızlar muhtelif usullerle dillerini tesbit etmişlerdir. İngilizler de Anglo - Sakson ve Germen köklerini bir araya getirerek dil yapmışlardır.

Almanlar dil yaptıkları yani dillerini tesbit ettikleri zaman bizim bugünkü durumumuzda değildiler. Bizim bin yıllık ilim ve edebiyat mazisi olan kelimelerimiz vardır. Başka milletler dil yaptıkları zaman memleketlerine ilim yeni giriyordu, mefhumları yoktu. Bizim hususiyetlerimiz mutlaka onlara benzemeli ki onlardan ilham almak doğru olsun. İlim bakımından bu işin müdafaası kolay değildir.

Bir iddia da işin milliyetçilik tarafıdır. Bu cereyan sözde milliyetçilikten gelir. Bu çok şayanı dikkat bir iddiadır, tetkika muhtaçtır.

Orada da realite şu olmak gerek : Millî dil dediğimiz şey, millî kökerin üzerinde aranan, bulunan, kurulan, uydurulan bir dil midir, yoksa milletin kullandığı canlı dil midir? Hiç şüphe yok ki, millî dil, kelimenin bütün şümü-lü, mefhumu ve ifadesiyle milletin kullandığı, konuştuğu dildir. Binaenaleyh eski asırlarda, bundan 500, 800, 1000, 2000 sene evvel bu millet tarafından kullanılmış terkedilmiş bir kelime, ölüdür. Bugün millet hangi kelimeyi kullanıyorsa, o kelimeyi beşikte yatan çocuk

anasından duyuyorsa, o da kendi anasından duydu ise, bu kelime millî kelimedir, millî dildir. İlim, hayat ve realite bakımından karşımızda ölçü budur. Aksi takdirde nereye kadar gideceğimizi tâyine imkân yoktur. Ve o kadar belâgatla ispat mümkündür ki, bugün Türk dili dünyanın en kabiliyetli dillerinden birisidir. Türk dili için bir komisyon toplansa, asla bir yabancı kelime bulunmaksızın bir nazari dil teşkil etmek mümkündür. Fakat o; milletin dili değildir, uydurma dildir, Bütün milletlerin dillerini de böyle yapmak mümkündür. Birçok milletlerin dilleri söz üretmeye müsaittir. Almancada hiçbir yabancı dile rastgelmeksizin, bir yepyeni Almanca türetmek, muazzam dil ummanı uydurmak mümkündür. Fakat bu Almanca dil sayılmaz, Almanlarda bir ata sözü vardır, der ki (yabancı kelimeler hiç bir dil olmaz). En millî dilin atasözüdür bu.

Bir kere, millî dil, millî kökler üzerine uydurma dil değildir. Milletin kullandığı dilin canlı dil olduğunda ittifak etmek zaruridir. Milliyet iddiasıyla bir dil uydurmaya çalışmak; ananın, babanın bildiği kelimeden evlâdı mahrum ederek nesiller arasına uçurumlar açmak ne dereceye kadar milliyettir? (Sodan: Bravo sesleri, alkışlar). Milliyeti bir ruh olarak kabul ettiğimiz takdirde, milliyetçilik iddiasıyla ortaya atılan bu cereyanın milliyeti kökünden baltalyan bir cereyan olduğunu itiraf etmek lâzımdır.

Aziz arkadaşlar; bu dil inkılâp bakımından da müdafaa edilmektedir. Dil inkılâbı yapılmıştır, inkılâp bakımından da bunların yapılması lâzımdır. Bu bakımdan da iddia şayanı tenkiddir. Atatürk birçok inkılâpları hızlandırdığı zamanlarda inkılâplar tarif edilmiştir, bu tarif kısmen bize mahsustur, fakat isabetten uzak değildir.

İnkılâp şöyle tarif edildi; bu bence de doğrudur : Eskiye, kötüyü, zararlıyı kaldırıp yerine yeniye, iyiyi, faydalıyı koymak. Güzel. Dil inkılâbını bu şekilde yapalım; beraberiz. Eskimiş kelimeleri kaldıralım. Eskimiş kelime nedir? (Meselâ (tamu) kelimesi. Bugün muhalefet neşriyatında bazı yerlerde gördüm, bu kelimenin tam karşılığı Cehennemdir. Bu kelime Türkçedir. Fakat ölmüştür, millet bu-

nu kullanmış kullanmış, bugün öldürmüştür. Yerine Arapça olan (Cehennem) kelimesini koymuştur. Artık Cehennem kelimesi Türkçedir. İstimal kelimesi Arapçadır, fakat eskimiştir, tescil ediyoruz : Bunun yenisi (kullanmak) tır. «Kullanma» yı koyduk, «istimal» i attık. Buna hiç diyecek yoktur. Buna benzer bütün kelimeleri değiştirmek bizler için bir vazifedir.

Antrparantez şunu arz etmek istiyorum: Bâzı muhaliflerimiz dil içinde bizi geriye doğru gitmekle itham ediyorlar. Asla. «Zuvücuühül-kesire» gidecektir. «İstimal» gidecektir. Postanelerde, istasyonlarda, belediyelerde yazılan «tathirat» gidecektir. Fakat yerlerine «kullanma», «temizlik» ve saire gibi canlı, millete malolan kelimeler konacaktır, uydurmalar konmayacaktır. İnkılâp bakımından müfrit cereyan «kitabı» kaldırıp «beti» dedi. Arkadaşlar, «beti» kelimesi 14 ncü asır Türk dilinde kullanılmıştır, büsbütün uydurma değildir. Türk Milleti bundan 5 - 6 asır evvel bu kelimeyi kullanırdı, fakat sonradan terketmiştir, yerine «kitabı» koymuştur. «Kitab» ı söz söyleyen çoktuktan en ihtiyar Türke kadar bütün millet bilir. Kitabı niçin bırakıyoruz? Yerine (beti) yi koyarsak bunu bir tek Türkün anlamasına imkân yoktur. Millete malolmuş kitap kelimesinin bu dile ne zararı vardır? Kitaba beti demenin bilâkis inkılâp cephesinden müdafaa edilecek tarafı yoktur. Dile maledilecek kelimeler halktan gelir, zamanla işlenir ve dile malolur; yoksa kelimeler icat edip, kanunlaştırılıp dile maledilmez. Yani kanunla yeni kelime icat edilip onunla yazı yazılmaz, ancak dilde yaşayan kelimelerle kanun yapılır.

Burada tasrih edeceğimiz bir nokta vardır: Bu işi bir inkılâp mevzuu sayarak bilhassa Atatürk'e bağliyerek karşımıza müdafaa çık-mak.. (Soldan; partizanlık sesleri) Aziz arkadaşlar, Atatürk'ün şahsiyetini ve prensiplerini ben-deniz huzurunuzda şerh etmekten teeddüp ederim. Bunu bütün dünya bilir. Atatürk cebirle, kanunla bir dil meselesini ortaya atmış mıdır? Asla.. Atatürk bütün içtimai gidişleri gördüğü gibi, dil gidişini de çok güzel görmüştür. Yeni harfler, Atatürk'ün dâhiyane hareketlerinden birisidir, çok hayırlı olmuş, büyük inkılâplarımızdandır, dili, kendi kıymetini kavuşturmak için Atatürk'ün müspet bir fikridir. O fikir şu idi: Kullanılmıyan, ölü, kötü, eski Arap, Acem ve Osmanlı

kelimelerini çıkarmak, gramere yabancı dilin değil, Türk dilinin hâkim olması, Türk dilinin kendi hâkimiyetini elde etmesi. İddia budur. Yoksa Türk kelimelerini atıp da yerine uydurma, millet tarafından bilinmiyen kelimeleri almak değildir. Atatürk bu dil işinde mütaaddit etüdler ve bir çok araştırmalar yapmıştır. Bunlar tamamen araştırma mahiyetindedir. Atatürk'ü bilenler, burada onu yakından tanıyanlar vardır, kendisi bu meseleyi ortaya atar, kendi fikrini söylemez, dört yandan o mesele hakkında ileri sürülen fikir ve mütalâaları dinler, bu suretle hem arkadaşlarını tanır, hem de o mevzu etrafında aydınlanır, neticede kendi fikrini söyler ve en isabetli fikir onun fikri olurdu. Taharriyatı esnasında mütalâalarını aldığı kimselerin fikirleri o mevzuda kendi fikrinin isabetsizliğini meydana çıkarırsa kendi fikrini hiç mevzuubahis etmeksizin dahi bu hürriyetten vazgeçerdi. Bu zat büyük bir adamdı, araştırmacı bir adamdı, hakikat peşinde koşan dâhi bir adamdı! Türk dili peşinde de hakikat sahasında koştu. 1945 Anayasa dilinin Atatürk'e mal edilmesi asla vârit değildir. (Soldan; bravo sesleri, alkışlar)

Atatürk'ü yakından tanıyanlar, bunun için fıkralar anlattığını ve bunun nasıl olduğunu çok iyi bilirler ve bu mevsuktur. Bir çoklarımızca da mevsuktur. Bununla beraber ben size bunu son günlerde tevsik eden bir yazı okuyacağım. Ve kasten bunu muhalefete mensup bir muharririn yazısından alıyorum.

Falih Rıfkı Atay; Türk Dili Meemuasında 1951 tarihli «Atatürk ve dil» isimli bir yazı yazıyor. O makalenin içinde şöyle diyor:

«Yalnız olduğumuz bir gün: Çocuğum, beni dinle dedi. Türkçenin hiçbir yabancı kelimeye ihtiyacı olmadığını söyleyenlerin iddiasını tecrübe ettik. Bir çıkmaza girmişiz. Dili bu çıkmazda bırakalım mı? Bırakmazlar, biz de dili bu çıkmazdan kurtarma şerefini başkalarına bırakmayız.»

İşte Atatürk'ün sözü. Dilin bu uydurma kelimelerle tamamiyle esastan uzaklaştığını ve çıkmaza girdiğini Atatürk herkesten evvel müşahade etmiş ve onun çıkmazda bırakılmaması lâzımgeldiğine ve bu şerefi de başkalarına bırakmayacağına açıkça delâlet eder sözler söylemiştir. Bi-naenaleyh böyle bir şeyi Atatürk'e maletmeye imkân ve ihtimal yoktur. Bizim itham ettiği-

miz, Atatürk'ün ölümünden yedi yıl sonra 1945 de yapılmış olan dildir. Bizim ithamımız budur : Uydurma dili Anayasaya sokmak! Bu uydurma dili 1945 deki kimseler soktu. (Bravo sesleri) Mesele bundan ibarettir. Eğer hakikaten işin içinde bir şeref varsa Atatürk'ün eserlerine ve ruhuna en bağlı en sadık insanlar biziz. Dışardan bize birçok mektuplar geliyor, «Atatürk'ün yalnız şahsına değil, eserlerine de hürmet ediniz. Atatürk için kanun çıkardığımız halde, eserini baltalıyorsunuz» diyorlar. Hayır biz değil, onu 1945 dekiler baltaladı, biz onun ruhunu bilâkis yaşatıyoruz.

Aziz arkadaşlar, son düşünce şu bakımdan olabilir : Hayat bakımından. Bu uydurma dilin hayat bakımından bir faydası ve kıymeti yoktur. Bütün bakımlardan reddedildikten sonra kısa veya yakın menfaat bakımından da reddedilmeye müstahaktır. Zira faydası yoktur, zararı vardır; kolaylığı yoktur, güçlüğü vardır. Yeniden bir dil öğrenmeye mecbursunuz. Esasen yaşatamazsınız, yaşyamaz. Bu bir iddia değildir, nakildir: Yaşıyamaz! İlmin hükmü ile yaşyamaz. Sunidir de o sebeple yaşyamaz. Cansız şey yaşyamaz, anadan doğma olmayan yani cansız yaşyamaz, uydurma yaşyamaz! Bir dilin, bir kelimenin yaşaması için millet içinde doğması, canlı olarak dünyaya gelmesi lâzımdır. Yaşasa da kıymeti yoktur, faydası yoktur, bilâkis zararı, külfeti vardır.

Muhterem arkadaşlar, 1945 de Anayasaya sokulan uydurma kelimelerden birkaç tanesini size arzedeğim : Kanıt, konut, ayrık, uyruk. Eğer Yüksek Mecliste bu kelimeleri anasından duyarak öğrenen, yahut sonradan öğrenerek benimsiyen bir arkadaş varsa altına ben de imza atacağım ki Türkçedir. (Soldan; yoktur sesleri)

(Kanıt) delil demektir. (Konut) (ikamet-gâh) demektir, (Uyruk) (tâbiyet) demektir. Delil kelimesini bütün köylü bilir. Delili kaldırdık (kanıt) ı koyduk. Millet kabul etmez. İmkân yoktur. İctimai kanun müsaade etmez. Koymaya bizim hakkımız da yoktur. Türk Milletinin içinde yaşamayan, Türk milletinin sözlüğünde bulunmayan bir kelimeyi bizim kanuna sokmaya ne hakkımız vardır? Binaenaleyh gayet objektif, hukuki ve ilmi bir mütalâa ile Anayasa gibi mühim bir Kanuna böyle (kanıt), (konut), (ayrık), (uyruk) (Gülüşmeler) ve saire

gibi kelimeler girerse bunları temizlemek lâzımdır. Yeni bir Anayasa lâzımdır.

Ancak bu hususta müsamahanıza sığınarak kemali samimiyetle arz etmekten de çekinmiyeceğim : Teklife imza atan arkadaşlar arasında bulunmaktayım. Bu 1945 tarihli Anayasanın ref'edilmesi zaruridir. Zaruridir, çünkü bir ke-re ilim bakımından, hayat bakımından, hukuk bakımından yanlıştır. Tesiri bakımından daha mühimdir. Anayasanın bu dille yazılması bu uydurma dili memlekette yaşatmaya müteveccih-tir. Bu temayülü taşıyan müfrit ve menfaat-perest kimseler, bu gibi şeyleri istismar yolundadırlar ve memlekete yaymak, hattâ memleket kültürünü sarsmak temayülündedirler.

Aziz arkadaşlar, sorarım size, - sorarım tâbiri söz gelişi olarak «arzederim» mânasında kullanıyorum - sorarım size : Bugün normal canlı bir dil ile yazılmış olan bir kanunu değiştirip, bütün milletin anladığı bir dili kanundan berhava edip yerine anlamadığı bir dili korsak, bundan düşmanlarımız mı memnun olur, yoksa dostlarımız mı? (Soldan : Bravo sesleri) Vicdanlara terketmek lâzımdır bunun hükmünü.

Dil Kurumu bize beyanı mütalâa zımında birtakım şeyler göndermiştir. Dil Kurumu diye çalışan bir müessese, içinde dil ile yakından ilgili mütehasıs hiç kimse bulunmayan bu müessese, bizlere broşürler göndererek şunu söylüyor : «Bu dili kabul etmiyen yaşlılar, eskilerdir. Çocuklar bunları öğrenmişlerdir. Yeniler bunu bilmiyor ama çocuklar için mesele kalmamıştır.»

Bu dili müdafaa eden muhalif matbuat da işi gençlerin ve çocukların hükmüne havale ediyor. Fakat size kemali samimiyetle küçük bir şey arzedeceğim. Dün ortakolun ikinci sınıfına giden küçük oğlum Türkçe çalışırken şu kitap elime geçti. Türkçe Sözlük adı verilen yüzde yetmiş uydurma olan bu kitap memleketin irfan hayatına mal edilmiş, bütün öğretmenlerin eline verilmiştir. Bunun içinden rasgele birkaç kelime okuyorum.

Abamak, abartmak, ardıl, bakman, bağnazlık ve saire. Bunlar, aziz arkadaşlar, sözde Türkçe kelimelerdir ve Türkçe Sözlükte bulunmaktadır. Kimin salâhiyetidir Türk millettine mal olan bir Türkçe Sözlük yazıp da onun

içine Türkçeye mal olmamış bir kelimeyi koymak? Yüzlere, binlere kelime koymuşlardır. O kelimelerin mânası şu :

Abamak : Reddetmek,

Abartma : Mübalâğa

Ardıl : Halef

Bağnazlık : Taassup

Dün sabah, çocuğum derse çalışırken kitaptan bir kelime arıyor. Kitapta tarif edilen kelimeyi anlamıyarak bana soruyor. Orada «sert» kelimesine bakmıştır : «Sert, kelimesi yumuşak sözünün karşısıdır.» Diye yazılmıştır. «Karşı» ne demektir diye bana soruyor. İşte, çocuklarımızın bildiği dil budur. Dil mütehasısı geçinen, dileci geçinen Dil Kurumuna, Atatürk'ün kurduğu bir eser olarak çok sevgim ve muhabbetim vardır, ama tamamen siyasete kaymış olduğunu müşahade etmekle büyük bir nefret hissetmekteyim. (Bravo sesleri) Türk Dil Kurumunun bize tavsiyesi şu : «Siz dil bilmiyorsunuz, çocuklarınız biliyor.» Çocuklar dili kitaptan ve sözlükten öğrenmez, anadan ve babadan öğrenir. (Soldan : Bravo sesleri, alkışlar) Muhterem arkadaşlar, bu şekilde kelimelerle yazılmış olan 1945 Anayasasının ref'i zaruridir. Bunda hiç şüphemiz yoktur. Bu uydurma dediğimiz dille yazılmış Anayasa, dil bakımından milleti zorlamakta ve dilin kendi kendine gelişmesine mâni olmaktadır. Bu bakımdan bunun reddi, ref'i, kal'ı, tardı lâzımdır. (Soldan, alkışlar)

Bu işi yaptıktan sonra ne olacaktır Bugünkü dille, yeni Anayasa yazmak temayülü içinde vardır. 1340 Anayasasının tabii olarak yerine gelmiş olması düşüncesi de vardır. Bendeniz buna taraftarım. Bu uydurma Anayasa kalkmalı, 1340 Anayasası gelip yerine oturmalıdır. (Soldan : Bravo sesleri, alkışlar). Bu takdirde kazancımız şudur : İlmen ve hukukan yersiz, isabetsiz iddiasında bulunduğumuz hareket kalkmış olacaktır. Yeni bir Anayasa yazalım desek aynı hataya biz de düşmüş oluruz. (Alkışlar). Ve bunun içinden çıkmak ihtimali de çok uzaktır. Bunu bir parti meselesi olarak söylemiyorum. Umumi olarak bu yeni dil hareketi Halk Partisi tarafından benimsenmiştir. Fakat Halk Partisi içinde bu uydurma dilin taraftarlarını ve muhaliflerini gördüm. Bunun gibi benim mensup olduğum parti içinde

de bunun şiddetli taraftarı ve şiddetli aleyhtarları vardır. Bunu biraz evvel siz de gördünüz. Binaenaleyh, bu işin içinden çıkmak imkânı yoktur. Dili bir Meclis meselesi yaptığımız takdirde bir arkadaşımız çıkıp diyecek ; (reis) münasiptir, eskimemiştir. Biri kalkıp diyecektir ki, (başkan) bunun yerine geçmiştir. Pek muhtemeldir ki, ilerde bunlara benzer diğer kelimeler konacak ve kanunun ifadesi karımaşırk bir hale gelmiş olacaktır.

Binaenaleyh, 1340 Anayasasına dönmemiz lâzımdır. Bir küçük madde ile bunu erbabı formüle etsin. Ben gizmeden yukarı çıkmak istemem. Şurasını tasrih etmek isterim ki, teklifimizde Osmanlıcaya, geriye dönüş yoktur. Böyle bir şey mevzuubahis değildir. Teklife imza koyan bir arkadaşınız sıfatıyla arz ediyorum : Dilin en yeni hamlelerle ıslahı lâzımdır. canlı olmıyan kelimeler atılmalıdır, yabancı kelimelerin azaltılmasına taraftarız, bunda hiç şüphe yoktur. 1340 Anayasamıza dönmemiz lâzımdır, sebebi hukukidir Hataya düşmemek, Anayasaya hürmet etmek, Anayasayı ikide birde müzakere konusu yapmamak lâzımdır. Gerçi 1340 Anayasasında eskimiş kelimeler çoktur. Fakat diğer kanunlarımızda da Anayasa içinde bulunan kelimeler mevcuttur. Anayasadan daha eski dilli bâzı kanunlar vardır ki, hâlâ meriyetidir. Kanunların 500 sene evvelki dille yazılmış olması dahi normaldir. Cumhuriyetimiz tesadüfen gençtir. 200 sene evvel yazılmış bir Anayasa da olsa tarihi bir hâtıra olarak hürmetten saklamak lâzımdır. (Soldan : şiddetli alkışlar). Onun mefhumunca hareket etmek icabederse izahları yapmak, tercümeler yapmak, hepisi mümkündür.

Bendenizin fikrim budur. Bu hususta arkadaşların tarafından hazırlanmış bir tahrir bendeniz kürsüde iken bana getirilmiştir. Bendeniz de imza etmiş bulunmaktayım. Bunu Riyasete takdim ediyorum, kabulünü rica ederim. (Soldan : şiddetli ve sürekli alkışlar).

ALİ CANİB YÖNTEM (Bursa) — Aziz arkadaşlarım, bir az tafsilen mâruzatta bulunacaktım, fakat Vasfi Mahir arkadaşımız hakikaten çok güzel konuştu. Binaenaleyh benim söyleyeceklerimi söylemiş oldular. ben bâzı noktalara kısaca temas edeceğim, hem sizi yormamış hem de söylenmiş sözleri tekrar etmemiş olurum.

Arkadaşlar; Kendine mahsus ilme göre dil,

içtimai bir müessesedir. Bu demektir ki, cemiyetlerin arzularına göre değil kendi kanunlarına göre tekâmül eder. Fertlerin tesiri olur mu, olmaz mı?

BAŞKAN — Ali Canib Bey, müsaade buyurur musunuz?

Sizden evvel konuşan arkadaşımızdan sonra, yaptığımız tetkikata göre salonda nısap kalmamıştır, bu sebeple celseyi 10 dakika tatil ediyorum.

Kapanma saati : 17,05

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 17,35

BAŞKAN — Başkanvekili Celâl Yardımcı (Ağrı)

KÂTİPLER : Füzûzan Tekil (İstanbul), Ali Ocak (Gaziantep)

BAŞKAN — Yoklama yapacağız efendim. (Afyon Karahisar seçim bölgesinden itibaren Giresun seçim bölgesine kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluk var, oturumu açıyorum.

Ali Canib Yöntem.

ALİ CANİB YÖNTEM (Bursa) — Benden evvel konuşan Vasfi Mahir Bey, benim söyleceklerimi pek güzel ifade ettiği için ben bunları tekrarlamaya hacet görmüyorum. Yalnız kısaca bazı hususları arzedeceğim:

Diller içtimai birer müessesedir. Bu, demektir ki, diller, fertlerin arzularına göre değil, kendilerini idare eden içtimai kanunlara göre tahvül ve tekâmül ederler. Fertlerin, dil üzerinde tesirleri olmaz mı? Olur, fakat nasıl paratoner aleti tabii kanunlara kafa tutarak değil, bilâkis tabii kanunlardan istiane edilerek meydana konulmuş ise fertler de, içtimai kanunlara hürmet ederek dil üzerinde çalışır ve tesir yapar. Bu çalışma ve tesir her dilde görülür. Ama bu arada dikkat edilecek mühim bir nokta vardır: Fert, yeni bir masnu, yeni bir mefhum zuhur edince, o masnuu, o mefhumu ifade için bir kelime bulur. Ancak, Avrupalı dil âlimlerinin müttefikan izah ettikleri gibi fert bulduğu kelimeyi lanse eder, yani ortaya atar, teklif etmiş olur. Meselâ on dokuzuncu asrın başlarında şimendifer icat edilince, onun üstünde yürüdüğü demiryoluna bir ad vermek iktiza etmiştir. İngilizcede, eski Lâtince'den alınmış bir (Ray=rail) kelimesi vardı. Bu 1830 da Fransızcaya girdi. Sonra her millet kabul etti. Milletlerarası bir mahi-

yet almış oldu. Daha sonra, tren kazaları oldu. Katarlar, raydan bâzan çıkıverdiler. Bu hâdiseye karşı 1842 de Dérail'ler kelimesi iştikak ettirildi. Bir misal daha: 1830 dan önce sociologie tâbiri yoktu. Fransız filozoflarından meşhur Ogüst Kont, cemiyet hâdiseleri üzerinde çalışmaya başlayınca bu tettebbüllerine bir ad vermek istedi: Sosyoloji kelimesini ortaya attı. Kabul edildi. Milletler arası bir mahiyet aldı. Bundan iştikak eden Sociologue ve sociologique tâbirleri on dokuzuncu asrın ta sonlarında zuhur etti. Bizde de böyle olmuştur. Dilimizde (kriz) kelimesini karşılayacak bir tâbir yokken on dokuzuncu asrın ortalarında Cevdet Paşa merhum (buhran) kelimesini teklif etti. Bugün herkes tarafından kullanılıyor. Yine meselâ bizde (ideal) i ifade edecek mukabil bulunmuyordu. Edebiyatı Cedideciler (gayei hayali), (bediî hayaliyye) terkiplerini kullanmaya başladılar. Sonra Ziya Gökalp (ide), fikir olduğuna göre ideale karşı 1911 de (mefkûre) tâbirini buldu, lanse etti. Derhal umumi kabule mazhar oldu.

Bugün Ulus Gazetesinde beni de mürteciler içinde teşhir ediyorlar. Biz vaktiyle Türkçemizi tasfiye edelim dedik. Ama uydurarak değil, bizim kültür lisanımızda, yani yazı dilimizde dünya lisanlarında mevcut olmıyan bir hâdiseye vardır. Meselâ güneş vardır, mihir, afitab şems kullanılıyordu. Ay varken kamer, mah da vardı. Muasır dünya lisanlarında bir mefhumu bu şekilde ifade eder mûtaaddit kelimeler yoktur. Binaenaleyh yeniden bir şey

yapmadık. Yani uydurmadık. Yalnız dedik ki, konuşma dilinde canlı Türkçe kelimeler kalsın, diğerleri atılsın. O zamandan sonra güzel bir edebiyat teessüs etti. İşte romanları, işte şiirleri meydana. Yakup Kadri'nin, Reşat Nuri'nin yadırgamadığımız eserleri meydana. İçinde bu eskidir, dediğimiz bir kelime var mı? Yoktur. Bizim hareketimiz konuşma diline doğru gitmekten ibarettir.

Dil Kurumunun müfrit âzası bu hakikati ters anladılar. Onlar yeni bir masnu, yeni bir mefhumu karşı değil, mevcut kelimeleri toptan atmak suretiyle kelime uydurmaya kalkıştılar. İşte bu, ilmî bir hareket değildi. Kabul mazhar olmadı. Aynı zamanda Kurumcular sadece lanse de etmediler. Hükümet kuvvetiyle imposer ettiler, zorladılar. Dikkat buyurunuz, meselâ küçük Larus lûgatını açın... Her baskısında birer, ikişer yeni tâbirlere tesadüf edersiniz. Ve bu her milletin lûgat kitaplarında görülür. Bizim politikacı dilciler böyle yapmadılar, binlerce kelimeyi bir hamlede atıp, yerine bir hamlede uydurma kelimeler koymak istediler ki, bu, dünya dillerinden hiç birinde görülmemiş anormal bir harekettir.

Başka garip bir tezada daha düştüler. (Millet) mefhumu içinde ırkçılığı kabul etmiyen bu rejim dirijanları, (millet) in dili bahsinde tam ırkçı oldular: Türkçeyi yalnız Türk kökünden kelimelerden teşkil etmeye kalktılar. Bütün lisan âlimleri (bir dil, kendi munhasıran kendi köklerinden değil, bilâkis kendi tasarruflarından teşekkül eder) derler.

Dünya yüzünde saf dil yoktur ve olamaz. Hele medeniyet ilerledikçe diller birbirine mütemadiyen kelime verir. Yalnız kendi köklerinden müteşekkil dile, ancak Afrika kıtasının ortalarında tesadüf edilebilir. Burada da kısaca bir noktaya temas edeyim : Arap ve Acem dillerinin tesiri ile yazı dilimizde aynı mânaya gelen ve aralarında mânaca hiçbir fark bulunmayan kelimeler görülürdü. Meselâ Türkçe (Güneş) varken, Arapça (Şemis), Acemce (Mihir) gibi, yine meselâ (Ay) varken Arapça (Kamer), Acemce (Mah) gibi... Dünya dillerinde böyle şey görülmez. Aynı mânaya iki kelime olabilir ama mutlaka aralarında (nuance) yani ince farklar bulunur.

İşte kırk yıl önce, Türkçenin yazı dilindeki bu garibeye hücum ettik. Ve bundan son-

ra yetişen edipler, romancılar, şairler artık canlı konuşma dilinde Türkçesi olan bir mefhumun Arapçasını, Acemcesini kullanmaz oldular. Fakat eğer konuşma dilinde bir mefhumu ifade eden kelime yoksa, ister Arapçadan, ister Acemce veya Fransızcadan gelmiş olsun hiçbir kelimeyi atmadık, atamazdık. Meselâ (mektep) kelimesi gibi... Bu, halis Türkçe kelime demektir. O halde ortaya bir sual atılmak icabeder. Hangi kelime (millî) dir? Hangi kelime ki memleketin her bucağında âlim, cahil, şehirli, köylü, kadın, erkek her kes tarafından mânası bilinir, o kelime mutlak surette (millî) dir. (Mektep) kelimesini bilmeyen Türk var mıdır?

(Mahkeme), (hâkim) de böyledir. Bunları şehirli de bilir, köylü de.. Kurumcular bunları atmak istediler, (mahkeme) ye (yargı yeri), (hâkime) (yargıç) dediler.

1942 de Mebus iken bana da sunulan uydurma dil teklifinde misal olarak (mahkeme) mukabili (yargı yeri) ne itiraz ettim. Gerçi o kaldı ama (hâkim) gitti..

Bunlar uydurma kısmı.. Uydurma olmanın kısım için de hakikat böyledir. İzah edeyim: Bir milletin dertleri gibi bir dilin kelimeleri de bazan ölür, yerine başka kelimeler gelir. Meselâ eski Türkçe, de (uçmak) kelimesi vardı. Bu zamanla ölmüş yerine (cennet) kaim olmuştur. Artık dilimizde (uçmak) yaşatılamaz. Cehennem mukabili (tamu) da böyledir.

Kurumcular dillere hâkim içtimai kanunları çiğniyerek ölmüş kelimeleri diriltmeye çabaladılar. Gayriilmî hareketler modern Türkiye'de yer bulamaz. İşte edebî eserler meydana.. Gençlerden bahsediyorlar. Hangi genç romancı veya şair (cennet) yerine (uçmak), (cehennem) yerine (tamu) tâbirini kullanıyor?

Benim fikrimce, cebirle ve gayriilmî bir surette millete zorla kabul ettirilmek istenilen ve memlekette bir hercümerç, umumi bir itiraz tufanı kopmasına sebep olan 1945 (Anayasa) faciasına son vermeli.. Ve (Anayasa) nın esas ruhunda tadilat yapılınca kadar (1340) kanununu devam ettirilmeli. Halâsa her ne yapılsa yapılmalı, fakat gayriciddî, gayriilmî uydurmacılığa son vermeli.

Bahsile ikinci derecede alâkadar olan bir noktada hakkında da kısaca fikrimi söylemek isterim:

Sadri Maksudi Beyefendi, bağdelislâm meydana gelen medeniyetten bahsederken bir zühullerini gördüm. Bu medeniyet asla bir Arap medeniyeti değildir. Brokelman gibi, Hovar gibi Avrupalı âlimler, hattâ ırkan Arap olan Gürcü Zeydan kitaplarında bu medeniyetin lisanı Arapça olmakla beraber, onu tesise çalışanların gayri Arap, yani Acemlerle Türkler olduğunu tasrih ederler. O zaman Araplar, sadece (cihad-ı fi sebilillâh) ile meşgul bâdiye halkı idi. Arap lisanına, Arap lûgatına hizmet edenler mensup olduğumuz Türk milletinin çocukları idi.

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sîrer.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Komisyon sözcüsü konuşsun.

BAŞKAN — Kifayet takriri vardır, konuşulsun, ondan sonra komisyona söz veririm.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım, şimdi arzedeceğim bir sebepten dolayı ben de mâruzatta bulunmak mecburiyetindeyim. Bugünkü Büyük Millet Meclisinin dört üyesi tam bundan sekiz sene evvel müzakere mevzuu olan ve kaldırılmak istenen Anayasa metnini hazırlamak için çalışan bir heyet içinde vazife almışlardı. Bu dört kişiden birisi o zaman, şimdi Sivas Milletvekili olan benim, birisi o zaman Aydın Milletvekili, şimdi İstanbul Milletvekili Sayın Adnan Menderes, üçüncüsü; o zaman ve şimdi Bingöl Milletvekili olan Sayın Feridun Fikri Düşünsel, dördüncü de o zaman Maraş ve şimdi Hatay Milletvekili olan Sayın Hasan Reşit Tankut'tur.

Muhterem arkadaşlarım; eğer o zaman doğru, iyi bir iş yaptıysak bu dört kişinin şeref payı vardır. Eğer o zaman yanlış ve kötü bir iş yaptıysak, maddi olmasa bile, mânevî vebal ve mesuliyet hissemiz vardır. Bu hakikat beni şu anda bir mükellefiyet karşısında bırakıyor. Bu mükellefiyet, şu anda çıkan fırsattan istifade ederek, Kamutaya ve millete hesap vermektir. Hak bildiğim şeyi, dilimin döndüğü kadar ifade edeceğim.

Muhterem arkadaşlar; bugün yürürlükte bulunan Anayasayı ortadan kaldırmak için ileri sürülen sebeplerin değerini tartışmazdan önce, bu metnin nasıl bir oluş içerisinde, hangi âmilin tesiri altında meydana gelmiş olduğunu hatırlamakta fayda vardır; yürüyeceğimiz zemin aydınlatır.

Muhterem arkadaşlar; Türk dilinin yarım

asırdan beri bir sadeleşme ve kendi öz kaynaklarından beslenerek gelişme cereyanının tesiri altında bulunduğu inkâr kabul etmez bir vaki'dir. Bu cereyanın alemdarları olarak; «Ben bir Türküm dinim einsim oludur, sinem özüm ateş ile doludur.» diyen Şair Mehmet Emin'i İzmir'li Türkçü Mehmet Necibi, Meşrutiyeti takip eden yıllarda Selânik'te çıkan Genç kalemlemler'in rûkûnlerini bilhassa Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin gibi, Tanrının rahmetine intikal etmiş olanları minnetle, şükranla hatırlamamak mümkün değildir.

Arkadaşlarım; Cumhuriyet hükümetleri, Cumhuriyet idaresi, dilin sadeleşmesi ve kendi öz kaynaklarından beslenmesi cereyanına bigâne kalmadı. Ve Cumhuriyetin ilk yıllarında bir Dil Encümeni kuruldu. Bu encümen bir kültür ve medeniyet dilinin kavramlarıyla Türkçeyi karşılaştırarak dilimizin bugünkü durumunu tesbit etmek ve türkçe terimler yapmak gibi işleri de ele aldı. Lâtin esasından alınan bugünkü Türk alfabesinin tesbitinde de hizmet gördü. Bir yandan da dil sadeleşmeye devam takip etti. Fakat bu çalışmalar ve gelişme Türk cemiyetinin bütün müesseseler ve kıymetlerini inkılâp, hamleleriyle tensika konyulmuş olan ve yüzyılların kayıplarını inkılâp merhaleleriyle telâfi etmek lüzumuna inanan Atatürk için doyurucu değildi. Atatürk her sahada olduğu gibi dilin sadeleştirilmesi için de inkılâpçı insan iradesinin zamanı kısaltılabileceğine inanıyordu. Bu inanımı büyük millet kütlesine intikal ettirmek ve Türk Milletini bu sahadaki mücahedelerinde yanında bulundurmak için 1932 senesi yaz sonlarına doğru Dolmabahçede Birinci Türk Tarih Kurultayını toplantıya çağırdı. Aralarında profesörler, öğretmenler, büyük isim yapmış kalem sahipleri de bulunan 700 e yakın Türk aydınının katıldığı bu kongre bir inkılâba hazırlanan bir topluluk manzarası gösteriyordu. Şöyle bir Divanı Riyasete bakmak bu kanaate erişmek için kâfiydi. Riyaset Divanında bir general, bir profesör ve bir ünlü yazar yer almışlardı. Fakat Reislik makamında o zaman Türkiye Büyük Millet Meclisinin de Reisi bulunan general oturuyor, bir tarafında profesör, öbür tarafında şöhretli yazar yer alıyordu. (Kimdi o yazar sesleri) Divanı Riyasetin manzarası bile, Birinci Türk Dili Kurultayının ilmi müşavere için toplanmış bir heyetten ziyade bir inki-

lâbı tahakkuk ettirmek için toplanmış türk aydınları topluluğu halini belirtmekte idi. Atatürk Kurultayı baştan nihayete kadar takip etti. Hattâ bir gün yanında Birleşik Amerika Genelkurmay Başkanı Mc. Arthur de göründü. O Mc. Arthur ki, geçen sene veya evvelki sene bir vesile ile, kaşke bu adam sağ olsaydı da bu karanlık günlerde aydınlık gözleriyle bir yol gösterseydi diye telehhüf etmişti.

Aziz arkadaşlarım; Türk Dili Kurultayı iki tezin çarpışmasına sahne oldu. Bu tezlerden birinin dâvacısı Atatürk'tü, öbürünün dâvacısı da Hüseyin Cahit Yalçın. Atatürk, demin arzettiğim gibi, yüz yılların kayıplarının ancak inkılâp hamleleriyle, inkılâp merhaleleriyle telâfi edilebileceğine kaani idi. İnsan iradesinin, Türkçenin sadeleşmesi ve daha hızlı gelişmesi işinde de müessir olup zamanı kısaltabileceğine ve irade ile dilimize yabancı ve dilimizin inkişafını önleyici terimlerin ve sözlerin atılabileceğine ve yerlerine öz kaynaklarımızdan gelen terim ve sözlerin konulabileceğine inanıyordu.

Hüseyin Cahit Yalçın, dilin tabii bir tekâmül seyri içinde gelişebilen bir içtimai müessese olduğu gibi tabii bir tekâmül seyrine tâbi olduğunu ve Türkçenin de böyle bir seyr içinde zaten gelişmekte bulunduğunu söylüyordu. Cahit'e göre dilimizin tabii gelişmesini tanzim edici, kolaylaştırıcı çalışmalar elbette yapılabilirdi. Fakat tekâmülünü hızlandıracak diye onu zorlamaya yeltenmemelidir, bundan müspet netice çıkmaz, diyordu.

Muhterem arkadaşlar, Atatürk kendi dâvasını müdafaa ettirmek ve Cahit'le temsil edilen dâvayı çürütmek için birtakım fikir ve kalem erbabına aylarca Dolmabahçe'de kendi başkanlığı altında hazırlıklar yaptırdı. Nihayet karşılaşma günü geldi. Tezlerin çarpışması başladı. Zannediyorum ki, Muhterem Ali Canib Yöntem de o gün karşılaşmada vazife alanlardan biri idi.

Aziz arkadaşlarım; hazırlananlar Cahit'e şiddetli hücumlarını yaptılar. Birinci Türk Dili Kurultayı Cahit'i büyük vecd ile alkışladı. Fakat Atatürk'ün arkasından gitti. Ben bugün olduğu gibi, o gün de Hüseyin Cahit'in fikrine Atatürk'ünkünden daha yakın değildim. Fakat o günkü Atatürk'le, Hüseyin Cahit'in çarpışmasında Atatürk'ün önünde heyecanla Cahit'i

alkışlayanlardan biri idim. Ben de bütün benim gibi hareket edenler de o gün Hüseyin Cahit'in fikrinde değildik. Fakat, onda fikir istiklâlini, hür düşüncüyü, pervasızlığı ve ahlâk salâbetini alkışladık. (Gülüsmeler, gürültüler).

Muhterem arkadaşlarım, o gün Cahit'e hücum eden, Cahit'in tezini çürütmeye çalışan aydınlarımız arasında en salâhiyetlisi İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Türk Edebiyatı Tarihi Profesörü olan Köprülü Zade idi. Sayın Köprülü o kurultayda fikirlerini şu birkaç cümleler ile ifade etmişti.

Burada söz söyleyen bir hatip tekâmül nazariyesine ve determinizm esaslarına istinat ettiğini ileri sürerek içtimai bir müessese olan dilin tabii bir tekâmül takip ettiğini, onu değiştirmek insanların kuvveti dâhilinde olmadığını, akademilerin ve ilmi heyetlerin bu tekâmülü tesbitten fazla bir şey yapamayacağını söyledi ve muhafazakâr kuvvetlerin ve kanaatlerin ifratları tadil suretiyle bu işte hayırlı bir vazife göreceklerini de tasrih etti. Zâhiri bir ilim cilâsına bürünen bu iddia bütün inkılâp hareketlerine karşı daima kullanılan eski bir silâhtır. Dilimiz kendi tabii tekâmülünü takip ediyor. Biz bunun üzerinde müessir olamayız. Yalnız bu tekâmülün neticelerini tesbit edelim diyenlere determinist değil ancak fatalist ismi verilebilir. Türk dilinin tekâmülünü yani değişmelerini on asırdan beri pekiyi takip ediyoruz. Ve görüyoruz ki, bu tekâmül muayyen bir zamandan sonra İslâm medeniyetinin türlü tesirleri altında dilin zenginliği ve istiklâli bakımından ileriye doğru bir tekâmül değil geriye doğru bir tekâmül olmuştur. Bu tesirlerin en başında münevverlerin ilmi viedandan millî şuurdan mahrum olduklarını söylemek hiç de yanlış değildir. Millî şuura ve millî imana dayanan insan iradesinin şu son asırda millî lisanların inkişafına hattâ bâzı ölü sanılan dillerin bile yeniden yaradılışına nasıl muvaffak olduğunu bütün dünya gibi siz de bilirsiniz. İnkılâp ruhu ile meşbu olan bugünkü Türk nesli pekiyi bilir ki, Türk ruhunu ve muazzam Türk tarihinin tabii akışını her kesten daha evvel, daha derin sezen ve millî temayüllerini daima en vazih ve en doğru şeklini veren Gazi, millî şuurun ve millî şeklini veren Gazi, millî şuurun ve millî irfanın bu eşsiz mihrakı millette hediye ettiği büyük inkılâplar zincirinin

yeni bir halkası olan muazzam dil inkılabını da ilmin sağlam esasları üzerine kuruyor. Askerler! Hedefiniz Adanmış! Dedigi zaman bu emir hasrı uzun hazırlıkların, dahiyan ve ilme müstefit bir plânın son neticesi idiye diğer inkılaplar gibi bu dil inkılabı aynı suretle uzun uzun hazırlanmış, düşünülmüş bir plânın tatbikından hayatı bir zaruretin takibinden başka...» Sayın Köprülü'nün o günkü sözlerini okumaya devam edeyim mi? (Devam, devam sesleri)

Arkadaşlar, mârûzatımı kabil olduğu kadar polemiklerden muarri bir hale getirmek istediğim için mâzur görürsünüz, burada keseyim. (Bilâkis sesleri)

Muhterem arkadaşlar, Dil Kurultayından sonra tesekkül eden Dil Kurumu çalışmaya koyuldu. Üniversiteler ve yüksek okullar bilhassa terimlerin tesbiti için Dil Kurumu ile iş birliği yaptılar. Ve kalem sahipleri de yeni bir ruh ile daha sade, daha çok Türkçe yazma gayretine katıldılar.

Az zamanınızı ıssal etmek için daima kısa geçiyorum. Böylece Türk dili yeni ve hızlı bir tempo ile sadeleşme ve gelişme yolunda seyrederken bir hâdise vukubuldu. Bu hâdise bundan sekiz sene evvel 1945 senesinin başında Anayasa metninin Türkçeleştirilmesi hâdisesidir. Hangi saikle bu olmuştur? Onu da arz etmekte fayda bulurum.

Muhterem arkadaşlar, İkinci Dünya Harbi bitmişti. Çok partili hayata girecek idik. Bu rejimin iyiliklerine karşılık tehlikeleri de vardı. Hazım ve temsilleri tamam olmamış yeni müessire ve değerlere karşı bunları cemiyet bünyesinden atmak isteyen tepkilere beklenebilirdi. Çok partili hayatta siyasi rakipler tevccüh kazanmak maksadiyle bunlar üzerinde tavizlere girer ve bir artırmaca başlayabilirdi. Böyle tehlikeli bir cereyan inkılapların vücuda getirdiği eserlerden bir kısmını alıp götürbilirdi. Halbuki Türk milletinin yapmış olduğu inkılapların kâffesi yaşamak için yapılması zaruri şeylerdi. Bunların hiçbirisi feda olunamazdı. Bunun için dil inkılabının elde ettirdiklerini de mümkün olan vasıtaların en kuvvetlisi ile tahkim etmeliydi. Bu da ancak Büyük Millet Meclisinin üçte ikisinin bir araya gelmedikçe değiştiremeyeceği bir Anayasa metni olabiliyordu.

Bu mülâhaza Büyük Millet Meclisinin 7 ne Devresindeki milletvekillerini ki, hepsi de aynı partiye mensup idiler. Demin isimlerini arzettiğim arkadaşlarla birlikte benim de dâhil olduğum ve bir komisyon teşkiline sevketti. Bu komisyon hazırlıklarını yaptı. Büyük Millet Meclisine bugünkü Anayasa metnini sundu ve Büyük Millet Meclisi de 1945 yılı başlarında bunu kanunlaştırdı. O günkü Meclisten aramızda zannediyorum 30 - 31 kişi vardır. Bunlardan 6 - 7 tanesi iktidar partisi saflarında (olabilir sesleri) 18 - 19 tanesi eski iktidar partisi saflarında, 3 - 4 tanesi de tarafsız milletvekilleri arasındadır. (Soldan; sadede gel sesleri) Şimdi müzakere mevzuu olan metnin altına ilk imzayı koymuş olan Sayın Fuad Köprülü bu 30 kişinin arasındaydı. (Soldan; olabilir, o devirde ne yapabiliyordu sesleri) Sabırlı olun, sıranızı bekleyin, sizin için de bu kürsüye gelmek imkânı vardır. (Gürültüler)

BÂŞKAN — Müsaade buyurun hatip sözüne devam etsin.

REŞAT SEMSETTİN SİRER (Devamla) — Ben nasıl muhterem arkadaşlarımı hürmetle ve sükûnla dinlemişsem kendilerinden de aynı yolda mukabele beklerim.

O zaman Fuad Köprülü buna itiraz etmedi. Sayın Köprülü itiraz etmiş olsaydı belki bu metnin kendisine göre çok daha iyi olmasına yardım edebilirdi. Haklı olarak ifade edeyim ki, bu kürsüden ben «millet» ve «vatan» sözlerinin ana gibi, baba gibi, ekmeç gibi, su gibi Türkçe olduğunu ifade etmişimdir. Bunların yerini yurt ve ulus koymak isteyen arkadaşlarım vardı. Onlara itiraz ettim. Bu sayede Türkçe saydığım bu kelimelerin Anayasada kalmasında bir hizmet payım olmuştur. Bundan bahtıyarım. Sayın Köprülü'nün bugün beğenmediği terimler varsa, benim o zaman yaptığımdan daha fazlasını yapabiliirdi.

Muhterem arkadaşlar, o gün itiraz etmediği metne bugün itirazcı olarak karşımıza çıkan Sayın Köprülü bakın ne diyor? Mucip sebep olarak Anayasanın bugün meriyette bulunan metnin bertaraf edilmesi için ne gibi sebepleri ileri sürmektedir. Bellibaşlıları şunlardır. Bir kere ölü Türk lehçelerinde ki, birtakım sözler ihya edilmiştir. Gerekgeye göre kusurlardan biri budur.

Sayın Dışişleri Bakanı Köprülü'nün bu iddiasına cevap olarak bir Türk bilgininin fikirleri-

ni karşısına dikmekle iktifa edeceğim, o bilgin 1932 Kurultayında insan iradesinin ölmüş dilleri bile inya etmekte olduğunu hepimiz biliyorsunuz diyen Edebiyat Tarihi Profesörü Köprülüzade Fuad Beydir.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Niçin hep Fuad Köprülü'den bahsediyorsunuz? Daha 202 imza vardır.

BASKAN — Lütfen sadet dâhilinde devam ediniz.

RESAT SEMSETTİN SİRER (Devamı) — Büyük Millet Meclisinin böyle bir meselede bu naziz arkadaşınızdan fikirlerini söylemek hürriyetini nezetmek istemiyeceğini ümit ederim.

İkinci itham, Moğolcadan ekler alınmış olmasıdır. Moğolca ek ile, «Yangıtay», Kamutay, sözlerinin sonundaki «tay» kastediliyor.

Aziz arkadaşlarım, (tay) ekini bizim dilimize 1945 deki Anayasa metni değil, çok benimsemiştik, sevdiğimiz, Birinci Türk Dili Kurultayında konuşan ve şimdi aramızda bulunan hâtiplerin de ta o zaman beyanları arasına aldıkları (kurultay) kelimesi getirmiştir. Tekrar ediyorum. 1945 de değil, çok daha evvel, Meşrutiyetin ilk yıllarında türkeçlik cereyanının başladığı tarihlerde ve onu takip eden devirlerde, (Kurultay) kelimesi dilimize girmiş ve (tay) ekini de bize getirip kabul ettirmiştir. Bugünkü metnin ortadan kaldırılmasını isteyenlerin ileri sürdüğü sebeplerden birisi de 1945 de Anayasaya kabul edilmiş olan terimlerin, sözlerin arasında uydurma olanların bulunduğu fikridir.

Muhterem arkadaşlar; diller kendilerini teşkil eden bütün terimlerle, sözlerle ferdi ve mâşerî beşer zekâsının mahsulleridir. Beğenmeyenler bunlar için uydurma der, beğenenler ibda der, yaratma derler.

Gerekçede bugünkü metni ortadan kaldırılması için ileri sürülen sebeplerden biri de 1945 te Anayasa ile kabul edilmiş terim ve sözler arasında tutulanlar vardır, yarasınlar vardır, yakışınları vardır. Ama bunlar içerisinde çirkin ve gayrimenus olanları da vardır. Bunun için bu metni ortadan kaldırmalıdır, derler.

Bir dile; ister uzun bir zaman fâsılasında girmiş olsun, isterse kısa bir inkılâp devresinde ve inkılâp neslinin azimli ve şuurulu iradî

müdahalesiyle girmiş olsun, alınan kelimeler arasında tıpkı uzviyetimize aldığımız gıda unsurları gibi temessül ve hazm müddeti bakımından biri tefavüt olacaktır. Derhal hazımlanan gıda unsurları vardır, hazımlan, saatlerce sürenleri de vardır. Bu misalde olduğu gibi dile girince derhal tutunanları olacaktır. Ve tutunmaları, benimsenmeleri için elbette zamana ihtiyaç gösterecek olanları olacaktır. Gerekçe de kabul etmiştir ki, 1945 senesinde alınan terimlerden bir kısmı güzeldir. Uyumsuz, tutunmaz, millet bunu benimsemiştir. Bu arkadaşlara söyleyebileceğimiz şey biraz sabırlı olmalarıdır. Aradan bir kaç sene, daha geçsin, 5 - 10 sene v. yakit bunların da nasıl dile temessül etmiş olduğunu göreceklardır.

Muhterem arkadaşlar, bugünkü metnin ortadan kaldırılması için serdedilen sebepler kuvvetli, mukni değildir. Bunların dışında bir bir başka sebebin, bu metni ortadan kaldırmak için tesir etmekte bulunması mümkündür. Muhtemeldir ki, T. B. M. Meclisinin bugünkü devresi Anayasa metnini değiştirme hususunda 7 nci Devrenin 1945 senesinde takip edilmiş olan usulü beğenmemektedir. Eğer böyle ise, 203 yahut 204 imza sahibinden bir ikisini istisna, diğerlerinin bu mülâhazasını hürmetle karşılarım, hattâ takdir ederim. Fakat buna karşılık kendilerinden de dileğim olacaktır. Birineisi şudur.

Her hâdiseyi kendi sistemi, kendi şartları dairesinde mütalâa etmek 1945 senesinde T. B. M. Meclisinin bütün sandalyelerini tek bir siyasi partinin milletvekilleri doldurmaktaydı.

Arkadaşlar;

O gün, bugünkünden başka şartlar mevcuttu. Arkadaşlar, o gün tek partili bir rejime sahip olmamızın tek partili bir rejim içinde yaşamamızın iqaı ve neticesi olan hâdiseleri bugünün kıstasları ile ölçemeyiz. Nitekim arkadaşlar, bu bahçenin öte ucundaki binada Saltanat ilga edilirken T. B. M. Meclisinin bir komisyonunda bir masanın etrafında toplanan ülemaya Mustafa Kemal Paşa bu olçaktır; ama belki bazı kelleler de kopacaktır demişti. Saltanat böylece ilga edildi. Saltanat böyle bir usulle ilga edildi diye yanlış yapılmıştır, buna bozacağız demek mümkün müdür? (Soldan: Netice? sesleri)

Aynı surette arkadaşlarım, şapka ve harf inkılâbı da bugünkü esprimize ve bugünkü de-

hukukî prensiplerimize asla tevafuk edemiyec-
cek, bunlarla asla bağdaşamayacak bir usul daire-
sinde yapılmıştır. Böyle oldu diye bu inkılâplar-
dan dönmek kimin hâturına gelebilir?

ALİ İHSAN SÂBİS (Afyon Karahisar) —
Mugalata.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) —
Mugalata bunu söyliyenin kendi âdeti ve sıfatı-
dır.

ALİ İHSAN SÂBİS (Afyon Karahisar) —
Mugalata yapıyorsunuz.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) —
Reddederim size.

Muhterem arkadaşlar, birinci dileğim bu ar-
kadaşlardan hâdiseleri kendi sistem ve kendi
şartları içinde mütalâa etmeleridir.

İkinci temennim; madem ki 1945 senesinde,
bugünkü gibi çok partili hayat içinde değil, tek
parti rejimi hâkimdi; tek parti rejimi içinde bi-
le teşvizi etmedikleri, beğenmedikleri bir usulü
taklit etmeleridir.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Yani
bu kanun yaşasın.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) —
Asıl mâruzatımın en mühim noktasına geliyorum.
Demin aralıkta, içerde bir kaç arkadaşuma da
arzettim, iktidar partisine mensup olan bir iki
dostuma söyledim. Ben, medeni ileri bir insan
cemiyetinde hiçbir siyasi hüviyeti olmıyan bir
vatandaş olmayı, geri bir insan cemiyetinde ikti-
darı ele geçirmiş bir siyasi partinin başında ol-
maya bin kere tercih ederim. (Ne demektir bu
sesleri)

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Büyük
lâflar bunlar, izah etsin.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) —
Eğer ben müfrit bir partici olmuş olsaydım, kıy-
metlerin istikrarını, memleketin huzurunu ferdi,
veya zümrevi muvaffakiyetlerin üstünde gören
bir insan olmasaydım, bugünkü iktidar partisinin
bu teklifi derhal kabul etmesini temenni ederdim.
(Hangi teklifi sesleri) 203 arkadaşın getirdikleri
Anayasa metnini değiştirme teklifin ret olunma-
yıp derhal kabul olunmasını temenni ederdim. Siz
bu sözlerimi nasıl karşılırsanız karşılayın sözle-
rimin geniş vatan safında nasıl bir akis bulaca-
ğını biliyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bu meselede, bu dâ-
vada beni söz almaya sevkeden âmillerden birisi
vazife telâkkimdir.

İkincisini de şimdi arzedeceğim.

Memleketimiz, milletimiz tarihi mukaddera-
tın bir icabı olarak son asırlarda, ve bilhassa 20
nci asır içinde büyük inkılâplar görmüş olan bir
memlekettir. İnkılâplar zaruri oldukça onu yap-
mak lâzımdır. Başka türlü hayat devam edemez.
Başka türlü cemiyet yok olur. Fakat inkılâplar
insan cemiyetlerine ucuza da mal olmaz. İnkılâp-
lar, bünyede iz bırakan, ameliyatlar gibidir. Ce-
miyet bünyesinde de iz bırakırlar. Fransız büyük
inkılâbında, Rus ihtilâlinde olduğu gibi.. Fran-
sız ve Rus milletlerinin kazandıkları kadar da,
kayıpları olmuştur. Biz inkılâp yapmaya mecbur
idik. Hiçbir millet ile kıyaslanamayacak kadar az
zamanda çok inkılâplar yaptık. Bunları yapma-
saydık yaşıyamazdık. Ama bu inkılâplar, cemi-
yetimizi süratle kurtarmaya mecbur olduğumuz
bir hastalığa uğratmıştır. Bu istikrarsızlık has-
talığıdır. İstikrarsızlık hastalığı, cemiyette hiçbir
kıymete inanmamak gibi bir netice doğurur. Ce-
miyeti imansız yapar. Onun için mecbur olmadı-
ğımız, çok hayatî zaruretler bizi millet olarak,
tehdit etmedikçe kıymet istikrarsızlığına bir ni-
hayet vermek lâzımdır. Sabah bir şeye inan, ak-
şama inkâr et. Ertesi gün bir başka şeye inan,
yine akşama inkâr et. Bu cereyan mânevi kıy-
metlere bağlanması ve inanışı selbeder. Bir siyasi
parti gelir bir Anayasa metni getirir, iktidar de-
ğişir... Yeni gelen başka dille bir başka metin ge-
tirir. Bu korkunç bir karışıklık doğurur.

Muhterem arkadaşlar, bugünkü Anayasa
metninde elimize geçecek ilk meşru fırsatta, de-
ğiştirilebilecek mahiyette ve değiştirilmesi iktiza
eden birtakım terimler ve sözler varsa bir az
beklemek ve bu fırsat geldiği zaman bunu yap-
mak doğru olur. Bugünkü iktidar partisinin
millete karşı yüklenmiş olduğu bir taahhüt var-
dır. Anayasa hükümlerinde değişiklik yapmak
maksadiyle bu sene, ya gelecek sene, ya öbür sene
mutlaka ele alacaksınız. O zaman bugünkü Ana-
yasa metninde mutlaka değiştirmek istiyeceğiz
terimler ve sözler varsa onları değiştirmek fırsatı-
nı da bulacaksınız, doğru olan hikmete uygun
olan budur.

Ben elimden geldiği kadar gücümün yettiği
kadar, hisleri bir yana bırakarak memleket men-
faatlerini göz önünde tutarak söylenmesi lâzım-
gelenleri söylemeye çalışmış olmanın ferahlığı
ile kürsüden ayrılıyorum.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — İsmim geçti söz istiyorum. (Söylesin söylesin, dinliyelim sesleri) (Feridun Fikri Düşünsel, kürsüye doğru yürüdü)

BAŞKAN — Feridun Bey, daha söz vermedim.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Söz istiyorum ve direniyorum. (Soldan: Gürültüler, söylesin, dinliyelim, niçin söz vermiyorsun sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun; malûmu âli-leri gündemde bu mevzu üzerinde daha söz almış arkadaşlar vardır. Fuad Köprülü de bundan evvel kendisine sataşıldığı iddiasıyla söz istemiştir. Bu iki arkadaşla söz verilip verilmemesi meselesini söz alan arkadaşlarımızın sözlerinden sonra düşüneceğiz. (Soldan: Gürültüler), (Derhal sesleri) (Reye reye sesleri).

Efendim müsaade buyurun. Riyaset Divanı, Feridun Fikri Bey arkadaşımıza bir sataşma vâkı olduğu kanaatinde değildir. (Gürültüler).

Feridun Fikri Bey, söz istemekte direniyor musunuz?

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Direniyorum.

BAŞKAN — Arkadaşımıza söz verilip verilmemesini oyunuzla arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Söz verilmesi kabul edilmiştir. Buyurun.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Arkadaşlar; böyle bir hakikat gününün bu millet tarafından bu salona getirilmiş olmasını candan temenni etmekte idim. (Bravo sesleri) İşte o gün geldi. Bu hakikat bu güneş günü geldi.

Arkadaşlar; ben hâdiseleri, maziye, vakıaları tersine çevirip siyasi sıkışmadan sonra hakikatı tağşiş suretiyle kendime mevki yapmak istiyecek bir adam değilim. (Sağdan, malûm, sesleri) Müsaade buyurun; açık konuşacağım.

Arkadaşlar; ben bugünü ummazdım. Böyle bir günü, samimî söylüyorum, böyle 400 tane milletvekili gelir de burada hakikatı bu şekilde arar diye ümit etmiyordum. Çünkü 12 sene menkubiyet hayatı geçirdim. İstiklâl mahkemelerine gittim. Ondan dolayı böyle bir şey yapamazdım. Fakat bugün öyle bir hale geldi ki hakikat güneşi hepinizi aydınlatmaktadır.

Arkadaşlar, 1944 senesinde Halk Partisi Grubu beni de o komisyona koydu.

SÜREYYA ENDİK (Çanakkale) — Kimdi onlar?

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Allah aşkına beni rahatsız etmeyin. (Soldan, alkışlar, bravo sesleri).

Üstat Şemsettin Günaltay'ın dediği gibi, ben burada nakirü kıtmir hâdiseleri izah edeceğim. 1944 senesinde bendenizi de o komisyona koydular. Niçin koydular? Bendeniz biraz muteriz bir adam olduğum için, Heyeti Umumiye'ye gelip de belâ olmamak için koydular. (Soldan gülüşmeler). Komisyona gittik. Şunu da arz edeyim ki; Köprülü'yü komisyona koymamışlardı. Halbuki komisyona Köprülü'nün konması lâzımdı. Banguoğlu'nun Köprülü hakkında bana Bingöl yolunda söylediklerini de anlatacağım. (Soldan alkışlar). Köprülü'yü koymamışlardı. Vallahi Adnan Beyi de o komisyonda görmedim. Belki her hangi bir şekilde bir imza atmış olabilir. Ben Adnan Beyin müzakerre safhalarına iştirakinden haberdar değilim. Komisyon iki gruptan teşekkül etti. Biri, gayet keskin dilciler. O dilcilerin hangi kelimeler üzerinde neler yaptığını anlatacağım. Diğer kısmı da başlıca hukukçular diyeceğim, malûm-ya hukuk tatbikî... (Sağdan, sataşma ile ne alâkası var sesleri). Sataşma ile çok alâkalı, çünkü istikbalî gösteriyor. Müsaade edin arz edeyim. Sataşma bu sabah ağır topçu bombardımanı ile başladı. Sabahleyin oğlum geldi, baba, tasvirin var gazetede, dedi. Baktım, üstat Ali Canib gibi azîmüştan zevat arasında dil inkılâbında benim de yer alacağım katiyen aklıma gelmezdi. O Ali Canip ki biz daha Merican İdadisinde iken, Sultan Hamit devrinde, Meşrutiyet ilân edilmeden, Selânik'te çıkarıldığı (Genç Kalemler) i gizli gizli bütün paramızı vererek alırdık. Daha o vakit İttihat ve Terakkilerin Resneli Niyazi'leri filân yoktu. Biz o mecmuanın ışığı ile ruhumuzu aydınlat-tık.

Oğlum dedim, Ali Canib'in yanında bana da mı yer vermişler?

Şimdi de aziz arkadaşım Şemsettin Sirer'in, hiç kasta makrun olmaksızın, Feridun Fikri de vardı, şu da vardı, bu da vardı demesi, bu, yarın gazetelerde büyük manşetlerle çıkacak tabi. (Gülüşmeler) Komisyonda, kemali sükûnetle vazifemi yapmak için yerime oturdum. Bu vazifeyi nasıl yapacağız? Aklımızın erdiği

kadar yapacağız. İlk muharebe «resmî kelimesinden başladı. Bu kelimeyi kaldırmışlar. Anayasada «Devletin resmî dili Türkçedir» diye bir kayıt vardır ya, işte oradaki. (Resmî, kelimesini kaldırmışlar. Bende hepsinin kâğıtları duruyor. İcap ederse gösterebilirim. İlk sözü aldım, yahu dedim «Resmî dili» yerine «Devlet dili» demişler, arkadaşlar (resmî) kelimesi (Officiel officielman) mukabilidir, bunlar uydurma değildir, (Devlet dili) olmaz. Hasan Resit bunu iyi hatırlar. Kendisi benim eski muharebe arkadaşımıdır. (Resmî) kelimesini kullanmıyacak mısınız? dedim, hayır dedi... Nihayet bu kelimeyi güç belâ kurtardık. Sonra (Erk) kelimesi geldi, (icra erki) gibi.

MUZAFFER ÖNAL (Tokat) — Erk kelimesi ne demektir?

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Ne bileyim ben, bilen varsa söylesin. Erk, yasama, falan, filân, korkuyorum Türkçeciliğimden şüphe edenler olur diye. Efendim, yasama kelimesi tesri, kelimesinin karşılığıdır. Sonra (ilân) kelimesi, hani şu 40 ncı maddedeki «harb ilânı» kelimesi var ya? Onu da kaldırmışlar, biz hukukçular, sekiz reyde kaldık. Falih Rifki ye arkadaşları dokuz reyde kaldırdılar. Tabii bermûted o akşam günlük raporlar Çarşaya'da ReisiCumhura arz ediliyor. Sofrada İsmet Paşa da vardı, fakat çok meşguldü. O da şaşırdu şu (ilân) kelimesi kalkar mı diye, düşündü. (Gülüşmeler) Vallâhi açık söylüyorum. Bu kadar olur mu? Orada hazır bulunanlardan Genel Kurmay Başkanı Kâzım Orbay'a ne dersin Paşam? diye İsmet Paşa sordu. Paşa düşündü, bu bir râsime ifade eden kelimenin askerlikte tantanalı bir mânası var, dedi. Bunun üzerine İsmet Paşa ona, doğrudan doğruya gidin oraya, bu işi ıslah edin dedi.

Ertesi günü Falih Rifki şurada, koridorda beni yakaladı, kazandınız, kazandınız, ilânı kurtardınız, dedi. (Gülüşmeler, soldan alkışlar) Falih Rifki orada bize iltihak etmedi, şura etti, (ilân) kelimesi de bu suretle tahlisi giriban eyledi. Şerefi varmış yokmuş, başka. Tek partinin içindeyiz. Sene 1944.

Sonra muazzam bir muharebe de (tatbikat) kelimesi için yaptık. Daha analarda neler oldu, neler... Yürütüş... (İcra) da yürütüş, (tatbikat) da (yürütüş). Nasıl sey bu cammı? Falih Rifki söz alır, Banguoğlu söz alır. Halbuki bir zaman-

lar birbirine iki kutbu muhaliftiler. Sonra orada nasıl birleştiler. Ben şaştım. Banguoğlu Bingöl yolunda bana «Köprülü'nün namüsü» ihmisi vardır, öyle havadan sudan değildir, şudur budur diye methede ede bitirmedi. Banguoğlu eskiden bir iki mukavemet yapmıştı. Onun için bu teveccühü gösteriyor.

Köprülü nasıl dedim? Köprülü, kanaatlerini demir gibi müdafaa eden adamdır. Yusuf Ziya merhum hani kürrei arzı, Yunanistan'ı Türk yaptı. Merhum Lûtfi Fikri ile bir kavgalarına ben mâni oldum. Ona mukavemet eden de Köprülü olduğu için ben sordum.

Bunları havadan konuşmuyorum. Banguoğlu Köprülü için (dayanır adam) dediği için ona güvendim. Halbuki bir de baktım (yürütüş)ü müdafaa ediyor. (Gülüşmeler) Arkadaşlar, vakıtle bâzı memurlarımız Yemen'e filân giderlermiş, Arap karılarından çocuklar peydah edip sonra da bırakıp gelirlermiş, si z dedim, çocuk peydah edersiniz, onları bırakırsınız ama, biz hukukçular onlara bakmak mecburiyetinde olan analar vaziyetindeyiz, dedim.

Bakınız dedim, size misâl söyleyeyim, Fransızca söyleyeyim, hüsnü tesadüf, İsmet Paşa Hazretleri de oraya tesrif ettiler, kütüphanedeki encümen toplantısına ve müzakere onların huzurunda cereyan etti. Bir merhum adını zikretmeye lüzum yok, bir merhum bendenize bir salvo yaptırdı, işte Feridun Fikri şu falân filân diye.. Ben deniz kemali cüretle arkadaşlar bakınız Fransızca söyleyeyim dedim: «Le juge applique la loi, mais ne l'escocuse pas». Hâkim kanunu tatbik eder fakat icra etmez. Onun üzerine, Allah razı olsun, dokuz tane hukukçu Cemil Bilsel, Şinasi Devrin falan dokuzu da beni teyit ettiler, (tatbikat) kelimesine muhtacız dediler. Diğerleri utandılar, tekliflerini geri aldılar.

Şimdi arkadaşlar, onun yerine de bir kelime uydurduk, yürütüşten yürütüm. Uygulama.. Hava budur arkadaşlar. Sözlerimde zerre kadar hilâfi hakikat olmadığımı temin ederim. Bu hava içinde kimisinde muvaffak olduk. (İvedi) kelimesi üezrinde durmadım. Faik Ahmed Barutçu, Trabzon'da (ivedi) kelimesi vardır, diyor du. (Soldan gülüşmeler) Ben duymadım. Sonra, Ağâh Sırrı Levont arkadaşımız komisyonda, başta İbrahimi Alâettin olduğu halde büyük anlayış gösteren arkadaşlardı. Geçenlerde bir makale yazmış, demiş ki : Feridun Fikri Bey

«denetleme» ye taraftar oldu. Doğru, oldum. Çünkü ben, Türkçe, bir Anayasa yapılırken birtakım Fransızca kelimelerin dile sokulması aleyhinde idim. Baktım «murakabe» yi kaldırıyorlar, onun yerine «kontrol» koyuyorlar. «Kontrol» u niye koyayım? İsmail Uğur vardı, Sivas Mebusu, şuradan geldi, «denet» diye bir kelime ortaya attı. Besim Atalay şu taraftan bir kelime uydurmaya çalıştı uyduramadı. (Gülüşmeler). Yerlerini tayin ederek söylüyorum. Ne yapayım efendim? Bir kapıdan Arapça kelimeleri atıyoruz, öbür taraftan Fransızca kelimeleri dolduruyoruz. Bir hakikati tarihiye arzediyorum, hani Rasit, Naima tarihleri var ya, huzurunuzda onun gibi takriri kelâm ediyorum. Bakın size arzedeayım, hava o kadar ilerlemişti ki mazbata yazıldığı akşam bizi de yukarıya davet ettiler. (Nereye? sesleri). Çankaya'ya. Biz inkâr edecek değiliz, grup idarecisi sıfatıyla giderdik. Niye gitmiyelim? (Gülüşmeler). Tarih böyle, hakikat budur. Size güzel bir şey söyleyeceğim; hakikati tarihiye olarak : Mazbata muharriri arkadaşımız, Arapçayı ve Farsçayı pek fazla vurmuş. Orada okudular, dediler ki, mazbata çok güzel yazılmıştır, kendileri de burada olsaydı mâruzatımı tasdik ederlerdi veya şamimiyetini kabul ederlerdi. Okundu. Arapçaya ve Farsçaya fazla vuruyor, üstatlar, Vasfi Mahir, Ali Canib Yöntem, izah ettiler. Bizim dilimiz kadar köklü dil yoktur, Arapça ve Farsçadan çok istifade etmişizdir. Benim çok sevdiğim ve hayranı olduğum (Mevlûd) u Süleyman Çelebi yazmıştır. Kitabına Arapça, Farsça kelimeleri de almıştır. Arapçanın, Farsçanın harflerini, kelimelerini almış, uzun zaman onlardan faydalanmışız, şimdi onları bırakırken vurma mı lâzım? İsmet Paşa, bunu dinledi ve canım bunları rapordan çıkarın, dedi. Hoşuma gitti, memnun oldum.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Sağol Feridun Bey.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Benim sınıf arkadaşımıdır Avni; idadi arkadaşım.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Aranızda bir fark var.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Ne ise. Maksat zamanı, durumu tasvir ve bir vesikâi tarihiyeyi tesbittir. İşte bu suretle o cümleler rapordan çıkarıldı. Mümkün olsa

gidip İsmet Paşa'ya teşekkür edecektim. Bütün patırtı, gürültüye, şuraya buna rağmen bu böyle oldu.

Atatürk'ten bahsettiler. O, bir Güneş - Dil teorisi icadetmedi mi? Etti. Ben bunu sordurdum, durdum. Sonradan öğrendim, ki dehayı harikulâdesiyle adameğiz, bakmış bir çıkmaza düşmüşler, onları bu durumdan kurtarmak için Güneş - Dil teorisini icadetmiş. Efendim; (asker) kelimesi terkedilir mi? Demin üstatlar kıstaslarını vermişlerdir işin. (Asker) kelimesi kalkar mı, (mahkeme) kelimesi kalkar mı? Atatürk bunalmış, ne yapsın? Yüksek dehası ile bir Güneş - Dil teorisi ile işi halletmek istemiş.

Şimdi efendim; bu hareketi gençler kabul etmiyecekmiş. Ne yapacaklar o gençler? Biz o gençlere hizmet ettik. Edeceğiz de. Kimin nerede ne hizmet edeceği meşkûktür. Gençler hakikat ister arkadaşlar. (Soldan, bravo sesleri). Gençler nura kışmaktadır. Hangi inkılâbı kim baltalamış? Bunlar Türk Milletine mal olmamış mı, sinesine girmemiş mi? İşte şu arkadaşlar, milletin evladı olarak, kışkırlarının hakkı buraya gelmiş arkadaşlardır. O mübarek inkılâbı bertaraf ederler mi bu vatan evlâtları? Ali Canib Yöntem arkadaşımız, kendisini Mercan İdadisinden tahırm. Cenap Şahabettin'i, Hüseyin Cahit'i gizli gizli okurduk. Bu davanın atemdarları Ali Canib Yöntem üstadımızdır, arkadaşlar. Sözlerin bu kadar benim. (Soldan, alkışlar).

DIŞİSLERİ BAKANI TUĞRUL KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; daha sözlerine başlarken Sadri Maksudî Bey arkadaşımız bana iltifat etti, kendi iltifatlarına mukabele için söz istedim, fakat Reîsimiz, nedense, dirîğ ettiler. O bu mesele, çok su kaldıran bir mesele olduğundan, türlü, türlü mütalâalar ile sürülebilir. Fakat işim de vardı, kalktım, gittim. Sonradan bazı arkadaşlar lütfettiler, haber verdiler, Reşat Şemsettin Bey kardeşi-miz de iltifat buyurmuşlar. Ben de bütün bunlara karşı huzurunuzda gelip bildiklerimi kısaca arzedeayım, dedim. Yoksa bu vesile olmasaydı hiç söz almaya lüzum görmiyecektim. Çünkü ben, ilmi meselelerin siyaset kürsüsünde bahis mevzuu olmasına asla taraftar değilim. İlmi münakaşalar, ilim kürsüsünde olur. Fakat ma-dem ki...

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Niçin imza ettin, öyle ise?

FUAD KÖPRÜLÜ (Devamla) — Burası, ilmî münakaşa yeri değildir. Fakat, mademki ilmî bir işe siyasi bir mahiyet verildi, müsaadenizle işin siyasi cephesini izah edeyim.

Bu dil meselesinin, gazetenin birinde gördüğümüz veçhile bâzı adamlar tarafından gençleri tahrik için siyasi mevzu addedilmesi, haki-katen doğru olmayacak bir harekettir.

Sadri Maksudi Bey arkadaşım, oradan soruyor, o halde neden bu tavrı imza ettiniz? Söyliyeim. İlmî meselelerin, bilhassa dil meselesinin siyasi tazyik altında hallolunmaması icabettiğini göstermek için. Yani 1945 te burada yapılan cebri bir tasarrufun ortadan kaldırılması için. (Soldan, bravo sesleri).

Bendeniz, eskiden beri, henüz daha o zaman sayıları pek azdı, Türkçenin sadeleştirilmesi için çalışanlardan biriyim, o yolda çalışan bâzı arkadaşlar, Ali Canib başta olarak, burada hazır bulunuyorlar. Fakat hiçbir zaman dil meselesini bir siyasi mevzu olarak siyasi kuvvet tarafından ele alınmasına taraftar olmadım. İlim meseleleri, bu arada dil meselesi, tarih meselesi, bunlar her hangi siyasi bir partinin resmî akideleri arasına asla giremez ve girmemelidir. Dünyanın hiçbir medeni milletinde böyle bir işe tesadüf edemezler, yoktur böyle bir şey. (Soldan, bravo sesleri).

Bir lisanın sadeleşmesinde, eskiden beri, fazla kelimeler uydurarak yüzde yüz süratle bir değişikliğe gitmek fikrine taraftar değilim. Tedrici, fakat tedrici derken o tedrici, ters mânasına alınmamalı. Yer yüzünde mevcut lisanslar içinde Türkçenin şu son 60-70 senede geçirdiği süratli inkılâbı geçirmiş ikinci bir lisan mevcut değildir. Bendenizin dil, tarih meseleleriyle istigalim eskidir. Tefeyyüz ve terâkî vasıtası olarak ömründe tarih kitabı açmamış, ömründe dil meseleleriyle uğraşmamış olanlardan mütehasıs geçinenler, hattâ o yüzden bir yığın mebus olanlar da oldu. Daha evvel yani moda değilken bu işlerle uğraştım. Ben bu meselede, yani dil meselesinde, sanat, fikir, ilim meselelerinde her cereyanı serbest olarak ortaya çıkması, müdafaa edilmesi taraftarıyım. Dil meselesinde en müfrit dil ıstılahı taraftarı olanların elbette dilin tekâmülü üze-

rinde faydası olur. Beri taraftan muhafazakâr cereyanlara karşı mutedil, vazifesini görür, orta yoldan götürür. Onun için bâzıları devam edip, uydurma kelimelerle yazılar yazıyorlar. Ben hiçbirisini okuyup anlayamıyorum. Fakat bir beis yok, bu bir fikirdir, bir kanaattir, bir cereyandır, istedikleri gibi yapsınlar. Hiçbir kimse bunlara karşı müdahale yapamaz.

Biliyorsunuz, Allah rahmet eylesin Atatürk, bu isim çok geçti, Bendeniz onun yanında uzun müddet bulundum. Onun fikirlerini yakından takip etmiş arkadaşınızm. Dil meselesi üzerinde de düşüncelerini ve ne yapmak istediklerini çok yakından bilirim. Ve nihayet Feridun Fikri arkadaşımızın dediği Güneş - dil teorisinin de nasıl çıktığını ve niçin yapıldığını da bilirim. Keşke o zamandan bahseden arkadaşlar ne olurdu, o zamana ait Ulus Gazetesinden de getirselerdî görürlerdi, rahmetli Recep Peker başta olmak üzere muhtelif mebusların imzaları altında bütün Arapça ve Acemce kelimelerin aslen türkçe olduğunu ispat eden makaleler okunsa ne olurdu? (Alkışlar, gülüşmeler). Bu, birinci mesele.

Gelelim ikinci tarafa, rahmetli Atatürk zamanında, onun hayatının son zamanında Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü yeni dile, öz türkçe adı verilen ve bir yığın, %90 ı uydurma kelimelerden mürekkep olan bir dile tercüme edilmiştir; o zaman mebus olan arkadaşların hatırladığı, hatırlamayanlar da kütüphanelerine müracaat ettikleri zaman tüzüğün bu öztürkçeye tercüme edilmiş şekli, arkasında 3-4 yüz kelimelik lügatçesi ile beraber bulabilirler. Garip değil mi?

Şimdi bütün bunların mukaddes olduğunu, inkılâbın, cüzü aslisi olduğunu iddia eden arkadaşlarımız, bir şeyi unutuyorlar: Atatürk öldükten sonra Refik Saydam'ın Başvekâleti zamanında teşkil edilen bir komisyon, bunu eski dile iade etti. O zaman bu irtica neden mevzu bahis olmadı ve neden bunları yapanların resimleri Ulusta teşhir edilmedi? (Soldan, bravo sesleri, alkışlar). Başta İnönü ve Refik Saydam olduğu halde.

Glelim 1945 e. 1945 ten evvel 1943 te bir moda belirdi. Bâzıları, biliyorsunuz, insan mutlak bir kudrete sahip olduğu zaman türlü acayip fikirlere düşer. Bütün diktatörlerde buna tesadüf edilir. 1943 mü, 1944 mü hatır-

lamıyorum; galiba. 1943 tü, yahut 1944. Bir intihap devresi sonlarına doğru idi. Anayasanın öz dile çevrilmesi hakkında bir komisyon teşkil edildi. Hattâ galiba iki komisyondur, ehemmiyetsiz şeyler olduğu için pek hatırımda tutmadım, bir komisyon teşkil edildi ve mebuslara mütalâan nedir, ne buyuruyorsun, diye sualer soruldu. O esnada Grup Reisi arkadaşımız Hasan Saka idi. Ben bir gün şu merdiven altında kendisine tesadüf ettim. Dedim ki, neye değiştiyorsunuz bunu, canım mütalâan nedir yazıver, dedi. Bunun mütalâası yok ki, abuk sabuk bir şey dedim. Israr etti, sen mütalâanı yazıver, dedi. Ben de tuttum mütalâmı yazdım. Bu rapor Halk Partisi dosyalarında vardır. Ve meghul kalmasın diye 1947 senesinde dil meselesi hakkında Vatan Gazetesinde yazdığım bir makalede ben verdiğim raporu aynen neşrettim. Maalesef yanımda değil. Yanımda olsaydı muhterem heyetinize arzederdim. Raporun hulâası şudur: Birkaç misal vermiştim; bunlar dil işleriyle, yani linguistik, filoloji ve Türk dilini bilmiyen zevat tarafından yapılmış ve yazılmış şeyler olduğu ve meselâ : Sayıştay, Danıştay gibi (tay) lâhikalarının Moğolca olduğunu bildirmiştim. Onun içinde bir yığın Türkçe zannedilen Moğolca kelimeler var. Birtakımı başka dillerden gelmiş Türkçe zannedilen kelimelerdir. Menşei itibariyle Türkçe değildir. Bunların en gariplerinden sekiz, on tane kelime seçtim. Bunları yapan zevatı kiramanın maalesef dille alâkalı yoktur, bu işin ehli değildir. Bunlar, birbirlerini tutmayan şeylerden ibarettir. Arkasında, Sadri Maksudi Bey arkadaşımızın demin söylediği yazı var. Dedim ki : Bütün bunlar ilim meselesidir, ihtisas meselesidir bunları akademiler halleder. Bu meselede, hattâ teklif yapmak için dahi ilmî salâhiyete ihtiyaç vardır. Halbuki bizim Dil Cemiyeti diye bir şeyimiz var bunun salâhiyetsizliği erbabınca malûmdur. Çünkü bunlar, dil meselesi çıktıktan sonra dille iştigal etmeleri dolayısıyla mebus seçilmiş veya mebusken oradan ayrılmamak için bu dil meslekine tutunmuş zevattan ibarettir. Ve şunu yazdım : Bu vaziyete sarahatle çare bulunmazsa, bu milletin aklına, fikrine zarar verici, talim, terbiye ve zihnine zarar verici bir mahiyet, bir tehlike arzetedir. Tabii o zaman, benim hatırımda kaldığına göre, birtakım arkadaşlar, harb, darp var,

gürültü, patırdı var, böyle dil işiyle uğraşmaya ne mâna, Anayasa ile uğraşmaya ne mâna diye rapor vermişler, zannederim benim gibi aleyhinde iki üç kişi rapor vermiş. Arkadaşlar, biraz sonra, aradan altı ay mı, bir sene mi geçti bilmiyorum.. Yeni intihap yapıldı, Aallah'ın hikmeti bu işin aleyhinde rapor verenler bu salonun içinde bulunmak saadetine nail olmadı, bendeniz nasılsa oldum.

Sonra kanun buraya gelip müzakere edildiği zaman bir defa olsun şu kapıdan içeriye girmedim, bilârdı oynadım. Bana geldiler, dil meselesi müzakere ediliyor niçin böyle mühim bir meselede burada kalıyorsun, içeri gitsene dediler, ben de o benim anladığım dil değildir, dedim. Sırf emirle bir adamın keyfini tatmin için yapılan bir dildir, ben oraya giremem ve müzakeresinde bulunamam, dedim ve girmedim. (Soldan bravo sesleri, alkışlar) İşte arkadaşlar vaziyet budur. Ve benim bunu ret vaziyetimin sebebi, vaktiyle bu dile yapılan fuzuli bir tasarrufu, keyfi bir müdahaleyi ortadan kaldırmak içindir. Yoksa ben ilim ve sanat meselelerinin, dil meselelerinin, bütün bu gibi meselelerin burada her hangi bir Hükümetin keyfine ve arzusuna göre halledilmesine şiddetle aleyhtarım. Bu gibi mevzuların mütehassıslardan başka kimseler tarafından yapılmasını akıl ve mantık kabul etmez. Dil meselesini, dil erbabı halleder. Tarih işini, tarih adamları halleder. Resmî bir şey yapıp da bunun dışına çıkmak, küfür olur demek zamanı, Musolini, Hitler zamanında vardı. (Soldan: İnönü devrinde de sesleri)

İşte kısaca bu dil meselesi hakkında mâruzatım bundan ibarettir. Sonra bu dil dolabını yürütmek için üniversite muhitlerinde o zamanki mesul vekillerin aldıkları emir üzerine gidip onlara, üniversite heyetlerine nasıl tazyik yaptıklarını, nasıl hakarete bulunduklarını daha unutmadık. Bugün üniversite muhtariyeti mukaddestir diye iddia edenler bu muhtariyet mefhumunu, Darülfünun lâğvedilip üniversite kurulduktan 13 - 14 sene sonra, 15 sene sonra akıllarına geldiğini neden unutuyorlar. Bunu da samimî bir maksatla değil, Demokrat Parti kuruldu, Demokrat Parti programında üniversitenin muhtariyeti bir prensip olarak kabul edildi, sırf siyasi bir oyun olarak 14 senelik bir ihmalden sonra bunu ellerine alanlar, nasıl olup

da hâlâ bu gibi şeylerden bahsediyorlar, hayret ediyorum arkadaşlar. (Soldan; alkışlar)

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Reis Bey, usul hakkında, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Efendim, hâdisenin esasını görüşmekteyiz.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Sözcüden evvel takaddüm edip konuşmak için usul hakkında mâruzatta bulunacağım.

BAŞKAN — Efendim, bir kifayeti müzakere takriri vardır. Fakat daha evvel Millî Eğitim Bakanı ve komisyon sözcüsü söz istemiştir. Onlara ve bir milletvekiline söz verdikten sonra kifayeti müzakere teklifini reye koyacağım.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Reis Bey, benim de ismim zikredilmiştir. Söz istiyorum.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Usul hakkında bir şey arzedeceğim.

BAŞKAN — Esası konuşmaktayız, çok rica ederim.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Esas üzerinde konuşmak üzere, usul hakkında konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Müsaade buyurun esas üzerindeyiz...

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Size söylüyeyim, takdir buyurun... (Konuşsun sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, konuşsun demekle olmaz...

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Vasfi Mahir arkadaşımız bir teklifte bulundu. Bendeniz de Anayasa Komisyonunun mazbatası üzerinde durarak bâzı mâruzatta bulunduktan sonra mâruzatımı bir teklif ile neticelendireceğim. Şunu arz etmek isterim ki, Grup Sözcüsü olarak evvelce bendeniz konuşayım, mütalâamı arzettikten sonra Komisyon Sözcüsü cevap versin.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Reis Bey, bana söz verecek misiniz?

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, Faik Ahmed Bey, Riyaset izah buyurduğunuz noktaları lâıkiyle anlıyamadı, tekrar eder misiniz?

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Efendim, Grup Sözcüsü olarak konuşacağım. Anayasa Komisyonunun mazbatası üzerinde mâ-

ruzatta bulunacağım ve mâruzatımı bir teklif ile neticelendireceğim. Arz etmek istediğim şudur, evvelâ bendenizi dinleyin, ondan sonra Komisyon Sözcüsü konuşsun.

BAŞKAN — Efendim, Komisyon da, Hükümet de, Millî Eğitim Bakanı da bu hususa muvafakat ediyor, buyurun efendim.

Arkadaşlar, bundan sonra karara bağlanması lâzım gelen bir takrir vardır, arkadaşların salondan ayrılmamalarını rica ederim.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Aziz arkadaşlarım; bâzı arkadaşlarımız mevzu kendilerinin müdafaa noktasından temas ettiler. Bendeniz sübjektif tarafları bir yana bırakarak Anayasa Komisyonunda, Anayasanın yaşıyan dile çevrilmesi gerekçesi ile yapılan bu kanun teklifi müzakere edilirken ileriye sürdüğümüz başlıca prensip noktalarına yüksek huzurunuzda temas edeceğim.

Anayasamızın dilinde değişikliği hedef tutan bu kanun teklifi üzerinde komisyonda konuşan arkadaşların mütalâalarından öğrenmiş olduk ki, teklifin esasları ekseriyet partisi grupunca teşkil edilen ihtisas heyetleri tarafından kararlaştırılmıştır. Hazırlığı bu suretle yapılmıştır, esasları bu suretle karşılaştırılmıştır. Ve 204 arkadaşın imzasını taşıyan bu teklif bu yolda bir prensip kararına istinat etmek tedir.

Muhterem arkadaşlar; temsilci rejimlerde parti grupları parlâmentonun tabîi ve lüzumlu organlarıdır; bunda şüphe yok. Bu grupların parlâmento çalışmalarında mühim rolleri mevcuttur; şüphe yok. Nihayet mühim politik meselelerde parti gruplarının noktai nazarlarını belirtmeleri pek tabîi bir şeydir; bunda da şüphe yok. Ancak ekseriyeti elinde tutan parti gruplarının millet meclislerinin daha az bir karar organı haline getirmeye dikkat etmeleri de aynı derecede lüzumludur. Kapalı sahanın rolü tahdit edilmek lâzımgelir. Mecliste görüşülmesi icabeden, kanunlar daha evvel, ekseriyet partilerinin gruplarında görüşülür ve prensip kararlarına bağlanırsa teşriî kudrete yer değiştirmiş olduğu fikri itibarını, umumi efkâr nezdinde yaratmış olur, teşriî kudretin yerini bir nevi kendileri almış gibi olurlar. Bu hal teşriî kudreti gölgelemekten hâli kalmıyan tesirler yapmaya başlar.

Prensip kararları ile kanunların esasları ek-

seriyet partisinin gruplarında görüşülüp kararlaştırıldıktan sonra, Meclis müzakereleri kıymetini kaybetmeye başlar.

Binaenaleyh parlâmentolarda büyük ekseriyeti elinde tutan parti grupları, Meclis müzakerelerinden evvel kanun işlerini kendi gruplarında prensip kararlarına bağlayıp Meclis çalışmalarını tehacüm ettirmezler. Ve bunu tehlikeli addederler. 1945 senesinde yapılan umumi seçim neticesinde muazzam bir aded ekseriyeti temin eden işçi partisi İngiltere'de, hattâ kendi aralarındaki disiplin talimatnamesini de kaldırarak âzalarını Meclis çalışmalarında tamamiyle serbest bırakmıştı. Biz de iktidarımızın son zamanında mümkün olduğu kadar bu hususta itinalı olmaya gayret etmişiz ve hattâ grup müzakerelerimizi aleni yapmayı tercih etmişizdir. Bu kubbenin altında eski itiyatlarından, eski usullerden iz bırakmıyacağını iktidarının ilk günlerinde burada bize müjdelemekle kalan Demokrat Parti ekseriyetinden daha ziyade böyle demokratik bir anlayışın tatbikatçısı olmak beklenir ve temenniye değer. Kaldı ki, arkadaşlar, o, mevzu Anayasaya taallük edince işin çehresi bilküllüye değişir. Anayasa mevzuuna giren meseleleri ekseriyet partilerinin takati Meclisteki sandalye adedi ne olursa olsun, değil sandalye adedi hattâ temsil ettikleri seçmenlerin oy nispeti ne olursa olsun tek taraflı arzu ile, sade kendi arzuları ile çözmeye kifayet etmez. Böyle Devlet hayatında, devamlılık istiyen mevzularda müşterek anlayış içinde hareket zarureti kabul edilmek iktiza eder. Bâzi arkadaşların temas ettikleri huzurunuzda gelen bu kanun teklifi bunun canlı, taze bir delilidir.

1945 senesinde bizim iktidarımızın katî ekseriyetine istinat ederek Anayasanın Türkçeleştirilmesi yolunda yaptığını 6-7 sene sonra gelen bir yeni iktidar partisi, o da kendi ekseriyetine istinat ederek yaşıyan Türkçeye çevirmek namı altında eski haline irca etmek istemektedir. Bu halşunu gösterir ki, Anayasa mevzuuna giren işlerde, Devlet hayatında devamlılık istiyen mevzularda ekseriyet partileri bir işi yalnız bir taraflı arzu ile karara bağlamak isterlerse hata etmiş olurlar. Karar çıkabilir, kanun şeklini de alabilir, ama devamlılık ve istikrar temin edemez. Anayasalar, umumi hayatı himaye altına alan çatılardır. Burada barınan yalnız bir partinin ha-

yatı değildir, binaenaleyh bu çatının tamirini umumun muzahareti ile sağlamak lâzımdır. Millet hayatında ilerlemeye mâni olacak zızzakları önlemek için, devamlılık ve istikrar istiyen mevzularda daima müşterek anlayış içinde hareketi tercih etmek politik hikmetin muktezasıdır.

Aziz arkadaşlarım, bu kanun teklifi komisyonda görüşülürken bir arkadaşımız dedilerki, Anayasanın yaşıyan dile çevrilmesi partimizin programının icabıdır. Bizim bildiğimiz ve umumi efkârın bildiği Demokrat Parti iktidarının programının asıl icabı Anayasanın muhtevasının ele alınmasıdır. Bunu Hükümet huzurunuzda okuduğu program nutku ile Meclise karşı borçlanmıştır. Bunu, Seçim Beyannamesiyle Demokrat Parti memlekete karşı borçlanılmıştır. İnsanlar bazan unutkan oluyorlar. Hâfızaları nisyanan kurtarmak için müsaade ederseniz Hükümet programından aynen okuyayım: - 29 . V . 1950 tarihli Zabıt Ceridesi - «demokratik inkılâbımızın bugüne kadar elde edilmiş neticelerini mahfuz tutmakla kalmayıp Anayasada vatandaş hak ve hürriyetlerine ve millet iradesine dayanan istikrarlı bir teminat nizamının teminatı altında bulunduracak esaslı tadiller hazırlayıp huzurunuzda arz etmek kararındayız. Bunun sebebi, bugüne kadar Anayasanın kuvvetler birliği esasına dayanması ve vatandaş hak ve hürriyetlerini kâfi derecede teminat altında bulunduracak müeyyidelerden mahrum olması itibariyle millet hâkimiyeti yerine tek parti hâkimiyetinin kurulmasına mâni olmamış bulunmasıdır. Bununla muvazi olarak kanunlarımızda, itiyatlarımızda ve telâkkilerimizde tek parti devrinden arta kalan ne varsa tam olarak tasfiye edeceğiz. (Soldan alkışlar)

Bu cümleden olmak üzere Matbuat ve Ceza Kanunu, Memurin Muhakemat Kanunu gibi belli-başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden kanunları ve mevzuatımız için yer yer tesadüf edilen buna mümasil hükümleri huzurunuzda getireceğiz. Bu arzettiğim Hükümet programını Demokrat Partinin memlekete karşı borçlandığı seçim beyannamesindeki esaslara istinat etmektedir. Aynen seçim beyannamesinden okuyorum: «İktidara geldiğimiz takdirde millete mal olmuş inkılâplarımızı, son demokratik inkılâbın elde edilen neticelerini mahfuz tutmayı vazife saymak tabiidir. Bu maksatla Anayasada vatandaş hak ve hürriyetlerinin ve milletin iradesine dayanan istikrarlı

bir devlet nizamını teminat altında bulundu-
racak esaslı tadiller yapmak kararındayız.
Çünkü bugünkü Anayasamız millet hâkimiye-
tini kabul etmesine rağmen kuvvetler birliği
esasına dayandığı, vatandaş hak ve hürriyetle-
rini teminat altında bulunduracak hürriyet-
lerden mahrum olduğu için millet hâkimiyeti ye-
rine tek parti ve zümre hâkimiyetine mâni olma-
mıştır».

Aziz arkadaşlarım, hiç şüphe yok ki, Hü-
kümet programı olarak huzurunuzda söylenen
bu sözler ve esirgemeğimizin alkışlar günün bi-
rinde bir yâdı maziye yarasın diye o söylenmiş
sözler ve esirgenmemiş alkışlar değildir. Şimdi
huzuruza gelen bu taahhüt edilenler değildir.
Tamire muhtaç olan çatının zarif olan, direk-
leridir, asıl tamiri bırakıyoruz, o tamirle 'bera-
ber veya o tamir neticesinde düşünülecek tez-
yinat kısmından, başlıyoruz. Halbuki işi teme-
linden ele almak iktiza eder, işin esasını ele al-
mak iktiza eder. Taahhütler olarak, program-
lar olarak, aynı zamanda vazifeler olarak.

Dil işi bir siyaset işi değildir. Bir devlet
işidir. Dil meselesine teşriî organların ka-
rışmaması lâzımdır. Deniyor doğru, dil meselesi si-
yaset ve devlet işi değildir. Teşriî mekanizmanın
fonksiyonu ilmi değil, siyasidir. Ne olmuş;
evvelce esasları yine mütehassıs dileciler ve ede-
biyatçılar tarafından hazırlanıp teşriî bir ko-
misyona sunulmuş, hukuki terimler üzerinde,
politik reylerle tercihler yapılmış.

O vakitki, komisyonda hukuku sıfatıyla ben
de bulundum. Hatırlarım, müzakereleri. Bir ke-
lime ve terim üzerinde evvelâ edebiyatçıları
dinlerdik, lisansçıları dinlerdik. Hukuki mütalâa-
lar söylenir, lehte ve aleyhte konuşulduktan
sonra, reyale halledilirdi. Hatırlarım, «milletve-
kili» kelimesini rahmetli Rasih Kaplan teklif
etmişti. Mebus mu, saylav mı olsun, milletvekili,
mehusun tarifidir, isim olarak alınması doğru
değildir, denildi. Reye vaz'olundu, kelime ca-
zip görüldü ve ekseriyetle kabul edildi.

Bâzan hatası da oluyor, onu da kabul et-
mek lâzımdır. Meselâ, kanaatimece hatalı olan bir
terim arz edeyim : «Vekil» kelimesi «Bakan»
olarak Türkçeleştirildi. Bir hukuki nüansı ihmal
ettik. «Vekil» in hukuki karşılığı «Bakan» de-
ğildir. Anayasaya göre icra kuvveti meclisin
nefsinde bulunduğundan Anayasa icra işini gö-
rene delege mânasında vekil denilmiştir. Onun

karşılığını bakan olarak almamak lâzımdı. Şimdi
bakıyorum komisyon tekrar vekil olarak değiştiri-
yor. Yine hata. Neden? Demokrat Partinin ge-
rek seçim beyannamesinde, gerek hükümet prog-
ramında kuvvetler birliği esasının millet hâki-
miyetinin yerine parti hâkimiyetini ikame etti-
ğini kabul ve tadilini taahhüt ettiğine göre yarın
kuvvetler birliği esasını bırakınca bakana (Nazır
deriz sesleri) vekil diyemeyiz. Bu, neyi gösterir?
İşin esasının tamire muhtaç olduğunu kabul et-
tikten sonra esası bırakıp, sıva ile meşgul olunca
sonradan bir daha sıvayı bozup yapmak lâzım-
gelecektir. O halde bu yola gitmektense, madem-
ki Anayasanın muhtevasında değişikliğin lüzum-
lu olduğu kanaatinde hep beraberiz. Çünkü bu
iş Demokrat Parti iktidarı tarafından memlekete
taahhüt edildiği gibi C. H. Partisi tarafından da
seçim beyannamesinde aynı şekilde taahhüt edil-
miştir. O halde işin esasını ele alarak başlamak
elbette mâkulâtın icabıdır. Ve sizin Parti Gru-
punuzun almış olduğu prensip kararına da aykırı
olmak şöyle dursun.. (Soldan, böyle bir karar
yok sesleri) Var ise daha aykırı olmaz, partini-
zin programının ve beyannamelerinin muktazası-
na uymak olur.

Aziz arkadaşlarım, bu yolda yürümek, aynı
zamanda böyle Anayasa mevzularında alınacak
kararların iktidarın değişmesiyle müteessir ol-
mıyacak usullere bağlanması itiyadının da tees-
süs etmesine hizmet eder. Ve yine aynı zamanda
partiler arasında esaslı prensip işlerinde muta-
bakat yollarına girmenin örnekleri verilmiş olur.
Komisyonda bu mevzu bahis oldu. Komisyonda-
ki arkadaşlarımız mazbatada tebarüz ettirdikleri
veçhile ekseriyet olarak şunu söylediler; Anaya-
sanın tadili, bir ihtimaldir. Böyle bir ihtimale
bağlanarak bu hareketi tehir etmemeliyiz.

Aziz arkadaşlarım; ben komisyon ekseriyetini
bir bakıma haklı görürüm. Fakat heyetiniz için bu
vârit olamaz. Yüksek Heyetiniz böyle bir direk-
tifle bu işi Anayasa Komisyonuna havale ederse
hem partinizin programının icaplarına uygun
istikameti göstermiş olur hem hükümetin pro-
gramının icabını yerine getirmek lüzumu teba-
rüz ettirilmiş olur. Bu suretle dâvanın esası
ele alınarak Anayasanın gerçek temsilei rejimin
modern esaslarına göre revizyonu hazırlan-
mak üzere bir ilim heyetine havale edilir. Ay-
nı zamanda lisan üzerinde de tutmamış kelime-
ler, yadırganan kelimeler varsa, bunu sözünü

de tenkid edilen yolda politik heyetlere değil, tarafsız ilim erbabına söyletmek yoluna gidilir. Kabul etmek iktiza eder ki; politik heyetler işi ifrata getirebilecekleri gibi, tefrite de getirebilirler. Bazan çok yadırganan kelimeler, tutmayan kelimeler kabul edilebileceği gibi, bazan müstehaseler de cahlandırılabilir. Onun için işi tarafsız ilim adamına bırakmak zarureti aşikârdır ve iki işi bu suretle bir arada yürütmek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk arkadaşımızın teklifini, birçok mahzurları bakımından, yerinde görmem. Bir defa şunu arz edeyim. Arkadaşımızın teklifi İktüzük hükümlerine göre üzerinde durulması lâzımgelen bir tekliftir. Anayasamızın dili üzerinde tadil yapmayı teklif eden komisyonun mazbatası konuşulurken münferit olarak yapılacak tadil teklifleri 204 arkadaş tarafından yapılan teklifin hudut ve şümülü içinde, kadrosu içinde olursa nazara alınabilir. Ama o teklifi bertaraf edip Anayasada yepyeni hüviyet arzeden bir tadil teklifi olursa onu mutlaka üçte bir ekseriyetin teklifi şarttır. Bu bir.

Kaldı ki arkadaşımızın teklifi nedir? Diyor ki, 1340 tarihli ve 491 numaralı Teşkilâtı Esasiyeyi aynen alalım. Bu suretle tenkid ettiğimiz yolu da taklit etmemiş oluruz, diyorlar.

Dedikleri tarih ve numaralı Teşkilâtı Esasiyeyi alacak olursak, o zaman Anayasamızın hükümlerini de tadil etmiş oluruz, geriye doğru giderek. Tadile muhtaçtır ama, ileriye doğru giderek tadile muhtaçtır. Eğer arkada 491 numaralı Teşkilâtı Esasiye Kanununun en son tadillerini göz önünde bulundurarak alalım, diyorlarsa, bu defa da dil tadili çok geriye doğru giderek Meclise tavsiye edilmiş olur.

Komisyon, yaşıyan dile çevrilmek mucip sebebiyle bir tasarı huzurunuzda getirmiştir. Bunda birçok kelimeleri değiştirmiş, bâzılarını uygun bularak muhafaza etmiş ve saire... Şimdi arkadaşımız daha çok geriye giden bir teklif yapıyorlar demektir. Her halde 12 sene evvelki lisan yaşıyan lisan değildir. Şu halde yapılması lâzımgelen şey mutabakat halinde bulunduğu müz ve memlekete karşı iktidar partisinin değiştirmeyi borçlandığı Anayasa'yı bu vesile ile ele almaktır. Onun lüzumlu tadillerini arzettiğim gibi kurulacak bir ilim heyetine bırakmaktır. Bir taraftan da arkadaşlarımızın yerinde bul-

madıkları kelimeleri üzerindeki hükümleri de edebiyatçı, dilei ve tarafsız ilim adamlarından müteşekkil diğer bir ilim heyetine bırakmaktır. Arkadaşlar, lüzumlu olan budur. Ve âciz kanaatimce müstacel olan budur. Komisyonun Sayın mazbata muharriri çok sevdiğim arkadaşımıza birşey söyleyeceğim.

Kelimeler üzerindeki tazyığı kaldırılmak demektirler. Arkadaşlar, söylenen bu tazyığın karakteri çok mecazidir. Ama asıl Anayasa üzerindeki tazyığı kaldırmak lâzımdır. Mânevi havadaki tazyığı kaldırmak lâzımgelir. Bunun yolu şu Anayasadaki demokratik boşluğu yeni esaslarla doldurmak bir Anayasamızın ruhuna uygun olmayan Anayasayı bir nevi zincirbent hale getiren usulleri itiyatları, nizamnameleri tasfiye etmek iki. Bu suretle Anayasa üzerindeki tazyığı kaldırmak lüzumludur. Müstaceldir, taahhütlerin icabıdır, programların icabıdır ve vazifelerimizin icabıdır. Bunları biz, muhalefetin vazifesi olarak söylüyoruz. İktidarın da muhalefetten geliyor diye kabul etmemek vazifesi olmamalıdır arkadaşlar.

CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Sizden evvel kabul etmiştik.

BAŞKAN — Millî Eğitim Bakanı.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI TEVFİK İLERİ (Samsun) — Muhterem arkadaşlar, ben huzurunuzda zevkle ve istifade ederek dinlediğimiz Vasfi Mahir Kocatürk arkadaşımızın bir iki sözü üzerine çıkmak lüzumunu hissettim. Kısaca bâzı mâruzatta bulunacağım.

Her şeyden evvel şunu beyan etmek icabeder ki, Türk diline birtakım uydurma kelimeler sokulmuştur. ve maalesef uydurmacılık hakikat olarak karşınızdadır. Son Dil Kurumunun Kurultayında Millî Eğitim Bakanı olarak konuştuğum zaman okullarımızda çocuklarımıza uydurma kelimeleri okutmayacağız ve okutamayacağız ve bu itibarla Dil Kurumu ilmi yollardan çalışarak bize birtakım malzeme verirse bunlardan istifade edeceğimizi, bilâkaydüşart Dil Kurumunun imal ettiği kelimeleri kitaplarımıza almıyacağımızı beyan etmiştim. O zaman sabık bir profesör şu şekilde bir konuşma yaptı; uydurmacılığın ne kadar zarar verdiğini ifade için arz ediyorum: «İlk insan yaratıldığı zaman kelime var mıydı? Yoktu. Ne yaptı? Uydurdu. O halde biz de uydurmaya devam edeceğiz.» (Sol-

dan: Gülüşmeler, bunu söyleyen kim sesleri) Hikmet Bayur. Hikmet Bayur'un bu sözü üzerine Dil Kurumu faaliyetinde bir hayli rolü olan Besim Atalay kürsüye geldi ve dedi ki; hakikaten birçok kelimeler uydurduk ve bu kelime uydurmakta çok ileri gittik. Sonra şöyle bir şey anlattı: «Ben, dedi, eski bir metni bugünkü dile tercüme ediyordum. Bir muziplik, aklıma geldi. Yukarda Dil Kurumu üleması toplanmış, çalışıyor. Şunlara bir oyun edeyim diye tamamen kafamdan bir kelime uydurdum ve bunu eski Türkçe bir kelime imiş gibi bir kâğıda yazıp, bunun mânasını anlayamadım diye yukarıya gönderdim. Arkadaşlar yarım saat sonra benim orada uydurduğum kelimenin mânası verildi ve aşağıya gönderildi»

Bu sözleri, kelimeler nasıl uydurulmuş, nasıl imal edilmiş ve nasıl Türk diline musallat edilip Türk çocuğunun perişan bir hale getirilmiş olduğunu arz etmek için naklettim. Tekrar ediyorum, bir uydurmacılık vardır, uydurma kelimeler yığını vardır ve bu uydurmacılık hiç şüphesiz milleti millet yapan unsurların başında gelen aziz dil müessesesinin başına saplanmış bir hançer gibidir ve bu uydurmacılığı ne Atatürk'e, ne de onun inkılâplarına maletmeye imkân yoktur. Bunu yaptığımız zaman hem Atatürk'e, hem de inkılâplara saygısızlık göstermiş oluruz. Biz Atatürk'ü de, Dil İnkılâbını da bu uydurmacılıktan tenzih ederiz. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

Şimdi arkadaşlar, bâzı kelimeler arzedeceğim: (Aksülâmel, taviz, hukuk, mahsulât, saha, tahkim, istikamet, muhafaza, metin, futhat, fahrî, meriyet, ferdî, mâşerî, ibda, mukni, muhtemel, âmil, vazife, telâkki, zaruret, istikrarsızlık, mahiyet, meşru, iktiza, taahhüt ve sair.) Bu kelimeleri lisan bakımından hiç yadırgamadan dinlediğimiz muhterem arkadaşım Reşat Şemsettin Sirer'in biraz evvelki konuşmasından kısaca not ettiğim kelimelerdir.

Türk Dil Kurumu bir broşür neşretmiştir. Bu broşürden bugünkü Ulus Gazetesi de bâzı pasajlar almıştır. Burada deniyor ki: «Bize göre; yaşayan dil yaşlı kimselerin bildiği dil değil, yeni nesillerin kullandığı dildir.» Biraz evvel bu kelimeleri kullanan aziz arkadaşım belki diyecektir ki, ben yaşlıyım. Fakat derhal arz edeyim; benim 8-10 yaşındaki çocu-

ğum da bu kelimelerin çoğunu biliyor ve kullanıyor.

Arkadaşlar, Vasfi Mahir Kocatürk arkadaşımız Türkçe sözlükten bahsetti; birtakım anlaşılma kelimelerden bahsetti. Bütün bu kelimeleri işittiğim zaman Millî Eğitim Bakanı olarak bir sızı hissettim, bir yük altında imiş gibi ezildim. Fîlvaki bunları icat eden ben değilim. Fakat bunları bir an evvel bertaraf edebilecek mesul bir insan olarak ezilmek mecburiyetindeyim. Siz ki şu anda Türk diline yapılan tasallutu, müdahaleyi ref'etmek için çalışıyorsunuz ve bunda da muvaffak olacaksınız; ben de Millî Eğitim Bakanı olarak bir seneden beri çocuklarımıza okutulmakta olan kitaplarda, bilhassa felsefe, psikoloji terimlerinde mevcut olan ve alışmadığımız, yaşamasına imkân olmıyan kelimeleri tasfiye etmek için ilgili organları seferber ettim. Huzuruza çıkışım bu bakımdan ferahlık verecek bir müjdeyi arz etmek içindir. Alâkalı üniversiteler profesörleri, yüksek okul profesörleri, hattâ Dil Kurumundan iştirak eden mütahassıslardan ibaret bir ilmi heyeti en çok sıkıntı çektiğimiz felsefe terimleri üzerinde esaslı çalışmalar yaparak hayırlı neticeyi elde etmiş bulunmaktadır. Şu küçük kitap bir hafta evvel basılabilmiş olan yeni terimleri ihtiva etmektedir ve artık liselerde, ortaokullarda bunlar çocuklarımıza öğretilicektir. 800 den fazla terim böylece elden geçirilmiş bulunmaktadır.

Bâzı misaller vereceğim sizlere, çocuklarımız neleri kullanmak mecburiyetinde idiler, buna mukabil bugün neyi kullanacaklar: Katışmağ - küme demektir. Erksizlik - anarşi. Demin Vasfi Mahir arkadaşımız da söyledi, kanıt - delil demektir. Ortaşım - tedai. Yüklem - sıfat. Özerklik - muhtariyet, yani üniversite muhtariyetine, üniversite özerkliği demek lâzımgelcektir. Yetke - otorite. Üsmut - en yüksek saadet, sağistem - iyi niyet, mut - saadet. Ira - seciye. Ulam - kategori. Nedensel - sebepli. Neden - sebep, etkerneden - yaptırıcı sebep, devin - hareket, uygarlık - medeniyet, toplak - koleksiyon, koşa - birlikte olan, bilinç - vicdan, sonurtu - tutarlı, karşıt - aykırı, oylaşım - itibar, koşaç - bağ, bun - buhran, eleştirim - tenkid, betimlemek - tasvir etmek, tanımlamak - tarif etmek, oylaşım - düşünüp taşınma, belgitleme - ispat, türüm - feyiz, er-

ke - enerji kudret, utaçın - teşhir, utaçırılık - teşhircilik, esirme - vecit, horda - sürü, imge - hayal, izlenim - intiba, erkin - hür serbest, yargı yargılama - hüküm, özdek - madde, törel - tinsel - ahlâki, araç - vasıta, gizem - esrar, ulusculuk - milliyetçilik, ulusalılık - milliyet, doğal - tabii, takınak - musallat fikir, paydaşlık - iştirak, budunsu - topluluk, erk - iktidar, nitelik - keyfiyet kalite, nicelik - kemiyet, kantite, tasarım - tasavvur; anı, anı - hâtıra, alt bilinç - şuuraltı, töz - cevher, erdem - fazilet...

Bunlar 800 terimden kısaca not ettiğim bir-kaçıdır ve yeni karşılıkları en ufak bir otorite tazyiki olmadan ilim adamlarımızın tam bir hürriyet ve serbesti içinde tesbit ettikleri terimlerdir

Şu noktayı da arzedeğim ki, dil işi politika işi değildir ve olmamalıdır. Bu kelimeler bütün milletin ve istikbalin malıdır. Binaenaleyh umuyorum ki elde ettiğimiz bu netice sizler gibi Halk Partili arkadaşlarımızı da memnun edecektir. Çünkü Türk çocukları hakikaten büyük bir deritten kurtulmuşlardır. Bu işleri bundan sonra tamamen ilim adamlarına bırakmak ve katiyen politika meselesi haline getirmemek en doğru yol olacaktır. Ve biz böyle yapıyoruz ve böyle yapmakta devam edeceğiz.

ANAYASA Ko. SÖZCÜSÜ FERİT ALP-İSKENDER (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar, saatlerden beri dinliyorsunuz, hepinizin yorgun olduğunu gayet iyi bilmekteyim. Fakat Anayasa Komisyonu olarak ve D. P. iktidarı olarak birçok töhmetler ve isnatlar karşısında kaldık. Hiç olmazsa bunlara cevap vermek her halde yerinde olacaktır. Müsaadenizle Komisyon Sözcüsü olarak cevaplarımı, benden evvel konuşan arkadaşlarımızın temas ettikleri noktaları hafzederek arzedeceğim.

Yüksek huzurunuz 204 imza ile gelen bu teklifin mahiyet ve menşei burada söylenen bazı sözlerle bulandırıldı. Teklifin nasıl hazırlandığını ve ne suretle buraya getirildiğini izah edeyim :

1945 senesinde B. M. Meclisinden çıkan kanunlardaki kelimeler mektep ve mahkemeler yolu ile zorla dilimize sokuldu. Türk milleti bu zorlamadan müteessir, muztarıpti. Bu itibarla milli bir parti olarak cemiyet hayatına karışan D. P. Türk milletinın mâşerî vicdanın-

da beliren istekleri programa koydu. Bunlardan birisi üniversitenin muhtariyeti; diğeri de dil üzerinde siyasi ve idari müdahaleyi kabul etmemekti. Uydurma dil yoluna gidilmemesiyle memleketin en mukaddes varlığı olan milli dilinin istiklâlini temin etmek isteniyordu.

İşte Demokrat Parti, programına bu maddeyi yerleştirmiş bulunuyordu. İktidara geçtikten sonra millete vermiş olduğu vaatleri tahakkuk ettirmek için zamandan ve fırsatlardan istifade etmekten geri kalmadı. Bu itibarla bu maddeyi gerçekleştirmek yoluna girdi.

Evvelâ Mecliste dilecilerden müteşekkil bir komisyon kuruldu. Halide Edib, Arif Nihat Asya, Avni Başman, Hamdullah Süphî Bey de bazı toplantılarda bulundu. Bu zevattan ibaret bir komisyon teşekkül etti ve Fuad Köprülü'nün de tenvir ve irşatlarıyla bir proje vücuda getirildi. Bunu destekliyen müstakil milletvekilleri de odu: Halide Edib, Hamdullah Suphi ve Kemal Türkoğlu. Fakat bu ekseriyet partisine arz edilerek ekseriyet partisinin noktaî nazarı alınması için Demokrat Parti Grup Başkanlığına arz edildi. Faik Ahmed Bey, ben Adnan Beye söyledim, bu komisyonlara girelim diye söylemişti. Biz bunu bir dileciler heyetine, tarafsız bir heyet tesbit ettiriyoruz isterseniz bir suretini vereyim dedik. Fakat kendisi böyle bir örnek almaya ihtiyaç görmedi. Tesbit edilen proje Demokrat Parti Başkanlığına sunuldu.

Gurupunuz Anayasanın dil için bir vasıta edilmesi fikrine yanaşmadı, bilhassa yazılmış olan bu metinde asıl Anayasa metnindeki gramer nahiv ve sarf hatalarını düzelterek bir proje vücuda getirilmiş olduğu halde bunu da kabul etmedi. Biz dedi, Anayasada tadil, tefsir ve ihdas yoluna gitmiyeceğiz. Eski hükümler aynen baki kalacaktır, dedi. Bunun üzerine gurup ihtisas komisyonu her hangi bir tefsir, ihdas ve tesis yoluna gitmeden yeni bir tasarı hazırladı. Demokrat Parti Meclis Gurupuna sunduğu zaman bunun prensibi üzerinde karar aldı. Yoksa Faik Ahmed Beyin buyurduğu gibi, Meclisin vazifelerini aksatacak bir vaziyet yaratmadı. Esasen parlamenter memleketlerde Meclis gurupları birer hüviyettir, birer şahsiyettir. Meclislerden önce Meclis guruplarının yapacağı işler vardır. Eğer bunun aksini kabul edecek olursak, Meclis guruplarını meflûc bir hale getirmek icabeder.

Halbuki parlamenter hayatta Meclis gurupları başlıbaşına birer hüviyettir, ve şahsiyettir. Nihayet bu metin Demokrat Parti Meclis Gurupundan geçtikten sonra 200 küsur imza toplanması için ve Gurup İhtisas Komisyonu rapor-törü olduğum için bu vazife de bana tahmil edildi. Sadri Maksudi arkadaşımızın dediği gibi ben şunun bunun üzerine tesir etmiş değilim. hepiniz gibi bir milletvekili, bir insanım. Raportör olmak itibariyle imzala-rı topladım. Ben nasıl Fuad Köprülü üze-rinde müessir olabilirim? 30 senelik bir ilim hayatı olan, dünyanın tanıdığı, 6 - 7 üni-versitenin fahri profesörü olan Avrupa'daki konferansları ile Osmanlı İmparatorluğu ve Millî Tarihimiz hakkındaki kanaatleri ve yanlış fikirleri değiştiren bir adam üzerinde nasıl mü-essir olabilirim? Ben nihayet onun naçiz bir til-mizi olabilirim. Fuad Köprülü bir ilim adamı, olarak bir otoritedir. İftihar ettiğimiz bir oto-rite... Sadri Maksudi Bey «uydurma dil var» de-di kendisine cevap verdiler. Bunları tekrar et-miyeceğim. Yunanlılarla Romalıları misal gös-terdiler. Vasfi Mahir Bey de Macarlarla Alman-ları söyledi.

Arkadaşlar dilin tekâmülü, basitten mürek-kebe doğrudur. Romalıları Yunanlılarla tema-sa geçtiler Yunanistan'dan birtakım müesseseler alırken kelimeler de aldılar. Sonra, yaşıyan köklerden ıstılahlar yaptılar, kelimeler vücuda getirdiler. Almanya'da, Macaristan'da da öyle-dir. Bizde ise hiç aslı olmıyan, yaşamıyan köklerden kelime çıkardılar. Anayasayı basitli-ğe götürdüler. İrkçı bir zihniyetle tasfiye yap-tılar. İrkçı ve tasfiyeci dili basitliğe, geriye götürür. Bizim hareketimiz, geriye değil ile-riyedir. Teşrii heyet dil yaratıyor, dediler. Kendi iktidarları ne yapmıştır? Anayasa Türk-çedir, milletin konuştuğu dil, Türkçe değildir, demiş. İkinci olarak, birtakım kelimeler, edat-lar uydurmuşlar, ıstılahlar vücuda getirmiş-ler, bunların hiçbirisi ilmi esasa dayanmıyor. Profesör Köprülü'nün dediği gibi o zaman bu-rada hazırlanan tasarı İstanbul Üniversitesine gönderilmiş. Profesörler toplanıyor, okunuyor, itiraz etmek isteyenlere : İtiraz yok, diyorlar... Bunu ispat edecek elimde vesika var. Bâzı profesörler izzeti nefislerini düşünerek toplantı-yı terk ediyorlar. Diğerleri kabul etti, deniyor. Halbuki bizde ne yeni bir kelime yaratma var,

ne de yeni bir tesise gidiyoruz. Biz asıl metni alıyoruz, içindeki terkipleri çözüyoruz, bâzı ke-limeleri atıyoruz. Meselâ mücazâtı terhibiyeyi, terhibî mücazât olarak aldık. Bu yeni bir tesis değildir. Bu teşrii organın kendi salâhiyetleri içinde olan bir vazifedir. Dil tasarrufu yapı-yoruz dersek Adalet Komisyonundaki bütün kanunları ilim heyetlerine gönderip bunun dili-ni siz yazın demek lâzımdır.

İlim heyeti işine gelince; birkaç arkadaşı-mız söylediler, bu iş ilim heyeti işi değildir. Dilin âlimleri, dil anatomisi üzerinde meşgul olan kimselerdir. Bizce mutlak olan dilin içti-mai kıymetidir. Bunu da ancak şairler, müellif-ler, romancılar, kanun vâzıları ele alırlar. Me-deni memleketlerde (Linguiste) ler ancak keli-meler teklif ederler, bunu empoze etmek yolu-na gitmezler. Eğer o kelime tutulursa kullanı-lır, kanun vâzı da alır. İlim heyeti işi ol-maz. Siyasi partilerin bedelsiz mal iktisap ede-miyeceklerini iddia ettiğimiz zaman, işi çıkma-za sokmak için, o zaman da ilim heyetlerin-den bahsedilmişti. Halbuki Meclis, kendi vazi-fe ve salâhiyetleri dâhilinde olan işi ilim he-yetlerine vermez.

Necip Bilge arkadaşımız hakikaten çok eid-di olarak bu tasarıyı okumuş ve temkinli bir ilim adamı hüviyetiyle tetkik etmiş. Bundan dolayı kendilerine teşekkür etmek lâzımdır. Yal-nız bâzı noktalarda kendilerine iştirak edemiyo-rum. «Bilhassa 104 ncü madde mevcut kaldığı takdirde biz yine istediğimiz gibi, uydurma kelimeleri bir tarafa atarak, yazabiliriz.» De-diler. 104 ncü maddenin hükmü baki kaldıkça is-tenildiği gibi kanun yazılamıyacağı hususu Mec-lis kararına iktiran etmiş bir meseledir. Bu iti-barla bunun üzerinde konuşmak doğru değildir.

Necip Bilge arkadaşımız, usulsüz olarak, maddelere geçtiler ve bâzı noktalara temas et-tiler. Matbaada tabedilirken hakikaten bâzı yanlışlıklar olmuş. Bunları biz de çizmiş bulu-nuyoruz. Maddelere geçildiği zaman bunların tashihini müzakerelere geçmeden evvel bizzat teklif edeceğiz.

Sonra Necip Bilge arkadaşımız, Anayasanın e-sasının değişmesi hakkında, Faik Ahmed Barutçu'nun izahı gibi bir fikir söylediler. Bu binde bir ihtimaldir. Bir teşrii heyet ihtimalât üzerin-de yürümez.

Sonra esas hükümlerin değişmemesi için biz bir tedbir aldık, dedik ki, bu yaşıyan dile çevrilmiş olan Anayasa 20 Nisan 1340 tarihli Anayasanın yerine kaim oluyor, fakat hükümleri mabfuzdur. Her milletvekilinin daima ondan istifade etmesi kapısını açık bıraktık. Binde, milyonda bir de olsa, ufak bir ihtimaldir, bir hata yapmış olursak bu mahzuru önlemiş oluruz, dedik.

Reşat Şemsettin arkadaşımızın mütalâasına gelince; Reşat Şemsettin arkadaşımızı Mecliste ilk defa görüyorum. Kendisini gıyaben kültürlü bir arkadaş olarak tanır ve hürmet ederim. Muhalif partide de olsa yeniden girdiği bu teşriî hayatta samimî bir hareket hattı takip etmesini isterdim. Muhalefet partisinde gördüğüm samimiyezsizliği, kendisinde de gördüm. Bunu bir iki misal ile arzedeceğim. Meselâ diyor ki; Anayasa hazırlandığı zaman o komisyonda Adnan Menderes de vardı. Hakikaten Faik Ahmed Bey kendisinin de mevcut olduğunu demin itiraf ettiler.

Arkadaşlar, o zaman tek parti, tek şef sistemi cari idi. O rejim içerisinde itiraz edenlerden kimleri gördük. Bir itiraz yapmak mümkün müydü? Esasen Halk Partisi Meclis Grubu tarafından karar alınmış ve Mecliste müzakere açılması menedilmişti. Ağâh Sırrı Levent yazdığı bir yazıda şöyle diyor: O vakit komisyonda bunlara itiraz edenlere şimdi bunu kabul edin, 5 - 6 sene sonra göreceksiniz ki, hepsi tutulacak, şayet tutulmıyacak olursa, bunları gene değiştiririz.

Demek istiyorum ki, bir insan vaktiyle yanlış bir yola kerhen, cebren gitmiş olabilir. Fakat gittiği yolda hatayı gördüğü zaman menfiden müspete giderse asıl o zaman faziletkâr bir insan olur. Büyük Fransız ruhiyatçısı Ribo şöyle der «Fikri sabite saplanmışlar büyük adamlardır.» Binaenaleyh 204 lerin içinde Reşat Şemsettin Beyin bahsettiği tavrı imza etmiş olanlar varsa bunlar, menfiden müspete gitmişlerdir ki, bu, bir fazilettir. İnsan daima iyiye doğru gider. Fakat maalesef Reşat Şemsettin Bey aksini yapmıştır. Ben de birinci dil kurumunda bulundum, 19 numaralı âzasıyım. Hakikaten Hüseyin Cahit Bey, Ziya Gökalp'ın mektebinde, Ali Canib Beyin Selânik'te tesis ettiği Genç kalemler mektebindeki fikirleri aldı, kurultayda müdafaa etti, en çok alkışlanan da o oldu. Hakikaten Reşat Şemsettin Beyin şiddetle alkışladı-

ğını gördüm. Ve ondan sonra da dil işini Mecliste yapmanın doğru olmadığı, uydurma dilden müteneffir olduğu hakkında yazılarını okudum ve hareketlerini gördüm. Meselâ 1945 te uydurma anayasa çıkarken kendisi o zaman da muhalif idi. Hattâ o zaman İnönü muhalefet etmemesi için Çankaya'da ayrıca kendisinden rica etmiştir. Fakat bugün, Halk Partisine tekrar geçtikten sonra.. (Ayrılmadı sesleri) (Evet teşriî hayatına diyecektim) başka şekilde idarei kelâm ediyorlar.

Sonra bir nokta üzerinde daha duracağım: Diyor ki «meşruiyet olmalıdır». Ne demek istediklerini anıyamadım. Bir teşriî heyet, bütün hürriyetleri baskı altına alınıyor, dünyanın hiçbir yerinde görülmiyen bir dil faciası meydana geliyor, kanun yoluyla bir milletin dili değiştiriliyor ve yerine uydurma dil veriliyor, o meşru oluyor da Türk milletini temsilen milletin hür iradesiyle kurulmuş bir Meclisin, programı ile millete verdiği vaatleri yerine getirmek üzere 2,5 senelik bir tetkikatla dil hürriyetini baskı altından kurtarma yolundaki teşebbüsü meşru olmuyor.. Bunda nerede akıl ve mantık? Belki bunu takdir etmeye benim akıl ve mantığım kâfi değil. Fakat Meclisin yaptığı bu işte meşruiyetsizlik nereden çıkarılıyor, hayret ettim doğrusu.

Faik Ahmed Beyin beyanatlarına gelince: Kendileri hakikaten tecrübeli bir politika adamıdır. Daima günün politikasının üstüne çıkar, fikirlerini sindire sindire telkin eder, hakikaten çok tecrübeli bir politikacıdır. Kendilerinin çok büyük meziyetleri olmakla beraber Faik Ahmed Beyden bu hususta büyük bir samimiyet umuyordum. Halbuki bize yaptığı teklifin neticesi şudur: «Siz bunu reddedin. Ondan sonra asıl Anayasanın esasını ele alın ve onu tarafsız ilim heyetlerine havale edin.» Biz bir dâva ile ortaya atılmış siyasi bir partiyiz, muayyen prensiplerimiz vardır, millet bizi seçtiğine göre prensiplerimizi beğenmiş demektir. Biz Anayasayı yaparız, fakat muhalefet partilerinin fikirlerini de nazarı itibara alırız. Biz Anayasanın millî olmasına dikkat ederiz, ama Meclisin kendi vazifesi dâhilinde olan bir şeyi tarafsız ilim heyetine vermesi teklifini doğrusu anıyamadım.

Sonra arkadaşlar; Faik Ahmed ve Reşat Şemsettin arkadaşlarımız bir istikrardan bahsettiler. Bugün memlekette zorla kabul edilmiş bir Anayasa vardır. Millet tarafından tutulmamıştır, tu-

tulmasına da imkân yoktur. Bu, nesiller arasındaki bağları kırıyor, babayı evlâttan, evlâdı dededen, dedeyi tarihten ayırıyor. Böyle bir hareketi tetkik ettim. Kanun yoliyle bir milletin dilinin değiştirilmesi ancak komünist Rusya'da yapılmıştır. Bu, başka hiçbir millette yoktur. Biz böyle Anayasada, dil üzerindeki idari ve siyasi baskıları kaldırdıktan sonra nasıl istikrar teessüs etmez? Ben işte asıl buna hayret ediyorum. Bugün memleket, dil bakımından, fikir bakımından anarşi içindedir.

Gözüme iliştiği için Sayın Sadri Maksudi Bey de cevap vereyim: Sayın üstat, millî dili kelimelerde aramaktadır.

Arkadaşlar millî dil kelimelerde, unsurlarda değil, dil yapısında ve çatısındadır. Onun için bir lisana bâzı yabancı kelimeler girebilir. Bugün İngilizcenin yarısı yabancı kelimelerle doludur. Bu neye benziyor: Türk milletinin muhtelif sahalarda birçok deha eserleri vardır. Süleymaniye Camisi İstanbul'da yükselen deha eserlerinden birisidir. Hamdullah Suphi Bey üstadımız bunun sütunlarının Bizanslardan alındığını söyledi. Şimdi biz buna gayrimillî midir mi diyeceğiz? Yoksa bu Süleymaniye'yi Buhara ve Semerkand medreselerine benzetirsek mi millî deha tecelli etmiş olacaktır?

Arkadaşlar, dil inkılâbından bahsedildi. Dil inkılâbı Türk Milletinin asırlardan beri kendi bünyesi içinde yaptığı inkılâptır ve Atatürk zamanında yapılan bâzı denemelerle de eski kelimeler düşmüş, dil kendi tabii tekâmülünü takip etmiştir. 1945 te yapılan harekete bir isim vermek icâlbederse, ona sadece dil devrimi demek icâlbeder, o dil inkılâbı değildir. Çünkü

Türk Milleti devrimi, masa devirmek, çam devirmek, bardak devirmek mânâsında, yıkıcılığı ve kırıcılığı ifade etmek için kullanmıştır. Bizim yaptığımız inkılâp «inkılâp» olarak kalacaktır. Tasfiyeciler ve ırkçılar bizi götürmek istedikleri noktaya götüremeyeceklerdir.

BAŞKAN — Köylü Partisi adına Cezmi Türk.

CEZMÎ TÜRK (Seyhan) — Efendim, özür dilerim, mâruzatım biraz uzun sürecektir, vakit de geçmiştir, eğer sabır gösterirseniz devam edeyim, yoksa gelecek celsede arzedeğim.

BAŞKAN — Uzunca mı konuşacaksınız?

CEZMÎ TÜRK (Seyhan) — Evet.

BAŞKAN — O halde müsaade buyurun, başka bir mesele vardır, onu halledelim. Söz hakkınız mahfuzdur.

Sadri Maksudi Bey, size sataşıldığı iddiasında mısınız?

SADRÎ MAKSUDÎ ARSAL (Ankara) — Mûtaaddit defalar sataşmıştır.

BAŞKAN — Başkanlık size sataşıldığı iddiasında değildir. Direniyor musunuz?

SADRÎ MAKSUDÎ ARSAL (Ankara) — Direniyorum.

BAŞKAN — Şu halde kendilerine söz verilip verilmemesini oyunza arzedeceğim. Sadri Maksudi Bey'e söz verilmesini kabul edenler lûtfen işaret buyursunlar... Lütfen indirin. Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Vaktin haylice ilerlemiş bulunmasına binaen Çarşamba günü 15 te toplanılmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : 20,30

7. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORULAR

1. — Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil'in, Haziran - Ekim 1952 ayları sonunda % 95 karşılık fonu hesabının hareketleri ve aynı aylar sonunda Merkez Bankası aktifindeki altınlardan ne miktarının hangi yabancı memleketlerde merhun bulunduğu hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın yazılı cevabı (6/834)

18 . XI . 1952

T. B. M. M. Başkanlık Yüksek Makamına
Aşağıdaki soruların yazılı olarak Maliye Bakanlığınca cevaplandırılmasına delâletlerini saygılarımla rica ederim.

Trabzon Milletvekili
Cahid Zamangil

Yazılı soru :

1. Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim 1952 ayları sonunda, % 95 karşılık fonu hesabının şu hareketleri (kümülatif olarak)

Hesaba giren,
Hesaptan çıkan,
Bakiye,

2. Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim 1952 ayları sonlarında ve 15 . II . 1952 tarihinde, Merkez Bankası aktifindeki altınlardan (Kilo olarak) ne miktarının ve hangi yabancı memleketlerde merhun bulunduğu (Bankaya ve Hazineye ait altınların mecmuu bahis mevzuudur.)

T. C.

Maliye Bakanlığı 8 . XII . 1952
Hazine Genel Müdürlüğü

Muamelât :

Sayı : 593401-5, 40714

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına
Kanunlar Müdürlüğü ifadesiyle alınan 19 . XI . 1952 tarih ve 6/834-4276/9473 sayılı yazınız cevabıdır :

Haziran - Ekim 1952 ayları sonunda % 95 karşılık fonu hesabının hareketleri ve aynı aylar sonunda Merkez Bankası aktifindeki altınlardan ne miktarının hangi yabancı memleketlerde merhun bulunduğu hakkında Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil tarafından verilen

yazılı soru önergesi üzerine hazırlanan cevap ilişik olarak sunulmuştur.

Saygılarımla arz ederim.

Maliye Bakanı

H. Polatkan

I - Haziran - Ekim 1952 ayları sonu itibarıyla karşılık paralar % 95 ler hesabına giren ve bu hesaptan çıkan miktarlar kümülatif olarak aşağıda gösterilmiştir:

Tarih	Giren	Çıkan
30 . 6 . 1952	359 592 775	359 592 775
31 . 7 . 1952	359 592 775	359 592 775
31 . 8 . 1952	409 592 775	409 592 775
30 . 9 . 1952	409 592 775	409 592 775
31 . 10 . 1952	409 592 775	409 592 775

II - Haziran - Ekim 1952 ayları sonu ve 15 . II . 1952 tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası aktifindeki altınlardan kilo olarak ne miktarının ve hangi yabancı memleketlerde merhun bulunduğu, mezkûr bankadan alınan malûmata istinaden, banka ve Hazineye ait altınların mecmuu itibarıyla aşağıda gösterilmiştir:

Tarih	Kilogram	Merhun bulunduğu yabancı memleket
30 Haziran 1952	13.602,138	Amerika B.D.
31 Temmuz 1952	13.602,138	» »
31 Ağustos 1952	40.806,380	» »
	49.903,409	» »
	2.000,000	İsviçre
	700,672	İngiltere
30 Eylül 1952	52.604,081	
	49.903,409	Amerika B.D.
	2.000,543	İsviçre
	2.541,087	İngiltere
31 Ekim 1952	54.445,039	
	49.903,409	Amerika B.D.
	2.000,543	İsviçre
	2.541,087	İngiltere
15 Kasım 1952	54.445,039	

2. — *Çorum Milletvekili Ahmet Başbüyük'ün, çiftçinin mübrem ihtiyacı olan ve ormandan istihsal edilen ziraat alet ve vasıtalarıyla muhtaç olduğu keresteyi kolaylıkla temin deebilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair sorusuna Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/778).*

T. B. Millet Merlisi Başkanlığına

1. Çorum, Mecidözü, Sungurlu ve Alaca kasaba ve köylerinde yaptığım tetkikatta, çiftçinin araba ve kağıt oku, köplük, sap cereği, tırmıklık, boyunduruk, sap tapanı, sap oku gibi ziraat aletlerini tedarikte bin bir müşkülât çekmekte ve kaçakçılara soyulmakta olduklarını gördüğüm gibi, parti kongrelerinde de bu noktalar üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.

Çorum Orman İşletme Müdürlüğü ile yaptığım temasta, Çorum merkezinde kereste tüccarları vasıtasıyla bu gibi ağaçların sattırılmakta olduğu ileri sürülmüşse de bizzat depolarda yaptığım kontrolda bunların bir tek esere dahi rastlamadığım gibi, Mecidözü'ne verilmiş olan çürük birkaç sanayi odunundan da hiç kimse istifade edememektedir. Parti kongrelerini mütaakıp ricamız üzerine Alaca ve Sungurlu'ya gönderilen ikişer kamyon ağaçlar da maksadı hiçbir suretle temin edememiştir.

2. İskilip ve Osmançık ormanlarından istihsal edilen ve rampa mahallinde müzayede ile tüccarlara satılan binlerce metre küb keresteler tüccarlar tarafından kolaylıkla taşınırken, Çorum ve kazalarında evi, camii, okulu yıkılan fakir halk ve sanatkârlara ormanların rampa ve yoldan saatlerce uzak dik yamaçlardan istihkak verilmekte, halkla tabiat başbaşa bırakılmaktadır. Birçok vatandaşlar birkaç metre küb kereste temin edebilmek için köy köy dolaşmakta ve mütehassıs amele bulamadıklarından geri dönmüş gelmektedirler. Dağ başlarında çekilen ısırap ve maddi külfet üzerinde durulacak kadar ehemmiyetlidir.

Bu sebeplerle:

Aşağıdaki sorularımın Tarım Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulması rica olunur.

1. Çiftçilerin en mübrem ihtiyacı olan ziraat vasıtalarını kolaylıkla temin edebilmelrei bakımından şimdiye kadar ne gibi tedbirler alınmıştır? Bilhassa Çorum ve kazalarında çiftçinin ihtiyacını karşılayacak ebattaki ağaçların işletme

depolarında bulundurulmıyarak vatandaşların bir taraftan kaçakçılar eliyle soyulmasına, diğer yünden de bizzat izinsiz kesim yaparak suç işlemelerine meydan verilmesi karşısında Bakanlık ne düşünmektedir

2. Şahsi ihtiyaç sahipleri birkaç metre mikâbı kereste temini için daha ne kadar müddet dağ başlarında perişan bırakılacaktır. Binlerce metre mikâbı kereste satılırken bunlardan birkaç yüz metre mikâbının rampalarda alkonularak vatandaşlara hizmet ve kolaylık zamanı gelecek midir?

Çorum Milletvekili
Ahmet Başbüyük

T. C.

Tarım Bakanlığı
Orman Genel Müdürlüğü

6.XII.1952

Şube : 4

II. No. 4002 - 14

U. No. 943

Özet: Çorum İli ve ilçeleri köylerinin ziraat aletlerine lüzumlu orman emvalinin temini hakkında.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

11 . VIII . 1952 gün ve 402 - 8711 - 6/778 sayılı emirlerinize K.

Çorum Milletvekili Sayın Ahmet Başbüyük tarafından Büyük Millet Meclisine sunulan yazılı soru önergesinde istediği bilgiler sırasıyla aşağıda arz edilmiştir.

1. Çiftçilerin en mübrem ihtiyacı olan Ziraat alet ve vasıtalarına yarıyan orman emvalinin kolaylıkla temin edilebilmesi bakımından, Çorum Merkez - Mecitözü - Alaca - Sungurlu ilçelerinde ve İskilip, Sorgun mezarlığı, Osmançık, Ardeş mevkilerinde depolar açılmış olup isteklilerin müracaatlarında ihtiyaçları yerine getirilmiş ve getirilmesine devam edilmekte olduğu;

Çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ebattaki tomrukların 8 . VI . 1952 tarihinden beri vatandaşlara perakende olarak verildiği; el'an da aynı gayeye harcanmak üzere Mecitözü Orman Bölge Şefliği deposunda 565 aded karşılığı 51 M³., Sungurlu son istif yerinde 24 M³. ve İskilip - Sorgun mezarlığı - Osmançık - Ardeş is-

tif yerlerinde perakende olarak 24 M³. emval mevcut olduğu;

2. İstiflerdeki tomrukların bir kısmı piyasaya ihtiyaçları için satıldıktan sonra diğer bir kısmı tahsisli yerlere verilmiştir. Ormanlara 150 kilometre uzaktaki köylü ihtiyaçları için ilkbahar aylarında yeniden rampalara tomruk indirilmeye başlanılmış iken köy okulu, göçmen, köprü ve resmî dairelerin ek tahsis ve siparişleriyle karşılaşılmıştır. Bunlar temin edildiği sırada ormanı olmyan ve beyanname miktarı 10 000 metre küb ihtiyacı bulan köylülerden bir kısmının yeni talepleri ile karşılaşılmıştır. Rampalarda bulunan emval kifayet etmediğinden bizzarure maktada tesbiti ve numaraları yapıp bir taraftan İşletmece nakline devam olunurken ihtiyaç sahiplerinin aceleciliği karşısında kendileri maktan çektiklerinde derhal verilebileceği bildirilmiş ve bu gibi hakiki ihtiyaç sahiplerinin çoğu civardan işçi tedarik ederek ihtiyaçlarını sağlamışlardır.

Pek mübrem ihtiyaçları olmyan köylülerimiz de ihtiyaçlarını emvalin işletmece naklini müttaakıp istif yerlerimizden temin etmiş ve etmektedir.

Durum saygı ile arz olunur.

Tarım Bakanı
N. Ökmen

3. — Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu'nun, Yunanistan'dan Ayvalık'a iltica etmiş olan ırkdaşlarımız hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/848)

24. XI. 1952

Özet : Yunanistan'dan, Ayvalık'a iltica etmiş ırkdaşlarımız H.

B. Millet Meclisi Başkanlığına

Çarşamba'da çıkan (Kalender) adlı gazetesinin 13 Kasım tarihli nüshasından kesilmiş (Yunanistan'da Türklere baskı mı?) başlıklı yazı ilişiktir.

Ayvalık kaynaklı bu habere göre : 49 Türk göçmeni, Yunanistan'da mâruz kaldıkları işkenceden kurtulmak maksadiyle, bir Yunan motörüne râkiben Ayvalık'a iltica etmiştir.

Bu konu üzerindeki aşağıdaki suallerimin İçiş-

leri Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasını rica ederim.

Saygılarımla.

Trabzon Milletvekili
Cemal R. Eyüboğlu

Sorular :

1. Anayurda sığınan bu ırkdaşlarımızın Ayvalık'ta, sefaletten korunmaları için gerekli tedbirler alınmış mıdır?

2. Gazetenin hâdise hakkında verdiği tafsilât, üzerinde önemle durulmayı gerektirecek mahiyettedir. Hâdiseye ilk olarak el koymuş olması icabeden İçişleri Bakanlığı, keyfiyeti Bakanlar Kurulunun ıttılama sûratle ulaştırmış mıdır?

3. Hâdise üzerinde, Ayvalık'ta yaptırılmış tetkik ve tahkikler, İçişleri Bakanlığını nasıl bir hükme vardırıştır?

Yunanistan'da Türklere baskı mı?

D. P. İktidarının; dostumuz diye övünerek bahlarımızı peşkeş çektikleri Yunanlılar Türklere baskı yapıyor

Ayvalık : (Kalender) - 49 Türk göçmeni kaçak olarak Yunanistan'dan Ayvalık limanına gelmiştir. İskeçe'ye bağlı Dedeoğaz üzerinden, Mirdilli Adasına bağlı bir Yunan motörü ile her birisi 6 Reşat altını gibi yüksek bir ücret ödiyerek uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Ayvalık civarındaki; (Maden Adası) na çıkarılarak bırakılmışlardır. Adanın karakolu bu hâdiseyi oluşundan ancak 24 saat sonra öğrenmiş ve limana telefon ederek sahil korumayı haberdar etmiş, sahil koruma motörü giderek kaçak göçmenleri getirmiştir. Gümrükteki muayenelerini müttaakıp belediye tarafından muvakkaten iase edilip konaklandırılmışlardır.

Göçmenler; Yunanistan'da baskılardan, hayat şartlarından kaçmak mecburiyetinde kaldıklarını söylemişlerdir. Kaçak göçmenlerin geri gönderilmesi muhtemeldir. Urla sahil koruma taburu, iade edilmesi emrini vermiş olmakla beraber; valilik halen Ankara ile temastadır. Neticeyi ayrıca bildireceğim.

(Kalender) Gazetesi

Sayı : 87-88

Tarih : 13 Kasım 1952

Çarşamba İleesinde çıkmaktadır.

T. C.

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube : 7. B.

Dosya : 71171-59/7

Numara : 71572

6 . XII . 1952

Özeti : Yunanistan'dan,
Ayvalık'a iltica eden ırk-
daşlarımız hakkında.

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına
26 . XI . 1952 gün ve Genel Kâtiplik
4313/9563 sayılı emirleri karşılığıdır :

Yunanistan'dan Ayvalık'a iltica etmiş olan
ırkdaşlarımız hakkında Trabzon Milletvekili
Cemal Reşit Eyüboğlu tarafından verilen yazı-
lı soru tetkik edildi. Soru hakkında Bakanlığın
cevabı aşağıdaki maddelerde sunulmuştur :

1. Garbî Tırakya halkından ve Türk soyun-
dan elli kişilik bir grupun Ayvalık İlcesinin
Küçükmaden Adasına 4/5 . XI . 1952 tarih-
inde iltica ettikleri Balıkesir Valiliğine bildiril-

mesi üzerine; Bakanlığımız bu ilticanın kabul
edilmesini, Dışişleri ve Devlet Bakanlığı ile yap-
tığı temas neticesinde, kararlaştırarak keyfiye-
ti ilgili valiliğe bildirmiş, gerek barındırılma-
ları ve gerekse işleri için mahallince gere-
ken bütün tedbirler alınmıştır.

2. Hâdiseye ilk önce el koyan Bakanlığımız
ilticanın vukuunu derhal Başbakanlığın ıttılai-
na arzemiş bulunmaktadır.

Muhtaç bir durumda olmıyan ve yerleşmek
maksadiyle geldiklerini ifade ve beyan eden bu
mülteciler, serbest göçmen muamelesine tâbi
tutulurak, kendi arzu ve istekleri üzerine Es-
kişehir, Bursa ve İzmir'de bulunan akrabaları-
nın nezdine gönderilmişlerdir.

3. Ayvalık'ta yapılan tetkikat neticesinde;
ilticanın Anavatana ve akrabalarının yanına
dönmek ve daha üstün bir hayat seviyesine ulaş-
mak maksadına mâtuf bulunduğu anlaşılmıştır.

En derin saygılarımla arz ederim.

İçişleri Bakanı
E. Menderes

İstanbul Milletvekili Fuad Köprülü ve 203 arkadaşının, Anayasa teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/349)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yüksek Makamına

Türk dilinin kendi bünyesi içinde gelişmesi ve güzelleşmesi, bir taraftan tabii seyrini takip ederek sadeleşmesi ve olgunlaşmasıyla diğer taraftan da dil işlerinin bir siyaset ve Devlet işi olmaktan çıkartılması ve salâhiyetli ilim meclislerince serbest tetkik ve araştırmaların ışığı altında çalışılmasıyla mümkündür. Dilimizin bu yoldaki gelişme ve olgunlaşmasına engel olan kanuni ve resmi engellerin kalkması Anayasamızın bu husustaki hükümlerinin değiştirilmesi ve yaşayan Türk dilinden ayrı ikinci bir dil mahiyetini arzeden Anayasa ve İktüzük dilinin yaşayan dile çevrilmesi bir zaruret olarak duyulmaktadır. İşte bu sebeple Anayasamızın asıl metnini teşkil eden 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununun eskimiş birtakım kelime ve istilahları atılarak vücuda getirilen ilişik metni ve gerekçesi ait olduğu komisyonda incelenerek Yüksek Meclisin tasvibine arz olunmak üzere işbu kanun teklifimizi takdim eyleriz.

İstanbul	İçel	İstanbul	Manisa
F. Köprülü	R. Koraltan	A. Menderes	F. Lutfi Karaosmanoğlu
Manisa	Zonguldak	İstanbul	Kayseri
Refik Ş. İnce	M. Alakant	M. Benker	İ. Berkok
İzmir	F. Alpiskender	Seyhan	Tokad
Halide Edib Adıvar	İzmir	A. N. Asya	H. Ökeren
Afyon Karahisar	A. Başman	Afyon Karahisar	M. Sarol
Bekir Oynaganlı	Afyon Karahisar	Avni Tan	Ağrı
Amasya	Süleyman Kerman	Ankara	Celâl Yardımcı
Kemal Eren	Ankara	Ö. Bilen	Ankara
Ankara	T. Vasfi Öz	Ankara	Salâhaddin Âdil O. Ş. Çiçekdağ
D. Binerbay	Ankara	Abdullah Gedikoğlu	Ankara
Gaziantep	H. Şevket İnce	Antalya	Ramiz Eren
Ali Ocak	Aydın	Antalya	Aydın
Aydın	Cevat Ülkü	Aydın	B. Onat
İ. Ülkümen	Aydın	Nail Geveci	Balıkesir
Balıkesir	Ş. Hasırcı	Balıkesir	Y. Pelvan
S. Başkan	Balıkesir	M. Iştın	Balıkesir
Balıkesir	Vacit Asena	Bingöl	A. Kocabıykoğlu
Arif Kalıpsızoglu	Bilecik	F. F. Düşünsel	Bolu
Bolu	K. M. Kurkut	Burdur	M. Güçbilmez
Z. Danışman	Bolu	M. Özbey	M. Dayıoğlu
Bursa	V. Yöntem	Çanakkale	Necdet Yılmaz
Hulusi Köymen	Bursa	İ. Karasioğlu	S. Ragıp Emec
Çanakkale	Selâm Herkmen	Çoruh	Bedi Enüstün
E. Kalafat	Çankırı	M. Güney	Çorum
Çorum	Kâzım Arar	Diyarbakır	Ali Rıza Sağlar
H. Ortakcioğlu	Çoruh	M. Remzi Bucak	A. Başbüyük
Edirne	Z. Ural	Elâzığ	Yusuf Azizoglu
M. Enginün	Edirne	H. A. Yöney	Elâzığ
	Hasan Osma	R. Nasuhioğlu	S. Ergene
			A. Demirtaş

Erzurum	Erzurum	Erzurum	Erzurum	Erzurum	Erzurum
F. Çobanoğlu	S. Erduman	Emrullah Nutku	Bahadır Dülger	M. Zeren	Said Başak
Eskişehir	Eskişehir	Gaziantep	Gaziantep	Konya	Konya
Ekrem Baysal	A. Potuoğlu	Ekrem Cenani	Süleyman Kuranel	R. Birand	Ali Rıza Ercan
Konya	Konya	Konya	Kütahya	Kütahya	Kütahya
A. Çilingir	Kemal Ataman	Saffet Gürol	Hakkı Gedik	Yusuf Aysal	A. Kavuncu
Kütahya		Kütahya	Manisa		Maraş
I. Şerif Özgen		Besim Besin	H. Suphi Tanrıöver		A. Aytemiz
Maraş	Maraş	Maraş	Mardin	Muğla	Muğla
M. Özsoy	Ahmet Kadoğlu	Remzi Öksüz	K. Türkoğlu	N. Poyrazoğlu	Z. Mandalıncı
Muğla	Muş	Muş	Niğde		Niğde
Y. Başer	F. Kılıçlar	H. Dayı	H. Nuri Yurdakul		F. Köşkerioğlu
Ordu	Rize	Rize	Rize	Samsun	Samsun
Feyzi Boztepe	İ. Akçal	A. Morgül	M. Fahri Mete	H. Alişan	Ferit Tüzel
Samsun	Samsun	Samsun	Samsun	Seyhan	Seyhan
M. Özkefeli	Ş. Uluçay	H. Uzer	N. Berkman	M. Kibaroglu	Zeki Akçalı
Seyhan	Seyhan	Siird	Giresun	Giresun	Giresun
Reşad Güçlü	T. Çoşkun	C. Yardım	A. H. Pamukoğlu	Hamdi Bozbağ	Tahsin İnanç
Giresun	Giresun	Gümüşane	Gümüşane		Gümüşane
A. Naci Duyduk	D. Köymen	V. M. Kocatürk	Kemal Yörükoğlu	A. Kemal Varınca	
İçel	İçel	İçel	İçel	İsparta	İsparta
Aziz Köksal	Şahap Tol	H. Atalay	Salih İnankur	Reşit Turgut	Said Bilgiç
İsparta	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul
K. Demiralay	C. Türkgeldi	A. Hamdi Başar	Andre V. Bayar	F. Sayımer	S. F. Keçeci
İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İzmir	İzmir
F. N. Çamlıbel	A. Moshos	M. Sözer	H. Yaman	C. Baban	H. Özyörük
İzmir	İzmir	Kastamonu	İzmir	Kastamonu	Kastamonu
V. Menteş	E. Hayri Üstündağ	A. Keskin	Sadık Giz	G. Deniz	H. Tosunoğlu
Kastamonu	Kastamonu	Kayseri	Kayseri	Kayseri	Kayseri
S. Kantarel	M. Ali Mühtö	İ. Kirazoğlu	A. R. Kılıçkale	M. Özdemir	K. Gündes
Kırklareli	Kırşehir	Kocaeli	Kocaeli	Kocaeli	Kocaeli
F. Filiz	R. Özdeş	E. Alican	H. Türkand	S. Önhon	M. Yılmaz
Kocaeli	Kocaeli	Sivas	Sivas	Sivas	Sivas
E. Vassaf Akan	Y. Kirişcioğlu	N. Ertürk	S. Zeki Örs	B. Taner	Rifat Öçten
Sivas	Sivas	Tokad	Tokad	Tokad	Trabzon
N. Ağacıkoğlu	İlhan Dizdar	A. Gürkan	M. Önal	M. Özdemir	M. Goloğlu
Trabzon	Trabzon	Tunceli	Urfa	Urfa	Urfa
M. R. Tarakçıoğlu	S. E. Alperen	H. R. Kulu	F. Ayalp	Necdet Açıanal	R. K. Timuroğlu
Urfa	Yozgad	Yozgad	Urfa		Yozgad
H. Oral	F. Nizamoğlu	N. Ü. Alcu	C. Öncel		H. Üçöz
Zonguldak		Zonguldak	Zonguldak		Zonguldak
A. R. İncealemdaroğlu		S. Başol	A. Yurdabayrak		E. Kerimol
		Malatya	Siird		
		Hüseyin Doğan	Baki Erden		

GEREKÇE

1945 yılında iktidarda bulunan Hükümetin reisi, (222) iki yüz yirmi iki arkadaşı ile birlikte Yüksek Meclise sunduğu bir kanun teklifinde: « 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununun ifadesini Türkçeleştirmek ve icrimlerini özleştirmek... » gibi zaruretlerden bahsile 4695 numaralı bugünkü Anayasa metni Meclisten çıkarttı.

Bu metin aslını teşkil eden 20 Nisan 1340 tarihini Teşkilâtı Esasiye Kanunundan, dilde yaşayan birçok kelime ve ıstılahların atılarak yerlerine ya yeniden uydurulan birtakım kelime ve ıstılahlar konmak suretiyle veya eski Türk lehçelerinde yaşarken hayatini kaybederek fosilleşmiş olan kelimelerin şekilleri değiştirilerek ve bâzan Moğolca gibi yabancı dillerden edatlar ve ekler alınarak yapılan kelimelerden ve ıstılahlardan yeni bir halita vücuda getirilmiştir. Dilde ırkçı ve tasfiyeci bir zihniyetle son ifade şekli verilen Anayasamızın bugünkü dili ile bunun kılavuzluğu altında meydana getirilen İctüzüğün dili, Türk Milletinin gerek tabîi bir şekilde kullandığı yazı diline ve gerekse yine tabiliğini muhafaza eden konuşma diline aykırı ve ondan ayrı bir dil mahiyetini taşımaktadır. Devlet dili adı verilen ve Anayasamızın 104 ncü maddesi ile kendisine resmî ve değişmez bir mahiyet verilen ve millet tarafından da uydurma diye vasıflandırılan bu dil, sözü geçen 20 Nisan tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun yerine konulmuştur. Bu madde Devlet dilinin bugünkü Anayasa dili olduğu ve yalnız bunun Türkçe bulunduğunu ifade etmektedir. Bu suretle kelime, ıstılah ve tâbirlerde Türkçe olmak bakımından bir inhisar ve takyit doğmuş bulunmaktadır. Nitekim Yüksek Meclisin geçen yılki fevkalâde toplantısında Anayasamızın 2 nci maddesindeki Türkçenin, millet dili olarak yaşayan ve tutulan Türkçeye mi yoksa Anayasa ve İctüzüğün Türkçesine mi delâlet ettiği hakkında vâkı olan bir tefsir isteği, dolayısıyla Anayasa komisyonunun hazırlanmış olduğu tefsir fıkrası ve kararı, 104 ncü maddenin hiçbir tefsire mahal bırakmadığından bahsile reddedilmişti. Bu red kararı aynı zamanda Türkiyede kelime, tâbir ve ıstılahların 104 ncü madde ile takyit edildiğini ifade etmekte idi. Nitekim 1945 ten sonra kanun, mahkeme, mektep ve diğer resmî dairelerde güçlükle kullanılmaya başlıyan bir resmî dil ortaya çıktı. Bu dil, milletin konuştuğu dile yabancı geliyordu. Onun için resmî dairelerde işi olan vatandaşlar, resmî muamelelerden dolayı bir hayli müşkülâta uğradıkları gibi, mekteplerdeki çocuklar, evde ana ve babalarıyla anlaşmakta müşkülât çekmeye başladılar. Diğer taraftan Türk dilinin kendi bünyesi içerisindeki gelişmesinin ve sadeleşmesinin hızını kıran bu yapmacık dil nesiller arasında bir uçurum yaratmaya başladı. Bu suretle İmparatorluk devrinde yaratılmış olan avam ve havas diline benzer bir ikilik vücuda geldi: Millet dili ve Devlet dili.

Medeni cemiyetlerde dil mensup olduğu milletle birlikte kemalini bulur ve nesiller arasında köprüler kurar. Tarih, hars ve güzel sanatlar bakımından birtakım bağlar vücuda getirir. Bizde ise 1945 den sonra yaratılmak istenilen resmî dil, nesiller arasındaki bağları kırarak dilde bir ikilik ve karışıklık yaratmıştır. Nitekim 1949 Ağustosunda toplanmış bulunan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında kurulan demokratik Terbiye Komisyonunda varılan kararlardan biri de çocuğu ailesi ve muhitinden tamamiyle ayırt edecek bir istikamet almış olan dil inkilâbımızın yeni bir anlayışa muhtaç bulunduğu ve bunun bir Devlet işi değil, bir ilim işi olduğu belirtilmiş ve mektep kitaplarına yerleştirilen kelimelerin, evvelâ umumi efkâra mal edildikten sonra bu kitaplara alınabilmeleri demokrasinin bir icabı olarak belirtilmiştir. Buna benzer diğer bir hareket de 1950 de toplanmış olan 6. ncı Dil Kurultayının varmış olduğu neticedir. Bu Kurultay aldığı bir prensip kararında: «Kökü her nereden gelmiş olursa olsun Türkçemize girerek yerleşmiş yani Türkçeleşmiş bulunan kelimelerin Türkçe olduğunu... » ifade etmek suretiyle yapma yoldan ilmî bir yola ve ilmî bir istikamete koyulmuştur.

Bu sebep ve düşüncelerle, resmî dildeki kelime, tâbir ve ıstılahlar üzerindeki baskıyı kaldırmak ve Yüksek Meclisimizin vereceği kararlarda ve çıkartacağı kanunlarda güzel Türkçenin tam bir serbesti içerisinde kullanılmasını temin etmek maksadiyle ilişik metin meydana getirilerek tarafımızdan imzalanmış bulunmaktadır. Bu metin 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununun eskimiş kelime ve tertiplerini atarak yerlerine yenilerini almak, ve yeniden dilimize girerek

tutulmuş ve yaşıyan köklerden gramere göre yapılmış kelime ve ıstılahlarla eskilerini değiştirmek suretiyle evvelâ dilcilerden kurulmuş bir komisyondan geçen ve sonra da İhtısas Komisyonunun hukuki ölçülerinden geçerek elde edilen bu metin elde mevcut 4695 sayılı ve 10.I.1945 tarihli Anayasamızın yerini almak üzere hazırlanmıştır. 4695 sayılı Anayasanın 104 ncü maddesi asıl metni teşkil eden 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki 104 ncü maddenin aslına uygun olması icabederken bundan ayrı bir hükmü taşıyarak ve ifadesine muhalif olarak Türkçeleştirilmiş olan bu kanun 20 Nisan 1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun yerine konulmuştur, dediği halde asıl metinde Anayasamızın tarihçesini gösterir şekilde vakiyle kaldırılan kanunları sayan maddesi ifadesiyle birlikte hazfolunmuştur. Bu sebeple bu maddenin asıl metnini teşkil eden ifadesi alınmak suretiyle hem yapılmış olan bir yanlışlık düzeltilmiş, hem de dil üzerinde baskı ve inhisar ifade eden fıkrası kaldırılmış bulunmaktadır.

Bu suretle Anayasamızın dili, memleketimizin yarım asırdan beri şahidi olduğu Türkçenin gelişmesi ve sadeleşmesi yolundaki temayüllerine ve dil inkılâbına uyarak tabii ve samimî ifadesini bulmuştur. Bu da memlekette dil işlerinin sırf ilmi bir istikamette yürümesi ve ele alınması için mevcut kanuni set ve baskıları kaldırmaktadır.

Anayasa Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Anayasa Komisyonu

Esas No. 2/349

Karar No. 13

17 . VI . 1952

Yüksek Başkanlığa

**İstanbul Milletvekili Profesör Fuad Köprü-
lü** ve 203 arkadaşının Anayasa teklifi, yüksek
Başkanlıktan komisyonumuza havale edilmiş
olmakla zamanında gündeme alınarak müzake-
resine başlanmış ve neticede bâzı tadilâtlarla ka-
bul edilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde yapılan müzakere-
lerde ileri sürülen fikirleri üç nokta etrafın-
da toplayıp ifade etmek mümkündür :

1. 1945 senesinde Türkçenin uzvi ve ilmi
tekâmülüne uymıyan keyfi bir gidişle Anaya-
samıza bugünkü ifade şeklinin verilmesi ve
104 neü madde ile de Türkçeyi Anayasanın
dilinden ibaret sayarak dil hürriyeti üzerine
ağır bir baskı konulması suretiyle meydana ge-
tirilen 4695 sayılı Anayasayı bir an evvel kal-
dırmak hususunda ittifaka yakın kuvvetli bir
ekseriyet hâsıl olmuştur. 4695 sayılı bugünkü
Anayasayı uydurma dil ve dil hürriyetini kı-
san antidemokratik maddesi sebebiyle kaldı-
rmak ve 9 neu Büyük Millet Meclisinin çıkarta-
cağı kanunları Türkçenin serbest gelişmesi için-
de ve herkesin anlayacağı bir dille yazmakta
**iktifakla yaklaşılmış ise de onun kaldırılmasın-
dan sonra yerine konacak olan Anayasa bah-
sinden yekdiğerinden farklı bâzı görüşler ve
fikirler ileriye sürülmüştür.**

2. Komisyonumuzun bir kısım âzaları bu-
günkü Anayasamızın asıl metnini teşkil eden
20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu-
nun ve yürürlükte olan tadillerinin onun ye-
rine konulmasını müdafaa etmişlerse de komis-
yon ekseriyeti, sözü geçen metindeki birtakım
terkip ve tâbirlerin kullanılmaz bir hale gel-
miş olup Türkçenin kendi bünyesi içinde yap-
tığı çeyrek asırlık ikilâba uymadığını ve bir
Anayasa teklifi karşısında bulunulduğuna gö-
re bugün kabul edilecek kanunun bugünün
diline yani muteber terimlere ve yaşıyan dile
uyması icabettiğinden bahsile, bu teklifi de

reddetmiştir.

3. Komisyonumuzun bir iki âzası da yeni
bir Anayasa tedvin edilinceye kadar 4695 sa-
yıli bugünkü Anayasanın muhafazasını ileri
sürmüşlerse de komisyon ekseriyeti, dil hür-
riyeti üzerinde bir baskı teşkil eden ve 104
neü maddenin antidemokratik hükmünü yaşat-
mak, uydurma ve hatah bulunduğu herkesçe
kabul edilen bir Anayasa ifadesini veya met-
ninin 9 neu Meclisin çıkaracağı kanunlara reh-
ber yapmanın aynı hataya iştirak olmakla be-
raber yeni bir Anayasanın ne zaman tedvin ve
kabul edileceği hiçbir kimsenin bilemeyeceği
bir mesele olduğuna göre ihtimaller üzerine
bir hareket yoluna gidilmemesi düşüncesiyle
bu fikir de reddedilmiştir.

4. Nihayet 4 neü bir fikir olarak komisyon
ekseriyeti, teklif sahiplerinin ileriye sürmüş
oldukları fikirleri ve sebepleri vârit görerek 4695
sayılı Kanunun derhal kaldırarak onun yerine
20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu-
nun ve yürürlükte olan tadilleri hükümleri ba-
ki kalmak üzere mâna ve mefhumlarda bir de-
ğişiklik yapılmaksızın sadece eskimiş terkip ve
tâbirleri yaşıyan dile çevirmek suretiyle ilişik
metnin ekseriyetle kabulüne karar verilmiştir.

Kamutayın yüce tasvibine arz edilmek üzere
Yüksek Başkanlığa sunuldu.

Anayasa Ko. Başkanı

Manisa

R. Ş. İnce

Kâtip

Manisa

M. Kurbanoglu

İçel

H. Fırat

Kayséri

K. Gündes

Ankara

R. Eren

İzmir

M. Erener

Konya

T. Koşek

Manisa

F. L. Karaosmanoğlu

Sözcü

Diyarbakır

F. Alpiskender

Ankara

C. Seydan

İzmir

Z. H. Velibese

Tokad

H. Ökeren

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ FUAD KÖP- RÜLÜ VE 203 ARKADAŞININ TEKLİFİ

Anayasa

1. Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
2. Türkiye Devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve İnkılâpçıdır. Resmî dili Türkçedir. Merkezi Ankara'dır.
3. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.
4. Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegâne ve hakiki mümessilidir. Millet adına hâkimiyet hakkını yalnız o kullanır.
5. Teşri salâhiyeti; ve icra kudreti Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.
6. Meclis, teşri salâhiyetini bizzat kullanır.
7. Meclis, icra salâhiyetini, kendi tarafından seçilen (Cumhurbaşkanı) ve onun tâyin edeceği bir İcra Vekilleri Heyeti marifetiyle kullanır Meclis, Hükümeti her vakit murakabe eder ve düşürebilir.
8. (Kaza hakkı) Millet namına, usulü ve kanuni dairesinde müstakil mahkemeler tarafından kullanılır.

İkinci Bölüm

Teşri vazifesi

9. Türkiye Büyük Millet Meclisi, hususi kanununa göre millet tarafından seçilmiş milletvekillerinden teşekkül eder.
10. 22 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk, milletvekili seçmek hakkını haizdir.
11. 30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir.
12. Ecnebi bir devletin resmî hizmetinde bulunanlar, terhipli cezaları gerektiren veya hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık, emniyeti kötüyeye kullanmak, hileli iflâs cürümlerinden

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Anayasa

Birinci bölüm

Esas hükümler

- MADDE 1. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 2. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 3. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 4. — Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegâne ve hakiki mümessili olup millet adına hâkimiyet hakkını O kullanır.
- MADDE 5. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 6. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 7. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 8. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

İkinci bölüm

Teşri vazifesi

- MADDE 9. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 10. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 11. — Teklif aynen kabul edilmiştir.
- MADDE 12. — Ecnebi bir Devletin resmî hizmetinde bulunanlar, terhipli cezalarla, veya hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık, emniyeti kötüyeye kullanmak, hileli iflâs cürümlerinden

Teklif

biriyle mahkûm olanlar, mahcurlar, ecnebi tâbiyeti iddiasında bulunanlar, medeni haklardan mahrum edilmiş olanlar ve Türkçe okuyup yazmak bilmiyenler milletvekili seçilemezler.

13. Büyük Millet Meclisi Seçimi dört yılda bir yapılır. Müddeti biten milletvekilleri tekrar seçilebilirler. Eski Meclis yeni Meclisin toplanmasına kadar devam eder. Yeni seçim yapılmasına imkân görülmezse, toplanma devresi bir yıl daha uzatılabilir.

Her milletvekili yalnız kendi seçim dairesinin değil, bütün milletin vekilidir.

14. Büyük Millet Meclisi, her yıl Kasım ayı başında davetsiz toplanır.

Meclis, milletvekillerinin memleket içinde dolaşmaları, tetkik ve murakabe vazifelerine hazırlanmaları ve dinlenmeleri için çalışmasına yılda altı aydan fazla ara veremez.

15. Kanun teklif etme hakkı Meclis âzasına ve İcra Vekilleri Heyetine aittir.

16. Milletvekilleri Meclise iltihaklarında aşağıdaki şekilde andiğerler :

(Vatan ve milletin saadet ve selâmetine, milletin kayıtsız şartsız hâkimiyetine aykırı bir gaye gütmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmıyacağına namusum üzerine yemin ederim.)

17. Hiçbir milletvekili, Meclis içindeki rey ve mütalâa ve beyanatından ve Meclisteki rey, mütalâa ve beyanatını Meclis dışında irat ve izahtan dolayı mesul değildir.

Gerek seçiminden önce ve gerek sonra aleyhine suç isnat olunan bir milletvekilinin maznun olarak sorguya çekilmesi veya tevkifi veya muhakeme edilmesi Meclis Umumi Heyetinin kararına bağlıdır. Cinayetten suçüstü yakalanma hali bu hükmün dışındadır. Ancak bu takdirde salâhiyetli makam Meclisi derhal haberdar etmekle mükelleftir. Seçimden önce veya sonra bir milletvekilinin aleyhine verilmiş cezai bir hükmün infazı, milletvekilliği müddetinin sonuna bırakılır. Milletvekilliği müddeti içinde zaman aşımı işlemez.

18. Milletvekillerinin yıllık (tahsisatları) ödenekleri hususi kanunla tâyin olunur.

Any. K.

biriyle mahkûm olanlar, mahcurlar, ecnebi tâbiyeti iddiasında bulunanlar medeni haklardan mahrum edilmiş olanlar ve Türkçe okuyup yazmak bilmiyenler milletvekili seçilemezler.

MADDE 13. — Büyük Millet Meclisi seçimi dört yılda bir yapılır. Müddeti biten milletvekilleri tekrar seçilebilirler. Eski Meclis yeni Meclisin toplanmasına kadar devam eder. Yeni seçim yapılmasına imkân görülmezse toplantı devresi bir yıl daha uzatılabilir.

Her milletvekili yalnız kendi seçim çevresinin değil, bütün milletin vekilidir.

MADDE 14. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 15. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 16. — Milletvekilleri. Meclise iltihaklarında aşağıdaki şekilde yemin ederler :

(Vatan ve Milletin saadet ve selâmetine, Milletin kayıtsız şartsız hâkimiyetine aykırı bir gaye gütmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadaketten ayrılmıyacağına namusum üzerine yemin ederim).

MADDE 17. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 18. — Milletvekillerinin yıllık tahsisatları hususi kanunla tâyin olunur.

Teklif

Any. K.

19. Tatil esnasında (Cumhurbaşkanı) veya Meclis Başkanı, lüzum görürse Meclisi toplantıya çağırabileceği gibi, milletvekillerinden beşte birinin istemesi üzerine de Meclis Başkanı Meclisi toplantıya davet eder.

20. Meclis müzakereleri her kese açıktır ve aynen neşrolunur. Fakat İç Nizamname hükümlerine uygun olarak Meclis gizli celseler dahi yapabilir ve gizli celseler müzakerelerinin neşri Meclisin kararına bağlıdır.

21. Meclis, müzakerelerini kendi İçnizamnamesine göre yapar.

22. Sual, (istizah) ve Meclis tahkikleri, Meclisin salâhiyetlerinden olup bunların tatbik şekli İçnizamname ile tâyin olunur.

23. Milletvekilliği ile Hükümet memurluğu birleşemez.

24. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Umumi Heyeti, her Kasım ayı başında bir sene için kendisine bir başkan ve üç başkanvekili seçer.

25. Seçim devresinin bitmesinden önce Meclis âzalarının tam sayısının mutlak çoğunluğu ile seçim yenilenmiş olursa, toplanacak olan yeni Meclisin seçim devresi seçimi takip eden Kasım ayında başlar. Kasımdan önceki toplantı olağanüstü toplantı sayılır.

26. Büyük Millet Meclisi, kanunları yapmak, değiştirmek, tefsir etmek, feshetmek ve kaldırmak, devletlerle mukavele, muahede ve sulh yapmak, harb ilân etmek, Devletin bütçe ve kesinhesap kanunlarını tetkik ve tasdik etmek, para basmak, inhisar ve malî taahhüdü tazammun eden mukaveleleri ve imtiyazları tasdik etmek, feshetmek, umumi ve hususi af ilân etmek, cezaları hafifletmek ve değiştirmek, tahkikatı ve kanuni cezaları tecil etmek, mahkemelerden çıkmış olup kesinleşmiş olan ölüm cezalarını infaz etmek gibi vazifeleri bizzat kendisi yapar.

27. Bir milletvekilinin vatan hiyaneti veya milletvekilliği zamanında irtikâp suçlarından biriyle (maznun) olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti mevcut âzasının üçte iki ekseriyetiyle karar verilir veya 12

MADDE 19. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 20. — Meclis müzakereleri alenidir ve aynen neşrolunur. Fakat kendi Nizamname hükümlerine uygun olarak Meclis gizli celseler dahi yapabilir ve gizli celseler müzakerelerinin neşri Meclis kararına bağlıdır.

MADDE 21. — Meclis, müzakerelerini kendi nizamnamesine göre yapar.

MADDE 22. — Sual, istizah ve meclis tahkikatı Meclisin salâhiyetlerinden olup tatbik şekli Meclis Nizamnamesiyle tâyin olunur.

MADDE 23. — Milletvekilliği ile Hükümet memurluğu bir kimse üzerinde birleşemez.

MADDE 24. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Seçim devresinin bitmesinden önce meclis âzalarının tam sayısının mutlak ekseriyetinin kararıyla seçim yenilenmiş olursa, toplanacak olan yeni meclisin seçim devresi, seçimi takip eden Kasım ayında başlar Kasımdan önceki toplantı, fevkalâde toplantı sayılır.

MADDE 26. — Büyük Millet Meclisi, kanunlar koymak, değiştirmek, tefsir etmek ve kaldırmak, devletlerle mukavele, muahede ve sulh yapmak, harb ilân etmek, Devletin bütçe ve katî hesap kanunlarını tetkik ve tasdik etmek, para basmak, inhisar ve malî taahhüdü tazammun eden mukaveleler ve imtiyazları tasdik etmek, feshetmek, umumi ve hususi af ilân etmek, cezaları hafifletmek ve değiştirmek, tahkikat ve kanuni cezaları tecil etmek, mahkemelerden çıkmış ve katileşmiş olan ölüm cezalarını infaz etmek gibi vazifeleri bizzat kendisi yapar.

MADDE 27. — Bir milletvekilinin vatan hiyaneti veya milletvekilliği zamanında irtikâp suçlarından biriyle maznun olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti mevcut âzasının üçte iki ekseriyetiyle karar verilir veya

nci maddede yazılı suçlardan biri ile mahkûm olur ve bu hüküm de kesinleşmiş bulunursa milletvekilliği sıfatı kalkar.

28. İstifa, meşru sebepler dolayısıyla hâcır altına alınma, izinsiz ve özürsüz olarak iki ay Meclise devamsızlık veyahut memurluk kabulü hallerinde milletvekilliği sıfatı düşer.

29. Yukardaki maddeler gereğince milletvekilliği sıfatı kalkan veya düşen veyahut ölen milletvekili yerine bir diğeri seçilir.

30. Büyük Millet Meclisi kendi inzıbat işlerini Başkan marifetiyle tanzim ve idare eder.

Üçüncü Fasal

İcra vazifesi

31. Türkiye Cumhurbaşkanı Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti tarafından ve kendi âzası arasından bir seçim devresi için seçilir. Başkanlık vazifesi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar devam eder. Tekrar seçilmek caizdir.

32. Cumhurbaşkanı Devletin Başkanıdır. Bu sıfatla merasimli celselerde Meclise ve lüzum gördükçe İcra Vekilleri Heyetine başkanlık eder. Cumhurbaşkanlığında bulundukça Meclis münakaşa ve müzakerelerine iştirak edemez ve rey veremez.

33. Cumhurbaşkanı hastalık ve memleket dışı seyahat gibi bir sebeple vazifesini yapamaz veya vefat, istifa ve başka sebepler dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı boşalırsa Büyük Millet Meclisi Başkanı, vekil olarak Cumhurbaşkanlığı vazifesini yapar.

34. Cumhurbaşkanlığı boşalınca Meclis toplantı halinde ise derhal yeni bir Cumhurbaşkanı seçer. Meclis toplantı halinde değilse Meclis Başkan tarafından hemen toplantıya çağırılarak Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Meclisin seçim devresi bitmiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanı gelecek Meclis seçer.

35. Cumhurbaşkanı Meclis tarafından kabul olunan kanunları on gün içinde ilân eder; uy-

hut 12 nci maddede yazılı suçlardan biri ile mahkûm olur ve bu hüküm de katıleşmiş bulunursa milletvekilliği sıfatı kalkar.

MADDE 28. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 29. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 30. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

Üçüncü bölüm

İcra vazifesi

MADDE 31. — Türkiye Cumhurbaşkanı Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti tarafından ve kendi âzası arasından bir seçim devresi için seçilir ve vazifesi, yeni cumhurbaşkanının seçimine kadar devam eder. Tekrar seçilmek caizdir.

MADDE 32. — Cumhurbaşkanı Devletin Başkanıdır. Bu sıfatla merasimli celselerde Meclise ve lüzum gördükçe İcra Vekilleri Heyetine başkanlık eder. CumhurbaşkanlığıCumhurbaşkanlığında bulundukça Meclis münakaşa ve müzakerelerine iştirak edemez ve rey veremez.

MADDE 33. — Cumhurbaşkanı hastalık ve memleket dışı seyahat gibi bir sebeple vazifesini yapamaz veya vefat, istifa ve başka sebepler dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı inhilâl ederse Büyük Millet Meclisi Başkanı, vekil olarak Cumhurbaşkanlığı vazifesini yapar.

MADDE 34. — Cumhurbaşkanlığının inhilâlinde Meclis toplantı halinde ise derhal yeni bir Cumhurbaşkanı seçer, Meclis toplantı halinde değilse Meclis, Başkan tarafından hemen toplantıya çağırılarak Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Meclisin seçim devresi bitmiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanı gelecek Meclis seçer.

MADDE 35. — Cumhurbaşkanı Meclis tarafından kabul olunan kanunları on gün içinde

gun bulmadığı kanunları mucip sebeplerini bildirerek yine on gün içinde tekrar görülmek üzere Meclise geri verir. Anayasa ile Bütçe kanunları bu hükmün dışındadır.

Meclis, geri verilen kanunu yine kabul ederse onun ilanı Cumhurbaşkanı için mecburidir.

36. Cumhurbaşkanı, her yıl Kasım ayında Hükümetin geçen yıldaki çalışmalarına ve o yıl alınması uygun görülen tedbirlere dair bir nutuk verir yahut nutkunu Başvekile okutur.

37. Cumhurbaşkanı ecnebi devletler nezdinde Türkiye Cumhuriyetinin siyasi temsilcilerini tâyin ve ecnebi devletlerin siyasi temsilcilerini kabul eder.

38. Cumhurbaşkanı, seçimden hemen sonra Meclis huzurunda şu suretle yemin eder:

(Cumhurbaşkanı sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve Millî Hâkimiyet esaslarına riayet ve bunları müdafaaya, Türk Milletinin saadetine, sadakatle ve bütün kuvvetimle gayret sarfedeceğime, Türk Devletine çevrilecek her tehlikeyi var kuvvetimle menedeceğime, Türkiye'nin şan ve şerefini koruyup yükselteceğime ve üzerime aldığım vazifenin icaplarına nefsimi hasretmekten ayrılmıyacağıma namusum üzerine yemin ederim.)

39. Cumhurbaşkanının çıkaracağı bütün kararlar, Başvekil ile birlikte ilgili vekil tarafından imzalanır.

40. Başkumandanlık Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevi şahsiyetinde mündemiç olup Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Harb kuvvetlerinin emir ve kumandası hazarda hususi kanuna göre Genelkurmay Başkanlığına ve seferde İcra Vekilleri Heyetinin inhası üzerine Cumhurbaşkanı tarafından tâyin edilecek kimseye verilir.

41. Cumhurbaşkanı, vatana hiyaneti halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür. Cumhurbaşkanı'nın çıkaracağı bütün kararlardan do-

ilân eder. Anayasa ile bütçe kanunları müstesna olmak üzere ilânını muvafık görmediği kanunları bir daha müzakere edilmek üzere mucip sebepleriyle birlikte yine 10 gün içinde Meclise geri verir. Anayasa ile bütçe kanunları bu hükmün dışındadır.

Meclis, mezkûr kanunu bu defa da kabul ederse onun ilanı Cumhurbaşkanı için mecburidir.

MADDE 36. — Cumhurbaşkanı, her yıl Kasım ayında Hükümetin geçen yıldaki çalışmalarına ve o yıl alınması uygun görülen tedbirlere dair bir nutuk verir yahut Başvekile okutur.

MADDE 37. — Cumhurbaşkanı ecnebi devletler nezdinde Türkiye Cumhuriyetinin siyasi mümessillerini tâyin ve ecnebi devletlerin siyasi mümessillerini kabul eder.

MADDE 38. — Cumhurbaşkanı, seçiminden sonra hemen ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder.

(Cumhurbaşkanı sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve Millî Hâkimiyet esaslarına riayetle ve bunları müdafa etmekten, Türk Milletinin saadetine, sadakatle ve bütün kuvvetimle gayret sarfetmekten, Türk Devletine çevrilecek her tehlikeyi olanca şiddetle menetmekten, Türkiye'nin şan ve şerefini koruyup yükseltmekten ve üzerime aldığım vazifenin icaplarına nefsimi hasretmekten ayrılmıyacağıma namusuma üzerine söz veririm.)

MADDE 39. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 40. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 41. — Cumhurbaşkanı, vatana hiyanet halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür. Cumhurbaşkanı'nın çıkaracağı bütün ka-

Teklif

Any. K.

ğacak mesuliyet, 39 ncu madde gereğince bu kararları imzalayan Başvekil ile ilgili vekile ra-
oidir.

Cumhurbaşkanının şahsi hususâtından dola-
yı mesul tutulması gerekirse işbu anayasanın
teğrii masuniyetle ilgili 17 nci maddesi hüküm-
lerine göre hareket edilir.

42. Cumhurbaşkanını Hükümetin teklifi üze-
rine sürekli mâlûhiyet veya ihtiyarlık gibi şahsi
sebeplerden dolayı muayyen kimselerin cezala-
rını kaldırabilir. Veya hafifletebilir. Cumhurbaş-
kanı, Büyük Millet Meclisi tarafından itham
edilerek mahkûm olan vekiller hakkında bu salâ-
hiyeti kullanmaz.

43. Cumhurbaşkanını tahsisatı hususi kanun-
la tâyin olunur.

44. Başvekil, Cumhurbaşkanını tarafından
ve Meclis âzası içinden tâyin olunur.

Diğer Vekiller Başvekil tarafından Meclis
âzası arasından seçilerek tamamı Cumhurbaşka-
nının tasdikiyle Meclise arz olunur. Meclis top-
lantı halinde değilse arz keyfiyeti Meclisin
toplantısına bırakılır.

Hükümet, tutacağı yolu ve siyasi görüşünü
en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan
itimat ister.

45. Vekiller, Başvekilin Başkanlığı altında
(İcravekilleri Heyeti) ni teşkil eder.

46. İcravekilleri Heyeti, Hükümetin umu-
mi siyasetinden müsterek olarak mesuldür.

Vekillerden her biri kendi salâhiyeti daire-
sindeki icraattan ve maiyetinin fiillerinden, mu-
amelelerinden ve siyasetinin umumi istikametin-
den münferiden mesuldür.

47. Vekillerin vazife ve mesuliyetleri husu-
si kanunla tâyin olunur.

48. Vekâletlerin kuruluş tarzı hususi kanu-
na bağlıdır.

49. İzinli ve her hangi bir sebeple özürli
olan bir vekile İcra Vekilleri Heyeti âzasından
bir diğeri geçici olarak vekâlet eder. Ancak bir
vekil birden fazlasına vekâlet edemez.

rarlardan doğacak mesuliyet, 39 ncu madde
gereğince bu kararları imzalayan Başvekil ile
ilgili Vekile racidir.

Şahsi hususlarından dolayı Cumhurbaşka-
nının mesul tutulması gerekirse işbu Anayasa-
nın teğrii masuniyetle ilgili 17 nci maddesi hü-
kûmlerine göre hareket edilir.

MADDE 42. — Cumhurbaşkanını Hükümetin
teklifi üzerine devamlı mâlûhiyet veya ihtiyar-
lık gibi şahsi sebeplerden dolayı muayyen kim-
selerin cezalarını kaldırabilir veya hafiflete-
bilir. Cumhurbaşkanını, Büyük Millet Meclisi
tarafından itham edilerek mahkûm olan vekil-
ler hakkında bu salâhiyeti kullanamaz.

MADDE 43. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 44. — Başvekil, Cumhurbaşkanını ta-
rafından ve Meclis âzası arasından tâyin olu-
nur.

Diğer vekiller Başvekil tarafından Meclis
Âzası arasından seçilerek tamamı Cumhurbaş-
kanının tasdikiyle Meclise arz olunur. Meclis
toplantı halinde değilse arz keyfiyeti Meclisin
toplantısına bırakılır.

Hükümet, tutacağı yolu ve siyasi görüşünü
en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve on-
dan itimat ister.

MADDE 45. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 46. — İcra Vekilleri Heyeti, Hükü-
metin umumi siyasetinden müstereken mesul-
dür.

Vekillerden her biri kendi salâhiyeti daire-
sindeki icraattan ve maiyetinin fiillerinden, mu-
amelelerinden ve siyasetinin umumi istikame-
tinden münferiden mesuldür.

MADDE 47. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 48. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 49. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

Teklif

Any. K.

50. İcra Vekillerinden birinin Yüksek Divana sevkına dair Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar, kendisini vekillikten de düşürür.

51. İdari dâva ve ihtilâflara bakmak ve halletmek, Hükümetçe hazırlanıp verilecek kanun tasarıları ve imtiyaz mukavele ve şartnameleri üzerine mütalâasını bildirmek, gerek kendi hususî kanunu ve gerek sair kanunlarla belirtilen vazifeleri yapmak üzere bir Devlet Şûrası teşkil edilecektir. Devlet Şûrasının Başkan ve âzaları mühim vazifelerde bulunmuş, ilim ihtisas ve tecrübeleriyle belirmiş kimseler arasından Büyük Millet Meclisince seçilir.

52. İcra Vekilleri Heyeti, kanunların tatbik şekillerini göstermek, yahut kanunun emrettiği hususatı tesbit etmek üzere, içinde yeni hükümler bulunmamak ve Devlet Şûrasının incelemesinden geçirilmek şartıyla nizamnameler çıkarır.

Nizamnameler, Cumhurbaşkanının imza ve ilânıyla yürürlüğe girer.

Nizamnamelerin kanunlara aykırılığı ileri sürüldükte, bunu halledecek makam, Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Dördüncü Bölüm

Kaza kuvveti

53. Mahkemelerin teşkilâtı, vazife ve salâhiyetleri kanunla gösterilir. Tâyin edilir.

54. Hâkimler bütün dâvaların görülmesinde ve hükümlerinde müstakildirler. Bu işlerine hiçbir suretle karışamaz. Ancak kanun hükümlerine bağlıdır.

Mahkemelerin kararlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti hiçbir suretle değiştiremez, bozamaz, geciktiremez ve hükümlerinin infazına engel olamaz.

55. Hâkimler, kanunla gösterilen haller ve usuller dışında vazifelerinden çıkarılamazlar.

56. Hâkimlerin vasıfları, hakları, vazifeleri, aylık ve tahsisatları, nasıl tâyin olunacakları ve vazifelerinden nasıl çıkarılacakları hususu kanunla tâyin olunur.

MADDE 50. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 51. — İdari dâva ve ihtilâflara bakmak ve halletmek, Hükümetçe hazırlanıp verilecek kanun tasarıları ve imtiyaz mukavele ve şartnameleri üzerine mütalâasını bildirmek, gerek kendi hususî kanunu ve gerek sair kanunlarla belirtilen vazifeleri yapmak üzere bir Devlet Şûrası teşkil edilecektir. Devlet Şûrasının Başkan ve âzaları mühim vazifelerde bulunmuş, ilim ihtisas ve tecrübeleriyle temayüz etmiş kimseler arasından Büyük Millet Meclisince seçilir.

MADDE 52. — İcra Vekilleri Heyeti, kanunların tatbik şekillerini göstermek, yahut kanunun emrettiği hususları tesbit etmek üzere, içinde yeni hükümler bulunmamak ve Devlet Şûrasının tetkikinden geçirilmek şartıyla nizamnameler çıkarır.

Nizamnameler, Cumhurbaşkanının imza ve ilânıyla yürürlüğe girer.

Nizamnamelerin kanunlara aykırılığı ileri sürüldükte, bunu halledecek makam, Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Dördüncü Bölüm

Kaza kuvveti

MADDE 53. — Mahkemelerin teşkilâtı, vazife ve salâhiyetleri kanunla gösterilir.

MADDE 54. — Hâkimler bütün dâvaların görülmesinde ve hükümlerinde müstakildirler. Bu işlerine hiçbir suretle, karışamaz, hâkimler yalnız kanun hükümlerine bağlıdır.

Mahkemelerin kararlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti hiçbir suretle değiştiremez, bozamaz, geciktiremez ve hükümlerinin infazına engel olamaz.

MADDE 55. — Hâkimler, kanunla gösterilen haller ve usuller dışında azlolunamazlar.

MADDE 56. — Hâkimlerin vasıfları, hakları, vazifeleri, aylık ve tahsisatları, nasıl tâyin ve azlolacakları, hususi kanunla tâyin olunur.

Teklif

57. Hâkimler, kanunla gösterilenlerden baş-
ka umumi ve hususi hiçbir vazife alamazlar.

58. Mahkemelerde dâvaların görülmesi ale-
nidir. Yalnız muhakeme usulü kanunları gere-
ğince dâvaların gizli görülmesine o mahkeme ka-
rar verebilir.

59. Her kes mahkeme huzurunda haklarını
müdafa için lüzum gördüğü meşru vasıtaları
kullanmakta serbesttir.

60. Hiçbir mahkeme vazife ve salâhiyeti için-
deki dâvaları görmekten çekinemez. Vazife ve
salâhiyeti dışında olan dâvalar ancak bir kararla
reddolunur.

Yüksek Divan

61. Vazifelerinden doğan hususlardan dola-
yı İcra Vekilleriyle Devlet Şûrası ve Temyiz
Mahkemesi Reis ve âzalarını ve Cumhuriyet
Başsavcısını muhakeme etmek üzere bir Yük-
sek Divan kurulur.

62. Yüksek Divan âzalığı için on biri Tem-
yiz Mahkemesi, onu Devlet Şûrası Reisi ve âza-
ları arasından olmak üzere kendi umumi hey-
etleri tarafından gerekirse gizli reyle, yirmi
bir kişi seçilir, bunlar gizli rey ve mutlak ek-
seriyetle, içlerinden birini reis, birini reisve-
kili seçerler.

63. Yüksek Divan bir reis ve on dört âza
ile kurulur ve kararlarını mutlak ekseriyetle
verir.

Geri kalan altı kişi gerektiğinde heyetin ek-
siğini tamamlamak için yedek âza durumunda-
dırlar. Bu yedek âzalar, üçü Temyiz Mahke-
mesi, üçü Devlet Şûrasından seçilen âza ara-
sından olmak üzere (kur'a) ile ayrılır.

Reisliğe ve reisvekilliğine seçilenler, kur'aya
giremezler.

64. Yüksek Divanın savcılık vazifesi, baş-
savcılık tarafından görülür.

65. Yüksek Divanın kararları (katidir).

66. Yüksek Divan kanunlara göre muha-
keme eder ve hüküm verir.

Any. K.

MADDE 57. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 58. — Mahkemelerde muhakemeler,
âlenidir. Yalnız Muhakeme Usulü kanunları ge-
reğince bir muhakemenin gizli yapılmasına mah-
keme karar verebilir.

MADDE 59. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 60. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

Yüksek Divan

MADDE 61. — Vazifelerinden doğan husus-
lardan dolayı İcra vekilleriyle Devlet Şûrası ve
Temyiz Mahkemesi Reis ve âzalarını ve Cumhu-
riyet Başmüddeiumusini muhakeme etmek
üzere bir Yüksek Divan kurulur.

MADDE 62. — Kurulması gerektiğinde bu
divan âzalığı için on biri Temyiz Mahkemesi, onu
Devlet Şûrası Reis ve âzaları arasından olmak
üzere kendi umumi heyetleri tarafından gizli
reyle 21 kişi seçilir.

Bunlar gizli rey ve mutlak ekseriyetle içlerin-
den birini reis, birini reisvekili seçerler.

MADDE 63. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 64. — Yüksek Divanın müddeiumu-
milik vazifesi, Başmüddeiumumi tarafından gö-
rülür.

MADDE 65. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

MADDE 66. — Teklif aynen kabul edilmiş-
tir.

Teklif

67. Yüksek Divan lüzum gördüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyle kurulur.

Beşinci Bölüm

Türklerin âmme hakları

68. Her Türk hür doğar, hür yaşar.

Hürriyet, başkasına zarar vermiyecek her şeyi yapabilmektir.

Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için hududu, başkalarının hürriyeti hudududur. Bu hududu ancak kanun tesbit ve tâyin eder.

69. Türkler kanun huzurunda müsavidirler ve istisnasız olarak kanuna riayet etmeye mecburdurlar. Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyazları kaldırılmış ve yasak edilmiştir.

70. Şahsi masuniyet, vicdan, fikir, söz neşir, seyahat, akit, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma cemiyet ve şirket kurma hak ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarındandır.

71. Can, mal, ırz, mesken her türlü taarruzdan masumdur.

72. Kanunda yazılı hal ve şekillerden başka suretle hiçbir kimse yakalanamaz ve tevkif edilemez.

73. İşkence, eziyet, müsadere ve angarya memnudur.

74. Âmme faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkça ve hususi kanunları gereğince değer bahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı elinden alınamaz ve mülkü istimlak olunamaz. Çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları Devlet tarafından idare etmek için istimlak oluncak arazi ve ormanların istimlak bedelleri ve bu bedellerin ödenmesi şekli hususi kanunlarla tâyin olunur. Fevkalâde hallerde kanuna göre yükseltilecek para ve mal ve çalışma mükellefiyetleri dınsında hiçbir kimse hiçbir fedakârlık yapmaya zorlanamaz.

75. Hiçbir kimse felsefi ihtihadından, din ve mezhebinden dolayı muaheze edilemez. Asa-

Any. K.

MADDE 67. — Yüksek Divan lüzum görüldüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyle kurulur.

Beşinci Bölüm

Türklerin âmme hakları

MADDE 68. — Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak tasarrufta bulunmaktır.

Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için hududu, başkalarının hürriyeti hudududur. Bu hududu ancak kanun tesbit ve tâyin eder.

MADDE 69. — Türkler kanun nazarında müsavî ve istisnasız kanuna riayetle mükelleftir. Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyazları kaldırılmış ve yasak edilmiştir.

MADDE 70. — Şahsi masuniyet vicdan, düşünme, söz neşir, seyahat, akit, çalışma, mal ve mülk edinme, ve tasarruf, toplanma cemiyet ve şirket kurma hak ve hürriyetleri Türklerin tâbi haklarındandır.

MADDE 71. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 72. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 73. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 74. — Umumi menfaatler için lüzumu, usulüne göre anlaşılmadıkça ve hususi kanunları gereğince değer parası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı elinden alınamaz ve mülkü istimlak olunmaz. Çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları Devlet tarafından idare etmek için istihlak olunacak arazi ve ormanların istimlak bedelleri ve bu maddelerin ödenmesi şekli hususi kanunlarla tâyin olunur.

Fevkalâde hallerde kanuna göre yükletilecek para ve mal ve çalışma mükellefiyetleri müstesna hiçbir kimse hiçbir fedakârlık yapmaya zorlanamaz.

MADDE 75. — Hiçbir kimse mesul olduğu felsefi ihtihadından din ve mezhebinden dolayı

yiş ve umumi muşeret adına ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dini âyinler yapılması serbesttir.

76. Kanunda yazılı usul ve haller dışında kimsenin meskenine girilemez ve üstü aranamaz.

77. Matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşrinden önce teftiş ve muayene edilemez.

78. Seferberlik ve örfi idare hallerinden veya salgın hastalıklardan dolayı kanun dairesinde alınacak tedbirlerin gerektirdiği tahditler dışında hiçbir kayıt altına alınmaz.

79. Akitlerin, çalışmaların, mülk edinme ve tasarruf haklarını kullanmanın, toplanmaların, cemiyetlerin ve şirketlerin serbestlik hududu kanunlarla tayin olunur.

80. Hükümetin nezaret ve murakabesi altında ve kanun dairesinde her türlü öğretim serbesttir.

81. Postalara verilen kâğıtlar, mektuplar ve her türlü emanetler salâhiyetli sorgu hâkimi ve mahkeme kararı olmadıkça açılmaz. Telgraf ve telefonla yapılan haberleşmenin mahremiyeti bozulamaz.

82. Türk'ler, gerek şahısları gerek âmmeye ile ilgili olarak kanun ve nizamla aykırı gördükleri hallerde salâhiyetli makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine tek başlarına veya toplu olarak ihbar ve şikâyetle bulunabilirler. İhbar veya şikâyeti alan makam, şahısla ilgili müracaatların neticesini, dilekçe sahibine yazılı olarak bildirmeye mecburdur.

83. Hiç kimse kanuna göre bağlı olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye verilemez, ve yollanamaz.

84. Vergi, Devletin umumi masraflarına halkın iştiraki demektir.

Bu esasa aykırı olarak hakiki ve hükmi şahıslar tarafından veya onlar adına her ne nam ile olursa olsun resimler, âşar ve sair vergiler alınması memnudur.

muahhese edilemez. Asayiş ve umumi muşeret adabına ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dini âyinler yapılması serbesttir.

MADDE 76. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 77. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 78. — Seferberlik ve örfi idare hallerinden veya salgın hastalıklardan dolayı kanun dairesinde alınacak tedbirlerin gerektirdiği tahditler dışında seyahat hiçbir kayıt altına alınmaz.

MADDE 79. — Âkidlerin, çalışmaların, mal ve mülk edinme ve tasarrufun, toplanmaların, cemiyetlerin ve şirketlerin hürriyet hududu kanunlarla tasrih olunur.

MADDE 80. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 81. — Postalara verilen kâğıtlar, mektuplar ve her türlü emanetler salâhiyetli sorgu hâkimi veya mahkeme kararı olmadıkça açılmaz. Telgraf ve telefonla yapılan haberleşmenin gizliliği bozulamaz.

MADDE 82. — Türkler, gerek şahıslar gerek âmmeye ile ilgili olarak kanun ve nizamla aykırı gördükleri hususlarda salâhiyetli makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine tek başlarına veya toplu olarak ihbar ve şikâyetle bulunabilirler. Müracaatların neticesi dilekçe sahibine yazılı olarak tebliğ edilmek mecburidir.

MADDE 83. — Hiç kimse kanuna göre tâbi olduğu mahkemeden başka mahkemeye çağırılmaz ve yollanamaz.

MADDE 84. — Vergi, Devletin umumi masraflarına halkın iştiraki demektir.

Bu esasa aykırı olarak hakiki veya hükmi şahıslar tarafından veya onlar namına resim, âşar ve sair vergiler alınması memnudur.

85. Vergiler ancak kanunla konulur ve alınır.

Devletçe, vilâyetlerin hususi idarelerince ve belediyelerce alınagelmekte olan resimler, ve teklifler kanunları yapıncıya kadar alınabilir.

86. Harb halinde veya harbi gerektirecek bir durum baş gösterdikte veya isyan çıktığında veyahut vatan ve Cumhuriyet aleyhine kuvvetli ve fiili teşebbüsler vukuunu teyit eden katî emareler görüldükte Vekiller Heyeti, müddeti bir ayı aşmamak üzere umumi veya mevzii örfi idare ilân edebilir ve keyfiyeti hemen Meclisin tasdikına arzeder. Meclis örfi idare müddetini icabettikçe uzatabilir veya kısaltabilir. Meclis, toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır.

Örfi idare müddeti ancak Meclisin kararı ile uzatılır. Örfi idare şahıs ve mesken masuniyetlerinin, matbuat, haber ve eşya gönderme, cemiyet, şirket hürriyetlerinin geçici olarak kayıt altına alınması veya durdurulması demektir.

Örfi idare bölgesiyle bu bölgede tatbik olunacak hükümler ve muamelelerin icra sureti ve harb halinde dahi masuniyet ve hürriyetlerin nasıl kayıt altına alınacağı ve tâlikı kanunla gösterilir.

87. İlk tahsil bütün Türkler için mecburidir. Devlet mekteplerinde parasızdır.

88. Türkiye'de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından her kese (Türk) denir.

Türkiye'de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye'de yerleşmiş bir ecnebi babadan Türkiye'de dünyaya gelip de memleket içinde oturan ve reşit olunca resmî olarak Türk vatandaşlığını istiyen yahut vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğü kabul olunan her kes Türktür. Türklük sıfatının kaybı kanunda yazılı hallerde olur.

Altıncı Bölüm

Müteferrik maddeler

Vilâyetler

89. Türkiye coğrafi durumu ve iktisadî münasebetleri bakımından vilâyetlere, vilâyetler

MADDE 85. — Vergiler ancak bir kanunla konulur ve alınır.

Devletçe, vilâyet hususi idarelerince ve belediyelerce teamülen alınagelmekte olan resimler ve tekâlif kanunları yapıncıya kadar alınabilir.

MADDE 86. — Harb halinde veya harbi icabettirecek bir durum baş gösterdikte veya isyan çıktığında veyahut vatan ve cumhuriyet aleyhine kuvvetli ve fiili teşebbüsler vukuunu teyit eden katî emareler görüldükte İcra vekilleri Heyeti müddeti bir ayı aşmamak üzere umumi veya mevzi örfi idare ilân edebilir ve keyfiyet hemen Meclisin tasdikına arz olunur. Meclis örfi idare müddetini icabettikçe uzatabilir veya kısaltabilir. Meclis, toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır.

Örfi idare müddetinin daha fazla uzatılması ancak Meclisin kararına bağlıdır. Örfi idare şahıs ve mesken masuniyetlerinin, matbuat, haber ve eşya gönderme, cemiyet, şirket hürriyetlerinin geçici olarak kayıt altına alınması veya durdurulması demektir.

Örfi idare bölgesiyle bu bölgede tatbik olunacak hüküm ve muamelelerin icra sureti ve harb halinde dahi masuniyet ve hürriyetlerin kayıt ve talik şekli kanunla gösterilir.

MADDE 87. — İlk tahsil bütün Türkler için mecburi ve Devlet mekteplerinde parasızdır.

MADDE 88. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

Altıncı Bölüm

Müteferrik Maddeler

Vilâyetler

MADDE 89. — Aynen kabul edilmiştir.

Teklif

(kazalara), kazalar nahiyelere bölünmüştür. Ve nahiyeler de kasaba ve köylerden meydana gelir.

90. Vilâyetlerle, şehir, kasaba ve köyler hükmi şahsiyeti haizdir.

91. Vilâyet işleri mezuniyet terviç ve vazife tefriki esası üzerine idare olunur.

Memurlar

92. Siyasi haklarına sahip olan her türkün ehliyet ve istihkakına göre Devlet memuru olmak hakkıdır.

93. Bütün memurların vasıfları, hakları, vazifeleri, aylık ve ödenekleri, hizmete alınmaları ve hizmetten çıkarılmaları yükselme ve ilerlemeleri bunlara ait kanunla gösterilir.

94. Kanuna aykırı olan işlerde âmire itaat memuru mesuliyetten kurtarmaz.

Maliye işleri

95. Bütçe Kanunu tasarısı ve buna bağlı bütçeler ve cetvellerle katma bütçeler Meclise Bütçe yılı başından en az üç ay önce sunulur.

96. Devlet mallarının bütçe dışında sarfedilmesi caiz değildir.

97. Bütçe Kanununun hükmü bir yıla mahsustur.

98. (Kati) Hesap Kanunu, taallük ettiği yıl bütçesinin hesap devresi içinde elde edilen gelirlerle gene o yılki ödemelerin gerçekleşmiş tutarını gösterir, kanundur. Bunun şekli ve bölümleri Bütçe Kanunu ile (mütenazır) olacaktır.

99. Kati hesap kanunu tasarısının taallük ettiği yılın sonundan başlayarak en geç ikinci yıl Kasım ayı başına kadar Büyük Millet Meclisine sunulması mecburidir.

Hesap Divanı

100. Büyük Millet Meclisine bağlı ve Devletin gelirleri ile giderlerini hususi kanununa göre murakabe etmek ile vazifeli bir Muhasebat Divanı kurulur.

Any. K.

MADDE 90. — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 91. — Vilâyetlerin işleri mezuniyet tevsii ve vazife tefriki esası üzerine idare olunur.

Memurlar

MADDE 92. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 93. — Bütün memurların vasıfları, hakları, vazifeleri, aylık ve tahsisatları hizmete alınmaları ve hizmetten çıkarılmaları terfi ve ilerlemeleri hususi kanunla tâyin olunur.

MADDE 94. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

Maliye işleri

MADDE 95. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 96. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 97. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 98. — Kati hesap Kanunu, taallük ettiği yıl bütçesinin hesap devresi içinde elde edilen gelirlerle gene o yılki ödemelerin tahakkuk eden miktarını gösterir, kanundur. Bunun şekli ve bölümleri Bütçe Kanunu ile (mütenazır) olacaktır.

MADDE 99. — Teklif aynen kabul edilmiştir.

MADDE 100. — Büyük Millet Meclisine bağlı ve Devletin gelirleri ile giderlerini hususi kanuna göre murakabe etmek ile vazifeli bir Muhasebat Divanı kurulmuştur.

Teklif

101. Muhasebat Divanı, Umumi Mutabakat Beyannamesini ilgili olduğu Katî Hesap Kanununun Maliyeye Büyük Millet Meclisine sunulması tarihinden itibaren en geç altı ay zarfında Meclise takdim eder.

Anakanun müeyyideleri

102. İşbu Anakanunda değişiklik yapılması, aşağıdaki şartlara bağlıdır :

Değiştirme teklifinin, Meclis tam âzasının en az üçte biri tarafından imzalanması şarttır.

Değişiklik ancak tam sayının üçte iki rey ekseriyeti ile kabul olunabilir. Bu kanunun Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinin tadil ve tağyiri (değiştirilmesi veya tadili) hiçbir surette teklif dahi edilemez.

103. Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahane ile ihmal edilemez ve işlemekten alıkonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz.

104. (4695) sayılı ve 10 . I . 1945 tarihli Kanunun yerine asıl metnini teşkil eden 20 . IV . 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve taddilleri, mâna ve mefhumlarında bir değişiklik yapılmaksızın sadece eskimiş terkip ve tâbirlerin yaşıyan dile çevrilmesi suretiyle kaleme alınmıştır.

105. Bu kanun neşri tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Any. K.

MADDE 101. — Muhasebat Divanı, Umumi Mutabakat Beyannamesini taallûk ettiği Katî hesap Kanununun Maliyeye Büyük Millet Meclisine sunulması tarihinden itibaren en geç altı ay zarfında Meclise takdim eder.

Anayasaya ait zabıtlar

MADDE 102. — İşbu Anayasada tadil yapılması, aşağıdaki şartlara tâbidir.

Tadil teklifinin, Meclisin tam âzasının en az üçte biri tarafından imzalanması şarttır. Tadil ancak tam sayısının üçte iki rey ekseriyeti ile kabul olunabilir. Bu kanunun Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinin tadil ve tağyiri hiçbir suretle teklif dahi edilemez.

MADDE 103. — Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahane ile ihmal ve tatbikden alıkonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz.

MADDE 104. — 4695 sayılı Kanun kaldırılarak asıl metni teşkil eden 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve taddilleri hükümleri baki kalmak üzere işbu kanun kabul edilmiştir.

MADDE 105. — Teklif aynen kabul edilmiştir.